

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

Předčasné odchody adolescentů ze středoškolského studia

Martina Čuboková

Katedra psychologie
Vedoucí práce: PhDr. Pavla Presslerová, Ph.D.
Studijní program: Psychologie a speciální pedagogika

2013

Charles university in Prague
Faculty of education

Dropping out of Secondary School in Adolescence

Martina Čuboková

Supervisor: PhDr. Pavla Presslerová, Ph.D.
Psychology department
Psychology and special education

2013

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá tématem předčasných odchodů adolescentů ze středoškolského studia. Jejím hlavním cílem je zjistit důvody vedoucí jedince k předčasnému opuštění vzdělávání. Celé téma je rozděleno do pěti kapitol, každá z nich se zabývá určitým jevem pojícím se s hlavním tématem. Úvodní kapitoly jsou zaměřeny na kvalitu kariérního poradenství a odborné pomoci pro volbu povolání, které je určené pro žáky základních a studenty středních škol. Dále řeší vztahy nejen rodinné, ale také vrstevnické a třídní, které mohou ovlivnit vztah ke škole. Je zde popsáno období adolescence, vzdělávání a volba povolání, kariérové poradenství, předčasné odchody ze středoškolského studia a poslední kapitolou je empirická část.

Klíčová slova:

Adolescence, kariérové poradenství, předčasné odchody, vzdělávání, zaměstnanost, volba povolání,

ABSTRACT

The thesis deals with the problem of early retirement of adolescents from the high school. The goal of this work is to identify the reasons that lead individuals to premature stopping the education. The work also focuses on the quality of career guidance and support for career choice that should be available to every student of the secondary and high school. It also focuses on family, in-class and friendship relations that may affect student's relationship with school. The thesis is divided into five chapters, each deals with a particular subject relevant to the main theme of the work. Those chapters are about adolescence, education and career choice, career counseling, early leave from the high school and the last part is empirical.

Keywords: career counseling, early leaving, education, employment, career choice,

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Předčasné odchody adolescentů ze středoškolského vzdělání vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Datum:

.....
podpis

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování paní PhDr. Pavle Presslerové, Ph.D. za její cenné rady a trpělivost při vedení mé bakalářské práce, vstřícnost a pomoc při získání potřebných informací a podkladů. Mé díky patří také všem zúčastněným respondentům výzkumu, kteří mi poskytli osobní informace.

.....
podpis

OBSAH

ÚVOD	8
1 OBDOBÍ ADOLESCENCE	9
1.1 Sociální vývoj	10
1.1.1 Rodina	11
1.1.2 Vrstevníci.....	13
1.1.3 Školní třída	15
1.2 Vývoj zájmů.....	16
1.3 Motivace žáků k učení.....	17
2 VZDĚLÁVÁNÍ A VOLBA POVOLÁNÍ	19
2.1 Kariérová připravenost adolescentů	20
2.2 Volba povolání.....	20
2.2.1 Rizika volby povolání žáků	21
3 KARIÉROVÉ PORADENSTVÍ	24
3.1 Kariérové poradenství ve školských poradenských zařízeních	25
3.1.1 Pedagogicko-psychologické poradny.....	25
3.1.2 Kariérové poradenství na školách	28
Výchovný poradce	28
Školní psycholog	29
3.1.3 Třídní učitelé.....	30
4 PŘEDČASNÉ ODCHODY ZE STŘEDOŠKOLSKÉHO STUDIA.....	32
4.1 Předčasné odchody v rámci zemí EU.....	33
4.2 Důvody předčasných odchodů.....	36
5 EMPIRICKÁ ČÁST.....	39
5.1 Metodologie a tvorba dat.....	39
5.1.1 Cíle šetření a výzkumné otázky	39
5.1.2 Výzkumný vzorek	39
5.1.1 Metody sběru dat a zpracování dat	40
5.1.2 Průběh sběru dat.....	41
5.1.3 Etické konsekvence	42
6 PREZENTACE A INTERPRETACE DAT	43
6.1 Profesní sen.....	43

6.2	Rada (podpora) rodičů.....	46
6.3	Rada odborníků.....	48
6.4	Vztahy na SŠ.....	52
6.4.1	Vztahy mezi vrstevníky.....	53
6.4.2	Vztahy s učiteli	54
6.5	Důvody předčasného odchodu ze studia	56
6.6	Budoucnost	59
6.7	Závěry výzkumu	61
7	DISKUZE A ZÁVĚR.....	63
	SEZNAM TABULEK	67
	SEZNAM PŘÍLOH	68

ÚVOD

Tématem bakalářské práce jsou předčasné odchody adolescentů ze středoškolského vzdělávání. Toto téma je velmi aktuální, jelikož mladých lidí, kteří dojdou k takovému rozhodnutí, je stále velké množství. Toto téma také řeší Evropská Unie, která chce procento předčasných odchodů snížit na minimální počet. V práci se poukazuje na to, že s takovým rozhodnutím souvisí spousta faktorů, které jedince ovlivňují. Teoretická část se skládá ze čtyř kapitol. V první kapitole se zabývám adolescencí jako takovou. Jde o téma sociálního vývoje, kdy se poukazuje na to, jaký vliv má společnost na utváření osobnosti. Především na osobnost má vliv rodina a vrstevníci, kteří mají právě v období adolescence velký vliv na jednotlivce. Dále se práce zabývá volbou povolání jedince na základní škole a jeho přestupem ze základní školy na školu střední. Tato kapitola se také věnuje problémům a rizikům, které souvisí s volbou povolání. Na to navazuje třetí kapitola, která řeší problematiku kariérního poradenství. Zde je upozorněno na odborníky, kteří mají jedincům pomáhat v jejich rozhodování a výběru, který se týká přechodu na střední školu. V poslední kapitole teoretické části se již řeší samotná problematika předčasných odchodů studentů ze středoškolského studia. Je zde zmíněna nejen situace v České republice, ale také situace v Evropské unii.

Poslední kapitola je již samotná empirická část bakalářské práce, kde je poukázáno na problematiku předčasných odchodů v praxi. V této části chceme zjistit, co vede adolescenty k předčasným odchodům, tedy v této práci je za hlavní úkol považováno zjistit důvody předčasných odchodů ze středoškolského vzdělávání. Studentů, kteří se takto rozhodnou je totiž stále mnoho a vede to k tomu, že mnoho mladých lidí končí na úradech práce a pobírají sociální dávky, což není dobré pro ekonomiku státu, ale také mnoho lidí si uzavírá dveře do společnosti a žijí v sociální izolaci, která vede k psychickým problémům jedinců. Díky zjištění důvodů předčasného odchodu ze středoškolského studia, se může předcházet, aby další jedinci opouštěli studia. Včasné řešení těchto problémů může zabránit mnoha jedincům, aby zbytečně opouštěli studia.

1 OBDOBÍ ADOLESCENCE

Termín adolescence je odvozen z latinského slovesa *adolescere*, což znamená dorůstat, dospívat mohutnět. Časově vyplňuje období od 10 let do 20 let. Jednotliví autoři se do jisté míry liší v časovém vymezení adolescence. Například u Langmaiera a Krejčířové (1998) se můžeme setkat s dělením na pubescenci, kterou je ohraničena etapa od jedenácti let do patnácti. Druhým obdobím je právě adolescence, která zahrnuje období od patnácti do dvaceti let. Macek (1999) dělí adolescenci na tři fáze: **časnou adolescenci**, která je vymezena věkem 10 (11)-13 let, pro kterou dominují pubertální změny, jako jsou biologické a fyzické změny. Druhá fáze je **střední adolescence**, která je vymezena věkem 14-16 let, pro niž je typická adolescentní odlišnost od okolí. Poslední fáze je **pozdní adolescence**, která zahrnuje věk 17 až 20 let. Tato fáze již směřuje k dospělosti. V tomto období se posiluje sociální aspekt identity. Jedinci chtějí někam patřit, podílet se na něčem a sdílet něco s ostatními. Toto dělení je běžnější a také koresponduje s pojetím zahraničních autorů, ke kterým patří Arnett (2009), Wolfe (2006), Jaffe (2006) a Crooks (2006) (in Krejčová, 2011). Na jedince v dospívajícím věku je nahlíženo ze dvou pohledů. Jelikož se liší se již od dětí, tak od dospělých. Často si vytvářejí vlastní zvláštní znaky i specifickou subkulturu s odlišným vyjadřováním, kterým by se odlišili od zmíněných dvou věkových skupin. Krejčová (2011) uvádí zjištění, že mladí lidé se začali vymezovat svým chováním, životním stylem, zájmy i dalšími charakteristikami. Tyto tendence pozorujeme v každé generaci dospívajících až do současnosti. Vymezují se například prostřednictvím svých hudebních preferencí, s nimiž úzce souvisejí módní trendy a vzhled, specifické formy chování a zájmů a v neposlední řadě slovní zásoba a vyjadřování, které se mnohdy liší od mluvy dospělých (Arnett, 2009, in Krejčová, 2011). Adolescenti nestojí o to, aby se dospělí snažili jim přiblížit, například v podobě používání stejného slovníku. Spíš oceňují, když dospělí jejich projevy tolerují a jsou ochotni jim naslouchat, když o těchto tématech hovoří nebo řeší nějaké z jejich pohledu zásadní otázky.

„Období dospívání je mnohdy charakterizováno jako období emoční lability, která je podmíněna vnitřními změnami v organismu jedince.“ (Langmeier. Krejčířová, 2006, s. 147). Tato emoční labilita se projevuje především častými a náhlými změnami nálad jako jsou výbuchy vzteku či uzavírání do sebe, nestálostí a obtížemi při koncentraci pozornosti. Tyto obtíže se mohou objevit negativně zejména ve výkyvech ve školním prospěchu. Mnozí jedinci v tomto věku utíkají od negativních myšlenek do světa, který si sami vytvoří, a často se poté u nich objevuje denní snění. Negativní emocionalita a únik z reality je především projevem

prvního období, tedy pubescence. Zato druhá fáze, adolescence, se projevuje jakýmsi zklidněním a objevují se nové hodnoty a optimističtější postoje.

V tomto období se také mění způsob myšlení. Již už nechápou svět realisticky jako v mladším školním věku, ale porovnává existující a přítomné poměry s tím, co by mělo být. *„Nový způsob myšlení dovoluje pohlížet na sebe a na svůj život i na své pocity a myšlenky jakoby zvnějšku, analyzovat je a kriticky posuzovat. Nové zaměření pozornosti na své cítění, myšlení a jednání je důležitým znakem dospívání vůbec.“* (Langmeier. Krejčířová, 2006, s. 152).

Pro toto období je klíčovým momentem absolvování střední školy, kterým se také toto období ukončuje. Prostředí, v němž se pohybují, a okolnosti jejich současného života spojené stále s docházkou do školy zřejmě významně ovlivňují některé projevy jejich psychosociálního vývoje. V minulých letech bylo samozřejmostí, že jedinec v období adolescence již opouštěl domov a osamostatnil se od rodičů. Dnes je víc obvyklé, že jedinci zůstávají u rodičů po delší čas, než bylo zvykem. V současné době je tedy zcela běžné, že mladí lidé pokračují v průběhu celého druhého desetiletí života ve svém vzdělávání. Jelikož školní docházka a s tím vyplívající povinnosti, utváří stálou závislost na rodině a dalších institucích. To také stále vytváří jakýsi odstup od dospělosti (Krejčová, 2011).

1.1 Sociální vývoj

„Dospívání je občas také označováno jako období druhého sociálního narození, které je také spojeno se samotným vstupem do společnosti (Vágnerová, 2005, s. 346). V socializaci rané adolescence se objevují dva výrazné sociální momenty. A tím je ukončení povinné školní docházky, které následuje přestupem na další studium, a také získání občanského průkazu v patnácti letech. Občanský průkaz je pro osoby v tomto věku jakousi vstupenkou do světa dospělých. Cítí se již více zodpovědní a důležití, pokud vlastní tento průkaz. V tomto období také adolescenti mají již možnosti iniciovat pohlavní život. Macek (1999) ve své publikaci uvádí, že čeští adolescenti jsou ve srovnání s vrstevníky z jiných zemí promiskuitnější. A také dodává, že pořádnou informovanost o sexuálním životě a rizikovém sexuálním chování získávají adolescenti až na střední škole. Přitom nejrizikovější skupiny mládeže sexuálně žijí již kolem 15 roku, z čehož vyplývá, že jejich informovanost o možném nebezpečí je velmi nízká a jejich ohrožení velmi vysoké. Nejhlavnějším ohrožením je tedy předčasné těhotenství

nebo nakažení HIV/AIDS, jelikož podle výzkumu, který uvádí Macek (1999), pouze necelých 10% sexuálně aktivních adolescentů užívá při sexuálním styku pravidelně kondom. Podobný výzkum provedli Weiss a Zvěřina (2001) v letech 1993 a 1998, z kterého vyplynulo, že nejčastějším věkem při prvním pohlavním styku zůstává 17. A 18. rok života, kdy uvedlo první soulož v roce 1993 41 % českých mužů a 48 % českých žen a v roce 1998 42 % mužů a 47 % žen. Před 15. rokem věku uskutečnilo první pohlavní styk v roce 1993 5,2 % mužů a 2,0 % žen, v roce 1998 5,3 % mužů a 1,3 % žen. Průměrný věk respondentů při pohlavním styku je v obou výzkumech téměř totožný u mužů i u žen.

Jedním z dalších hlavních vývojových úkolů tohoto období je vymanění se ze závislosti na rodičích a navazování nových, pevnějších a významnější vztahů mezi vrstevníky. Adolescenti se snaží být především nezávislí a touží budovat nové role ve společnosti. Toto období je velmi důležité k navozování nových vztahů a jejich utřebením kvůli pozdějším rolím manželských a rodičovských.

1.1.1 Rodina

Rodina je primární skupinou, v níž vztahy v ní jsou pro každého tím nejvýznamnějším a hluboce formujícím sociálním prostředím. Obecně vzato primární funkce rodiny je v tom, že se díky ní vytvářejí citové vazby, které mají dlouhodobé trvání a zapisují se trvale do duševního života dítěte. V období dospívání vzniká zcela nová kvalita vzájemných vztahů. Stále však rodina poskytuje citovou jistotu, bezpečí a útočiště, k němuž se může uchýlit. *„Čím hlubší, jistější a méně konfliktní jsou vztahy, které dítě k rodičům navázalo, tím snáze probíhá i celý proces emancipace nutný pro osobní zrání.“* (Langmeier. Krejčířová, 2006, s. 153). Každé dítě se snaží osamostatnit a hledá si takový způsob, aby nadále udržoval pozitivní vztah s rodiči. Může se stát, že rodiče, především matka, je na dítě natolik vázaná, že nechce, aby její dítě tento krok udělalo, protože má o něj strach. Na druhou stranu mohou být rodiče opačného názoru a své dítě tlačí do samostatnosti předčasně, na což dítě ještě není dostatečně zralé.

V tomto období se často stává, že rodiče a děti mezi sebou hodně bojují. Nekonečná polemika s názory nejen rodičů, ale všech dospělých, adolescenty uspokojuje, protože si tím potvrzuje svou hodnotu vlastních schopností. Věčné dohadování s autoritou je typickým projevem dospívání. Dospívající však nechce autoritu znemožnit či jinak jí ublížit, jde mu

především o to, aby dokázal dospělému okolí, že už sám není dítě a dokáže s nimi argumentovat a vyrovnat.

Adolescenti své rodiče kritizují, bojují a někdy se za ně až stydí nejen na veřejnosti. „*Za normálních okolností si však dospívající přes svou touhu po emancipaci udržují pozitivní vztahy k rodičům, ať je jakkoliv kritizují.*“ (Langmeier. Krejčířová, 2006, s. 154). Rodina je totiž nejdůležitějším zdrojem sociální, emoční a vztahové podpory. Vztah s rodiči se postupem času mění ve vyzrálejší a vyrovnanější. Také proto při jakýchkoli problémech se dospívající nejprve obracejí na rodiče a poté až na vrstevníky či učitele, jelikož v nich vidí největší podporu a jistotu dobré a správné rady.

Na rodinných vztazích hodně závisí také vývoj harmonické a vyrovnané osobnosti. Pokud adolescent nemá dobré zázemí a jeho rodina je disharmonická, je to velmi negativní nejen pro vývoj jeho osobnosti, ale také pro pohled na rodinu jako takovou. Jelikož model soužití v rodině, ve které vyrůstal, určuje do jisté míry, jaká bude jeho budoucí vlastně vybudovaná rodina. Přenáší si totiž pohled na rodinu, jak by měla vypadat, z dětství a myslí si, že tento model je normální a běžný. Poté se tedy budou opakovaně objevovat stejné problémy i v rodině, kterou si vybudoje.

Velkým tématem v rodině je přechod dítěte ze základní školy na další studium. Ať už se jedná o střední školu s maturitou či učiliště. Přichází domů s různými možnostmi, kam se vydat dál a často si neví rady. Proto se obrací o radu na rodiče. Macek (1999) a Vágnerová (2005) se shodují v tom, že rodina je považována za nejdůležitější složku v procesu rozhodování, kam se dál vydat po základní škole. Je oporou utváření profesní perspektivy dítěte a poskytuje primární rady při výběru střední školy. Dospívající žáci při vyhledávání rad a pomoci ve svém okolí se nejčastěji obracejí na své rodiče a dávají jim přednost před jinými dospělými, učiteli či poradenskými pracovníky i před svými vrstevníky. (Macek, 1999). Problémy mladistvých se získáním dostatečné úrovně vzdělání, která by umožňovala získání perspektivního zaměstnání, mohou být negativně ovlivněny jak nízkou úrovní vzdělání rodičů, tak i jejich postojem ke škole, tím, že vzdělání nepřisuzují významnou roli při dosažení životního úspěchu, což vede k přenosu nízkých vzdělanostních úsilí.

S narůstajícím pocitem „dospělosti“ se postupně mění vztahy k autoritám. Dospívající požadují větší autonomii a změnu přístupu. Zpočátku nacházejí ještě oporu ve skupině spolužáků. Součinnost se skupinou vrstevníků, však díky krystalizaci osobních hledisek

a cílů, stále více ustupuje preferenci osobního sebezvoje. Dospívání přináší zážitek přílivu životních sil, potřebu svobody, nezávislosti a samostatnosti.

1.1.2 Vrstevníci

Vrstevnické vztahy hrají v tomto období stále důležitější roli. Jsou zdrojem sociálního učení a slouží jako opora v procesu vytváření individuální identity. Jelikož se snaží dospívající postupně odpoutávat od rodiny, snaží se nacházet pevnější vztahy mezi svými vrstevníky, aby neztratili pocit podpory, i když tu úplně neztrácejí ani v rodině. Podle Macka a Lacinové (2012) hodnota a význam vztahů s rodiči ustupují v určitém slova smyslu do pozadí v souvislosti s tím, že roste význam vztahů s vrstevníky, tedy s kamarády a blízkými přáteli. Rose a Rudolph (in Janošová, 2008) tvrdí, že význam blízkého přátelství je v tomto věku mnohem silnější, než v předchozích letech. Zjistili, že dospívající, kterým chybí vrstevnický vztah, častěji trpí depresivními náladami. Přátelství v tomto věku je především o společných myšlenkách, názorech nadějích a sdílení tajných přání. Ve vrstevnické skupině takto ukonejší svou potřebu po jistotě a bezpečí. Jelikož odpoutání od rodiny postupně probíhá u všech adolescentů, hledají u svých vrstevníků navzájem podporu. Macek a Lacinová (2012) uvádějí, že dospívající své vrstevníky upřednostňují jako zdroj informací a porozumění. Přátelství mezi dospívajícími se postupem času vyvíjí a směřuje k větší otevřenosti a důvěře. Často si vyměňují zkušenosti s rodiči a porovnávají svou situaci doma se situací u vrstevníků. Také otázky týkající se například oblékání, jejich zájmů a celkově dospívání, řeší s kamarády. Naopak s rodiči častěji diskutují otázky související s profesní kariérou a vzděláváním. Vrstevnické vztahy dávají jedincům sociální oporu, která zahrnuje materiální a emoční zdroje, které pramení ze vztahů s druhými. „*Prožívaná sociální opora neboli prožívaná důvěra v druhé ve smyslu adolescentní či dospělé formy attachmentu tvoří nejdůležitější složku individuální percepce vztahů s druhými.*“ (Macek, Lacinová, 2012, s. 49).

Působení ve skupině vrstevníků zmenšuje individuální zodpovědnost dospívajícího a zvětšuje pocit sebevědomí a sebejistoty, čehož by dospívající samostatně nejspíš nedosáhl. Identita jedince ve skupině je velmi významnou součástí individuální identity. Identita dospívajícího v tomto období prochází zásadní změnou a díky tomu není dostatečně stabilní. Ve vrstevnických skupinách se jedinci navzájem od sebe mnoho naučí. Jelikož mají podobné problémy a mnohé různé zkušenosti, mohou si navzájem poradit, jak v různých situacích

postupovat a reagovat. Také společně zkoušejí řešení různých situací, a učí se potřebným sociálním strategiím. Jedinec ve skupině stejně starých dospívajících si může srovnávat své chování, postoje a reakce s chováním a pocity vrstevníků. Tím dospívající zjišťuje, zda je odlišný nebo podobný od ostatních stejného věku.

Vrstevnické vztahy jsou přípravou pro nové trvalé emoční vztahy v dospělosti. Skupiny, které mezi sebou vrstevníci tvoří, se postupně vyvíjí a liší. Například se nejdříve utvářejí vztahy izosexuální, ty zprvu převládají. Později se začne objevovat zájem o druhé pohlaví, proto se také mění složení různých part. Postupně se tedy party promíchávají a součástí jedné skupiny jsou již obě pohlaví. Často můžeme v podobných partách nalézat dvojice, které mají k sobě blíž, což se může projevit v podobě prvních lásek. Rozdíly mezi dívčím a chlapeckým přátelstvím se postupně začínají snižovat. Janošová (2008) poukazuje na větší otevřenost a sdílení osobních tajemství, prožitků a pocitů v přátelství dívek. Dívky vyhledávají především velmi těsný vztah, proto nejčastějším typem kamarádství je dyadický, tedy nejlepšími kamarádkami jsou většinou dvě. U chlapců v tomto věku to je naopak, jde především o kamarádství vícečetná. To ale neznamená, že by chlapci o svých kamarádech měli méně informací. Chlapci se o své kamarády zajímají stejně jako kamarádky. Také o nich vědí veškeré informace a projevují si navzájem podporu. V tomto období se také objevuje schopnost se zamilovat. Janošová (2008) uvádí, že schopnost zamilovat se nejdříve pociťují dívky, jelikož jsou dříve vyzrálejší. V tomto období se mění také fyzický vzhled u dívek. Jejich tělesná vyspělost vzbuzuje zvědavost u chlapců a jsou tím vystavovány větším zájmem o jejich osobu. Chlapci dávají svou libost vůči druhému pohlaví často najevo různým pošťuchováním, což může mít lehce erotický podtext. Toto škádlení vrcholí zájmem o sexuální život. Především u dívek se jedná o stálejší vztahy, zato chlapci rádi experimentují a střídají své partnerky (Janošová, 2008).

Mnohé skupiny si oblíbí nějaké místo, které vyhlásí za své a tam se vždy pravidelně střetávají. Nejdůležitější na tomto místě je, že zde většinou nechodí s dospělými, ale se svou partou, tudíž je bráno jako jejich soukromé teritorium.

Často se stává, že v partě lidí se začnou tvořit milenecké dvojice. Spojují je stejné věci a rozumí si spolu, proto je to k sobě také přitahuje sexuálně. Mezi adolescentními dvojicemi je typické sexuální experimentování. Jsou však obeznámeni s riziky v podobě pohlavních nemocí a předčasného otěhotnění. Pro současnou společnost je typické spíše zakládat rodinu

až v pozdějším věku. Avšak najdou se i takoví jedinci, kteří touží po rodině v adolescentním věku. Patří mezi ně především dívky, které se chtějí odpoutat od své rodiny, většinou z důvodu nesouladu. Předčasné těhotenství je tedy jedním z řešení. Adolescentní dívky nejsou ještě dostatečně zralé na to, aby dítě vychovávaly a vztah s partnerem tímto postupuje velkou zkouškou. Mnohdy se stává, že vztah nevydrží a rozpadne se. Poté matka zůstává s dítětem sama. Těhotné dívky v adolescentním věku se na dítě těší, ale pořádně si neuvědomují, co výchova dítěte vše obnáší. Musí se hodně věcí vzdát a obětovat, aby se o dítě dobře postaraly. I když si myslí, že tohle je velkým krokem k dospělosti, často se stává, že naopak jsou na rodičích ještě závislejší, než kdy byly. Pokud ani jeden z partnerů není zaměstnaný a tím pádem nevydělává, budou potřebovat velkou podporu ze strany rodičů. Předčasné těhotenství komplikuje vztahy s vlastní rodinou.

V partě dospívajících často experimentují s různými typy lehkých drog a vystavují se tak určitému rizikovému chování. Dospívání představuje období, kdy je pravděpodobnost výskytu tohoto chování asi nejvyšší ze všech vývojových etap. Někdo do party donese krabičku cigaret a většina je vyzkouší. Žádný člen party nechce před ostatními zůstat pozadu, proto i když nechce, cigaretu zkusí. Většina adolescentů začne kouřit jen z frajeřiny, a protože to dělá většina lidí z party. Podobně experimentují s marihuanou a alkoholem, i když jsou stále nezletilí, tedy alkohol konzumovat nesmějí. Je pro ně adrenalin pít například venku v parku, kde si myslí, že je nikdo nevidí.

1.1.3 Školní třída

Specifickou vrstevnickou skupinou je školní třída. Je osobně významnou skupinou, protože v ní dospívající tráví velmi mnoho času. Proto každému jedinci velmi záleží na tom, aby měl ve třídě dobré postavení, jelikož pokud mu situace ve třídě nevyhovuje, může pro něj čas strávený v ní představovat značnou zátěž.

Ve třídě se často tvoří různé podskupiny. Ať je skupina složena podle stejného zájmu jedinců, podle prospěchu či genderově, vždy má něco společného. Jedinci ve skupině spolu tráví víc času a probírají spolu problémy víc, než kolektivně, ale pokud přijde na problém ve třídě, často se stává, že se podskupiny dají dohromady a společně řeší daný problém.

„V posledních ročnících základní školy dochází k diferenciaci skupiny na základě očekávaného sociálního postavení, tj. podle budoucí profesní role. Třída se v této době začne

rozdělovat na potenciální studenty a učně“ (Vágnerová, 2005, s. 378). Skupinky se opět různé přetransformují, aby si jejich členové mohli předávat informace, které se týkají přijetí na studia jejich vysněných povolání. Mohou se také navzájem motivovat k lepším a vyšším výkonům ve vzdělání. Může se stát, že díky nově vzniklým skupinám, které jsou jinak zájmově vyhrazené, zanikají staré přátelství. Adolescenti totiž mívají více konfliktů se svými vrstevníky, proto hádky a rozpory uvnitř skupiny jsou častější a to rozhodně neprospívá vztahům uvnitř. Pokud se tedy dospívající necítí dobře v jedné ze skupin, není pro něj až tak těžké ji opustit a věnovat se plně vztahům v jiné skupině.

Další proměnou ve vrstevnických vztazích je opuštění základní školy a přechod na střední školu či učiliště. Zde se tvoří nové vztahy a nové skupiny a jedinec opět musí vynaložit snahu, aby se zařadil pro něj do nejlepší skupiny. Pokud nepokračuje na vybranou novou školu se spolužáky ze základní školy, často se stává, že vztahy z minulé třídy zanikají. Podle Vágnerové (2005) na střední škole či učilišti už jedinci nejsou tolik závislí na skupině, ale snaží se zaměřovat na individuální vztahy. Adolescenti již mají svůj vlastní názor a dokážou vzdorovat a prosadit se nejen před autoritami, ale také před vrstevníky, což v minulosti je objevovalo jen poskromnu. *„Dosažená sociální zralost se projeví úbytkem konfliktů a napětí ve skupině i mimo ni“ (Vágnerová, 2005, s. 378).*

1.2 Vývoj zájmů

K významným změnám dochází u adolescentů v zájmové sféře. Opouštěny jsou typické dětské zájmy, které jsou nahrazovány zájmy novými, vyspělejšími. Tyto změny jsou velmi individuální a odrážejí dynamiku vývoje osobnosti, především rozvoj motorických, percepčních i ostatních schopností. *„Empirická zjištění ukazují, že v období časně a střední adolescence dochází k vývoji a proměnám profesních zájmů. Tento fakt je pro volbu povolání významný, neboť zájmy se projevují v každém stadiu kariérního rozhodování“ (Hlad’o, 2012, s. 44). Pokud jsou zájmy určitým způsobem vyhraněné, má poté člověk daleko lepší představu o tom, co by chtěl v budoucnu dělat, ale také má větší šance uspět ve zvoleném vzdělání a profesi. Zájmy také mají větší vliv na spokojenost člověka ve škole a následně poté v povolání. Pro adolescenty jsou příznačné poměrně široké zájmy, jejich nevyhraněnost a kolísání. „Hlubší a trvalejší zájmy má na konci základní školy jen málo žáků, většina z nich vůbec neví, co je baví natolik, aby si podle toho vybrali profesní orientaci. Poznání zájmů, tedy toho, co člověka přitahuje a co ho baví dělat, je proto jednou ze základních podmínek racionální volby povolání“ (Hlad’o, 2012, s. 44).*

Zájmy rozhodují nejen o povolání, které chce člověk vykonávat, ale i o spokojenosti v něm. Zájmy určují příští studium nebo povolání. Vendel (2008) zjistil, že pokud přicházejí jedinci k poradci již s nějakým zájmem o školu či povolání, následná spokojenost s prací je asi třikrát vyšší u těch, kteří si vybrali zaměstnání, o něž měli zájem, než u těch, kteří se k upřednostňované práci nedostali.

1.3 Motivace žáků k učení

Podle Pavelkové (2002) motivace objasňuje příčiny lidského chování a jednání, pomáhá vysvětlit, proč se člověk chová určitým způsobem, co je příčinou jeho chování. Motivaci v nejširším slova smyslu chápeme jako „*souhrn činitelů, které podněcují, směřují a udržují chování člověka*“ (Hrabal, Man, Pavelková 1989, in Pavelková, 2002). Čáp (1997) definuje motivaci jako „*souhrn hybných činitelů v činnostech, učení a osobnosti. Hybným činitelem míníme takové skutečnosti, které jedince podněcují, podporují, nebo naopak tlumí, aby něco konal, nebo nekonal.*“ Hybnými činiteli jsou v tomto případě myšleny individuální dispozice dospívajícího ve smyslu motivačních cílů, které se u něj rozvíjejí, a také vnější determinanty prostředí, kde patří především učitelé a vrstevníci. Z toho vyplývá, že škola a školní třída vytvářejí jakési motivační prostředí, kde probíhají neustálé intenzivní ovlivňování mezi studenty a učiteli a právě motivace je výsledkem tohoto procesu.

V průběhu školní docházky nastává vývoj motivace ke školní práci. Poledňová (2012) chápe motivaci jako tendenci dosáhnout úspěšného výkonu a vyhnout se neúspěchu. Motivace ke studiu dostává hlubší a trvalejší intenzitu, jelikož se více zaměřuje na budoucnost. Příkladem může být rostoucí zájem o určitý školní předmět, který může adolescenta přivést k volbě dalšího studia či profesní kariéry. Avšak Pavelková (2002) ve svých výzkumech zjistila, že po přechodu na střední školu motivace dospívajících ke studiu postupně klesá a kvalitativně se mění převážně v negativním smyslu. To se také odráží na výsledcích školní práce. Tento pokles motivace je nejspíš způsoben dosažením aktuálního cíle, kterým bylo přijetí na střední školu či učiliště. Motivace bývá často k iniciativnímu chování snižována v důsledku nedostatečné autonomie studentů, vnímaného stresu související s nároky školy a především příliš atraktivními nabídkami vnějších zdrojů ocenění, které lze nalézt v mimoškolním prostředí a nízkou schopností seberegulace.

Značnou míru na motivaci studentů mají sociální vlivy. Také předešlé zkušenosti s učením příslušné problematiky a se spojitostí s právě osvojenou látkou či řešení problému sehrávají značnou roli. Velkou roli také hraje učitel, který zprostředkovává dané téma studentům a hodně záleží na něm, zda student látku zvládne. Práce učitelů s žákovskou motivací má většinou podobu snahy na začátku hodiny nebo nějakého učebního celku vzbudit zájem u studentů o probírané učivo. Čáp (1997) uvádí, že pravděpodobnost úspěšného vyřešení přiměřeně náročného úkolu představuje významnou individuální podporu motivace k práci. Podle Pavelkové (2002) je základ práce pro dlouhodobý efekt v oblasti motivace především systematický rozvoj osobnostní sféry potře u žáků a rozvoj autoregulačních zdatností včetně aktivního vztahu k budoucnosti.

2 VZDĚLÁVÁNÍ A VOLBA POVOLÁNÍ

Další důležitou složkou, která silně působí na dospívající, jsou výchovné a vzdělávací instituce. Především poslední ročníky druhého stupně základní školy, na které navazují různé typy středních škol podle výběru žáků. Tyto školy mají odlišné úrovně a orientace vzdělání a na žákovi je, aby si dobře zvolil, jelikož se jedná o jedno z největších rozhodnutí v jeho životě. Toto rozhodnutí a následné zařazení do jedné z typů škol se spolupodílí na utváření osobnosti i představách o budoucím životním stylu žáka. Podle toho také dospívající přistupuje k učivu. Pokud má vysoké ambice na vzdělání, snaží se mít dobrý prospěch. Zde se také odrážejí jeho kontakty nejen s vrstevníky, a volba zájmů, kterým se věnuje.

Vzdělání je v moderní individualizované společnosti jedním z klíčových faktorů, který prostřednictvím vykonávané profese a úrovně finančního ohodnocení určuje sociální postavení jednotlivce na společenském žebříčku. Zvolená vzdělávací dráha velkou měrou ovlivňuje i úspěšnost na trhu práce a možnost pokračovat v terciárním vzdělávání. Volba povolání determinuje individuální vzdělávací dráhy žáků. Je to právě vzdělání, které představuje významný mobilní kanál, umožňuje přístup do „vyšších pater společnosti“. *„Dosažení vyšší úrovně vzdělání totiž otvírá přístup k vykonávání prestižnějšího a zpravidla lépe placeného povolání, usnadňuje budování důležitých sociálních sítí a hraje klíčovou roli v dosažení životní úrovně. Důsledkem je získání většího rozsahu sociálního, kulturního i ekonomického kapitálu a odpovídajícího sociálního statusu“* (Trhlíková, 2006, s. 5).

Podle Valterové a Gregera (2009) závěr povinné školní docházky představuje pro žáky základní školy „prahové“ období, v němž končí vzdělávání, kterým procházeli společně se svými vrstevníky, a rozhodují se o své další vzdělávací dráze a budoucí profesi diferencovaně. Poprvé v životě jsou postavení do situace zásadní volby, za niž nesou osobní zodpovědnost a která nepochybně ovlivní jejich životní dráhu. **Za jeden z nejdůležitějších vývojových úkolů střední adolescence lze považovat volbu povolání.**

Gati, Krauzová a Osipow (1996) se shodují, že žáci základních škol ještě nejsou, vzhledem k vývojovým specifikům střední adolescence, pro zodpovědnou volbu povolání dostatečně zralí.¹ Volba dalšího vzdělání je ovlivněna nejen zájmy a očekáváními jednotlivce, ale také společným kontextem, sociokulturním prostředím, v němž žák dospívá, rodinnou situací a zázemím, aspiracemi rodičů i jejich přístupem k dítěti a jeho výchově.

¹ Gati I., Krausz M., Osipow S. H., *A taxonomy of difficulties in career decision making*, Journal of counseling psychology, 1996, Vol. 43, No. 4, s. 510.

Zdali zvolená vzdělávací dráha odpovídá možnostem a zájmům člověka, je podstatné rovněž z hlediska zdravého rozvoje osobnosti, individuální spokojenosti, úspěšnosti a využití jeho společenského potenciálu.

„Ke skupinám nejvíce ohrožených dlouhodobou nezaměstnaností přitom patří především mladí lidé, kteří získali jen minimální úroveň vzdělání a ukončili svou vzdělávací dráhu již po základní škole. Zde se rizikový faktor nízké úrovně vzdělání kombinuje s nedostatkem praxe a absencí potřebných pracovních návyků, což možnost umístění těchto mladých lidí na trhu práce ještě více komplikuje“ (Trhlíková, 2006, s. 5).

2.1 Kariérová připravenost adolescentů

Rozhodování o volbě střední školy probíhá u žáků české základní školy v období, které lze z mnoha hledisek označit jako zátěžové. Z hlediska ontogenetického je obdobím končící pubescence a přechodem do období adolescence, tranzitním stadiem mezi dětstvím a dospělostí. Mění se normy chování a jednání, utváří se hodnotová orientace. Ve složitém a dynamickém procesu dospívání přijímá žák postupně a neztídká neochotně normy a zodpovědnosti dospělého. **Rozhodování a volba střední školy, ovlivňuje žákovu celoživotní profesní perspektivu.**

V kariérové oblasti lze další studium spatřovat především v přechodu ze základní školy na školu střední, která může být buď pokračováním všeobecného vzdělávání nebo odbornou přípravou na budoucí povolání. *„Kariérová připravenost se podle zahraničních výzkumů zvyšuje postupně s věkem. Mladí lidé ve věku 15-17 let mají zodpovědnější, zralejší postoje a více vědomostí o volbě povolání než 12-14 letí, což poukazuje na skutečnost, že starší žáci jsou profesně zralejší než mladší žáci. Pokud hovoříme o souvislosti mezi kariérovou připraveností a pohlavím, většina výzkumů potvrdila vyšší zralost dívek než chlapců“* (Hlad'o, 2012, s. 46).

2.2 Volba povolání

Volba povolání je úvahou o budoucích možnostech. Profesní role nemá v období dospívání ještě přesný obsah, pubescent ještě nepřijímá jednoznačné, definitivní

sebevymezení v oblasti povolání. „*Svou budoucí identitu definuje často spíše negativně, prostřednictvím odmítání nežádoucích variant*“ (Vágnerová, 2005, s. 410). Dospívající zatím spíše uvažuje, čím rozhodně nechce být, avšak čím chce být, to ještě ujasněné nemá. Dospívající kladou větší důraz na to, jaká je atraktivnost povolání z vnějšku. Nepřemýšlí o povolání jako o něčem, co by je mělo živit, jak dlouho budou v práci trávit čas a čím se v podstatě budou zajímat.

V této oblasti jsou velkým vzorem rodiče. Pokud mají atraktivní práci, která se dospívajícím líbí, chtějí je následovat. „*Tendence k profesnímu ztotožnění s rodičem nezávisí na školní úspěšnosti, projevuje se u studentů i učňů zhruba ve stejné míře*“ (Vágnerová, 2005, s. 411). Identifikace s rodiči ovlivní přístup a postoj k budoucímu povolání a uplatnění v něm.

K tomu, aby si dobře zvolili své budoucí povolání, nestačí jen vzor, ale především také musí mít určité schopnosti, aby vybraný obor zvládli a také motivaci, která je bude hnát dál za úspěšným dokončením studia a následného nástupu do povolání. Jedinec musí docílit určité kariérní zralosti, aby byl připravený si dobře zvolit budoucí povolání. **Kariérní zralost** poukazuje na připravenost jedince uskutečňovat informované, věku přiměřené kariérní rozhodnutí a vypořádat se s kariérními vývojovými úlohami (Vendel, 2008). Kariérní zralost by se měla věkem postupně zvyšovat. Kariérní zralost je v podstatě měřítkem připravenosti uskutečnit volbu povolání na základě postojů ke kariérnímu rozhodování a vědomostí o něm. „*Předpokládá se, že žáci jsou pro rozhodování o své pracovní budoucnosti zralí už ve svých 14-15 letech. Realita je však taková, že značné procento žáků základních škol i studentů středních škol se neumí rozhodnout o své pracovní budoucnosti. To svědčí o potřebě odborné pomoci žákům při výběru studia, povolání a plánování pracovního života*“ (Vendel, 2008, s. 20).

2.2.1 Rizika volby povolání žáků

Žáky v posledních ročnících základní školy často zastihne kariérová nerozhodnost, čímž se miní neschopnost specifikovat volbu týkající se dalšího vzdělání nebo povolání. Nerozhodnost však není pravou příčinou, proč jedinec nemůže uskutečnit kariérové rozhodnutí. Častějšími faktory jsou nedostatek informací o budoucím povolání nebo o možných alternativách studia. Také mnohdy je pro žáky problémem to, že dostatečně neznají sami sebe. Nevědí přesně, co je baví, jaké mají schopnosti a to nejen učební, ale také

zručné, a také jaké mají nastavené životní hodnoty. Ke všem těmto faktorům se často navíc přidává slabá motivace vykonávat kariérové rozhodnutí, které žáci na konci základní školy udělat musí. Gati, Krauss a Osipow (1996) zjistili, že osoba s problémy při volbě povolání není schopna vykonat optimální kariérové rozhodnutí, neboť jí tyto problémy brání ve vykonání rozhodnutí. Problémem autoři chápou jakoukoli odchylku od osoby ideálně se rozhodující o volbě povolání (in Bruncková, 2011 s. 255). Pocitování negativních emocí zabraňuje správnému kariérnímu rozhodnutí. Nejčastěji prožívanou negativní emocí je úzkost, která vede jedince k předčasnému ukončení kariérového rozhodnutí či k jeho odkladu. Naopak osoba, která se ideálně rozhoduje o volbě povolání, si uvědomuje potřebu vykonat rozhodnutí o volbě povolání, je motivovaná k tomuto rozhodnutí a především je schopna tohle zásadní rozhodnutí vykonat. Volba povolání je v souladu s jejími potřebami a možnostmi, což je nejdůležitější. Lee (2005) zkoumal vliv stresu mezi chlapci a děvčaty v oblasti volby povolání. Zjistil, že děvčata při této volbě zažívají větší distres, než chlapci. Podobný výzkum také provedli Patton a Creed (2001), kde zjistili, že pokud mají děvčata více informací o možnostech volby jako chlapci, zažívají dívky vyšší míru těžkostí při volbě povolání. Vysvětlovali si tento jev tím, že chlapci jsou více vedeni k budování kariéry oproti dívkám, které musí řešit konflikt mezi budováním profesního života a mateřstvím. Tito dva autoři dále zjistili, že u chlapců i dívek okolo patnáctého roku věku klesá jistota v kariérním rozhodování. U chlapců však ve věku 16 až 17 let postupně zase narůstá, ale u dívek naopak klesá. Harren (in Dolejš, 2011) rozdělil jedince do třech skupin podle toho, jak se rozhodují ve volbě povolání. Prvním typem je racionálně se rozhodující, tedy osoba, která si vyhledává informace o budoucí škole a následném povolání, hodnotí své výsledky, které porovnává s potřebnými výsledky k úspěšnému přijetí na školu. Dalším typem je intuitivně se rozhodující jedinec, u kterého převládá nízká snaha o získání objektivních informací, ale spoléhá se na sebehodnocení a emoční faktory. Posledním typem jsou závislé osoby, které nemají žádnou potřebu vyhledávat informace, jsou pasivní a neschopní převzít zodpovědnost za rozhodnutí na sebe a nechávají rozhodovat druhé.

Vendel a Bruncková (2011) provedli faktorovou analýzu u žáků víceletých a čtyřletých gymnázií., kdy chtěli zjistit, hlavní rizika volby povolání žáků. Potvrdilo se jim sedm relativních faktorů těžkostí při volbě povolání. Mezi těchto sedm faktorů patří: nedostatek motivace, nedostatek informací o školách, nedostatek informací o trhu práce, nedostatek informací o sobě (tj. přehled o vlastních schopnostech, o nadání, způsobilosti, fyzických a psychických předpokladech), nedostatek informací o tom, jak udělat kariérní rozhodnutí,

celková nerozhodnost a vnitřní konflikty. Gottfredson (1986) identifikoval jiných 12 faktorů, které souvisí s těžkostmi ve volbě povolání. Patří k nim netradiční zájmy, sociální izolace, nízká inteligence, nehostechné vzdělání, nízké sebehodnocení, kulturní izolace, výrazný rozdíl v inteligenci oproti rodičům, ekonomický status či primární rodinná starostlivost.

Často se v praxi setkáváme s neodpovídajícími představami ze strany žáků, tak jejich rodin. Rodiče mohou přeceňovat schopnosti svého dítěte a tím jej tlačit do výběru oboru, na který nebude stačit. Mnohdy se také stane, že nejen žáci, ale i jejich rodiče mají zkreslené informace ohledně škol, kam chtějí své dítě poslat. Rozhodují se o volbě povolání na základě jednostranných informací a nevyužijí celkových poznatků o povolání.

3 KARIÉROVÉ PORADENSTVÍ

„Kariérové poradenství představuje institucionalizovaný systém poradenských služeb, jejichž cílem je pomáhat jednotlivcům při rozhodování o profesní a vzdělávací orientaci v kterékoliv fázi jejich života. Jsou to aktivity realizované ve školách, které mají pomoci žákům a studentům ujasnit si vlastní kariérní cíle a porozumět světu práce“ (Vendel, 2009, s. 49). Kariérové poradenství je zaměřené na celou populaci a řeší všechny otázky týkající se profesionálního života a kariérového vývinu procesu rozhodování týkajícího se výběru povolání a řízení kariéry. Netýká se jen úzké skupiny osob navštěvující končící ročníky základních a středních škol. Samotné kariérové poradenství je odbornou pomocí a činností, která se vykonává během života člověka ve sféře práce, zaměstnání a povolání. Kariérové poradenství pro žáky základních škol dává možnost žákům přemýšlet o vlastních přáních a zájmech, které by mohli dál proměnit v pracovní uplatnění. Je potřeba, aby se žáci naučili plánovat svůj čas a činit rozhodnutí sami za sebe ve vztahu ke vzdělání a zaměstnání. To vše se kariérové poradenství snaží žáky naučit a navést je na správnou cestu. Dále také zpřístupňuje potřebné informace, informační materiály. Souhrnně řečeno kariérové poradenství sleduje cíl pomoci žákovi při rozhodování o další vzdělávací a profesní dráze.

Vendel (1987, in Vendel 2008) provedl výzkum, kde se ukázalo, že problémy jako nerozhodnost při výběru povolání, potřeba ověřit si správnost výběru studia a povolání má až 60 % žáků v posledních ročnících základních a středních škol. V nižších ročnících základní školy je to dokonce ještě více.

Poradenský systém v resortu školství je orientován na poradenství žákům a rodičům při nejistotě volby dalšího vzdělávání i při profesní orientaci a na přípravu ke vstupu na trh práce.

Kariérové poradenství má podle Vendela (2008) také významné poslání v Evropské unii. Ta si stanovila cíl vytvořit ekonomiku a společnost založenou na vědomostech a výchovné/profesní/kariérní poradenství bylo prohlášeno za významný prvek a prioritu k dosažení tohoto cíle. Trendem poradenství tedy nemá být jen poskytování jednorázového řešení, ale zlepšení sebepoznání a rozvoj schopností, dovedností a motivace klienta. Tento pohled na poradenství má klienta vést k plánování jeho profesního rozvoje a kariéry. Studentům v západoevropských zemích jsou nápomocni v jejich rozhodování k dalšímu studiu mnoho odborníků. Například specializovaní poradci, instruktoři, učitelé, případně specializované instituce, které pracují obvykle ve vzájemné kombinaci. Častá je také spolupráce s úřady práce. *„V některých zemích, například v Belgii, Francii, Rakousku*

a Lucembursku, pracují samostatné poradny, které se výhradně věnují kariérnímu poradenství“ (Vendel, 2008, s. 181). Vendel (2008) uvádí jako příklad kariérní orientace Rakousko, kde se orientace uskutečňuje podle tříúrovňového modelu: kariérní vzdělávání poskytují učitelé na školách, individuální poradenství poskytují poradci pro studenty a obě služby doplňuje Školní psychologická služba. Žáci sedmých a osmých ročníků jsou povinni účastnit se kariérového vzdělávání. Tato povinnost kariérového vzdělávání, která má rozsah 32 hodin za školní rok, je zakotvena ve školském zákoně.

Kariérní vzdělávání je jednou z potřeb a z hlavních priorit ve Finsku. Její nutnost vyplynula ze situace trhu práce, jelikož v roce 1994 byla ve Finsku 21 % nezaměstnanost a z toho tvořila 37 % nezaměstnanost mládeže ve věku do 24 let (Vendel, 2008).

3.1 Kariérové poradenství ve školských poradenských zařízeních

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školní zákon), vymezuje působnost školských poradenských zařízení, která podle § 116 jmenovaného zákona „...zajišťují pro děti, žáky a studenty a jejich zákonné zástupce, pro školy a školská zařízení informační, diagnostickou, poradenskou a metodologickou činnost, poskytují odborné speciálně pedagogické a pedagogicko-psychologické služby, preventivně výchovnou péči a napomáhají při volbě vhodného vzdělávání dětí, žáků a studentů a přípravě na budoucí povolání. Školská poradenská zařízení spolupracují s orgány sociálně-právní ochrany dětí a orgány péče o mládež a rodinu, zdravotnickými zařízeními, popřípadě s dalšími orgány a institucemi.“²

3.1.1 Pedagogicko-psychologické poradny

Pedagogicko-psychologické poradny jsou široce zaměřeny na problematiku dětí a mládeže od 3 let, tedy od nástupu do školského systému, přes žáky základních škol až po studenty středních škol včetně vyšších odborných škol (Pešová, Šamalik, 2006). Jsou zřizována krajskými úřady, ale existují i zařízení, která jsou zřizována soukromými subjekty. Pešová a Šamalik (2006) uvádějí ve své publikaci pracovní obsazení v pedagogicko-psychologických poradnách, které se skládá z psychologů, speciálních pedagogů, metodika

² MŠMT, Sbírka zákonů [online]. 2004, [cit. 2013-04-09]. Dostupný z WWW: <http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>.

práce, sociální pracovnice, někde může být členem pracovního kolektivu také speciální pedagog. Při poskytování pedagogicko-psychologických služeb věnují poradenská pracoviště zvláštní pozornost zejména vývoji žáků se speciálními potřebami. Takto označovány jsou především děti a dospívající s obtížemi v sociálním, psychickém a tělesném vývoji či s poruchami chování nebo s poruchami učení (Pilař, 2004). *„Poradna poskytuje služby pedagogicko-psychologického a speciálně pedagogického poradenství a pedagogicko-psychologickou pomoc při výchově a vzdělávání žáků. Poradna zjišťuje pedagogicko-psychologickou připravenost žáků na povinnou školní docházku a vydává o ní odborný posudek; doporučuje zákonným zástupcům, a řediteli školy zařazení žáka do příslušné školy a třídy a vhodnou formu jeho vzdělávání; spolupracuje při přijímání žáků do škol; provádí psychologická a speciálně pedagogická vyšetření pro zařazení žáků do škol, tříd, oddělení a studijních skupin s upravenými vzdělávacími programy pro žáky se zdravotním postižením. Poskytuje poradenské služby žákům se zvýšeným rizikem školní neúspěšnosti nebo vzniku problémů v osobnostním a sociálním vývoji, jejich zákonným zástupcům a pedagogickým pracovníkům vzdělávající tyto žáky, poskytuje poradenské služby zaměřené na vyjasňování osobních perspektiv žáků; poskytuje metodickou podporu škole, prostřednictvím metodika prevence zajišťuje prevenci sociálně patologických jevů, realizaci preventivních opatření a koordinaci školních metodiků prevence“* (Hlad'o, 2012, s. 51). Standardní činnosti poraden podle vyhlášky **O poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních** MŠMT č. 116/2011 zní:

- 1) Zjišťování předpokladů pro školní docházku, skupinová a individuální psychologická a speciálně pedagogická diagnostika školní zralosti.
- 2) Individuální psychologická a speciálně pedagogická diagnostika dětí předškolního věku z důvodů nerovnoměrného vývoje.
- 3) Individuální psychologická a speciálně pedagogická diagnostika dětí předškolního věku, žáků základních škol a žáků středních škol s problémy v adaptaci a s výchovnými problémy, včetně specifických poruch chování
- 4) Individuální psychologická a speciálně pedagogická diagnostika žáků základních škol a žáků středních škol s výukovými problémy, včetně specifických poruch učení, a žáků neprospívajících.
- 5) Individuální psychologická a speciálně pedagogická diagnostika jako podklad:

- a. Pro integraci žáků se specifickými poruchami učení a chování nebo pro specializovanou péči v rozsahu integrace,
 - b. Pro návrhy na zařazování a přeřazování žáků se specifickými poruchami učení a chování do škol, tříd, oddělení a studijních skupin s upravenými vzdělávacími programy pro tyto žáky.
- 6) Skupinová a individuální psychologická a speciálně pedagogická diagnostika jako podklad pro pomoc žákům základních škol a žákům středních škol v případech komplikací při volbě další školy či povolání.
 - 7) Individuální psychologická a speciálně pedagogická diagnostika žáků středních škol jako podklad pro pomoc při reorientaci a přestupu na jinou střední školu.
 - 8) Individuální psychologická a speciálně pedagogická diagnostika žáků základních škol a žáků středních škol s osobnostními nebo sociálně-vztahovými problémy.
 - 9) Diagnostika sociálního klimatu třídních kolektivů jako podklad pro tvorbu nápravných programů.
 - 10) Individuální psychologická a speciálně pedagogická diagnostika mimořádného nadání dětí.³

Pedagogicko-psychologické poradny poskytují individuální a skupinovou pomoc při řešení problémů spojených s vývojem osobnosti dítěte, dále informační, metodickou, školící a vzdělávací činnost a odbornou pomoc pro pedagogy. V jejich kompetenci je také pomoc žákům a rodičům při volbě studijního a profesního uplatnění po absolvování základní nebo střední školy. Jestliže si žák nemůže vybrat určitou školu, kam by se dál mohl hlásit, může žák spolu s rodiči využít v pedagogicko-psychologických poradnách provedení psychologické a speciálně-pedagogické diagnostiky. Poradny také provádějí posouzení intelektových a osobnostních předpokladů pro studium, poskytují poradenskou pomoc při výběru vhodného studijního nebo učebního oboru či zaměstnání, informace o školách a další služby.

Pedagogicko-psychologické poradny jsou jedním z nejvýznamnějších společníků škol při zajišťování kariérového poradenství.

³ MŠMT, Sbírka zákonů [online]. 2011, [cit. 2013-04-09]. Dostupný z WWW: <http://www.msmt.cz/file/19446>.

3.1.2 Kariérové poradenství na školách

Škola zaujímá při profesní orientaci žáků klíčovou úlohu. Spolu s rodiči je totiž škola s žáky v každodenním úzkém kontaktu a má o žácích nejvíce informací. Hlavním posláním školy je především připravit žáky pro zodpovědné rozhodování o další studijní a profesní orientaci a naučit je objektivně posuzovat všechny rysy, které mohou tento výběr ovlivňovat. „Škola pomáhá jedincům s utvářením reálného profesního cíle a perspektivy, vybavuje je kompetencemi potřebnými k sebepoznávání, plánování a rozhodování“ (Hlad’o, 2012, s. 52).

Kariérové poradenství je na školách zajišťováno poradenskými pracovníky školy, zpravidla výchovnými poradci, dále pak se mohou účastnit na pomoci žákovi školní psycholog nebo školní speciální psycholog. Poradenské služby může nabídnout také třídní učitel a pedagogové, kteří vyučují předměty výchovného charakteru. Na každé škole může být podoba kariérového poradenství jiná a v různých ohledech se liší.

Výchovný poradce

Funkce výchovného poradce je zřizována na všech základních školách. Obvykle ji vykonává kvalifikovaný, zkušený, osobnostně a sociálně zralý pedagog s odpovídajícím vzděláním. Pedagog musí být absolventem specializace v základním oboru, který je zaměřen na oblast pedagogiky, speciální pedagogiky a psychologie. Tato specializace je předpokladem pro výkon specializované metodologické činnosti výchovného poradce. Studium se uskutečňuje v rámci programu celoživotního vzdělávání na vysoké škole v délce trvání neméně 250 vyučovacích hodin⁴. Jeho hlavním úkolem jsou poradenské, informační a metodické činnosti při rozhodování o vzdělávací a profesní dráze žáků. Věnují se především informační činnosti týkající se výběru dalšího studia nebo jiné formy přípravy na povolání žáků, poskytují informace o vzdělávací soustavě, jednotlivých typech škol, požadavcích a předpokladech přijetí. Provádějí administrativní činnosti s tím související, připravují a realizují exkurze, odborné přednášky, besedy a individuální konzultace pro žáky a jejich rodiče. V oblasti poradenské činnosti koordinují hlavní oblasti kariérového poradenství, tj. kariérové vzdělávání a diagnosticko-poradenské činnosti zaměřené na volbě povolání žáků,

⁴ MŠMT, Sbírka zákonů [online]. 2005, [cit. 2013-05-09]. <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-317-2005-sb>.

provádějí základní skupinová a individuální šetření k volbě povolání a individuální poradenství v této oblasti.

Jako nejčastější náplň své práce výchovní poradci uvádějí poskytování informací o možnostech studia, o studijních oborech, přípravu žáků na přijímací řízení a zjišťování jejich předpokladů pro studium.

Školní psycholog

Zda bude na škole školní psycholog, záleží především na rozhodnutí ředitele dané školy, poté také záleží na velikosti školy a dostupných finančních prostředků. Psycholog zde působí především díky jeho specifickým odborným kompetencím, které z pohledu profesní kvalifikace nemohou provádět pracovníci jiných profesí. Školní psycholog má na starosti individuální a skupinovou psychologickou diagnostiku, individuální psychologickou intervenci, preventivní a intervenční práci se třídami a jině. Školní psychologové poskytují odbornou pomoc rodičům a žákům v podobě uceleného psychologického vyšetření žáka a s následným rozбором jeho výsledků. Diagnostika se zaměřuje nejen na posouzení různých oblastí a předpokladů pro výkon vybrané profese, ale také i na zjištění osobnostních vlastností, které ovlivňují velkým způsobem budoucí úspěch či neúspěch ve vybraném povolání. Školní psycholog také provádí s výchovným poradcem školní koncepci profesního směřování žáků. Školní psycholog na rozdíl od výchovného poradce má větší zázemí a časovou kapacitu pro řešení individuálních problémů žáků. Role školního psychologa je nezaměnitelná, jelikož vyžaduje specifické odborné kompetence, kterými ostatní poradenští pracovníci na školách nedisponují. Pokud není školní psycholog členem učitelského sboru, má určité nezávislé postavení na škole. To může být velmi pozitivní pro žáky. Někteří žáci mohou mít pocit, že když se svěří výchovnému poradci, který je také jejich vyučující, může se to odrazit na jejich známkování. Takto se školním psychologem mohou probírat věci, aniž by se obávali, že jim jejich sdělení, ať už je jakéhokoli rázu, uškodí v jejich školním prospěchu. Ze strany učitelů může být školní psycholog zase nápomocný, když se objeví problémy v komunikaci, ať už mezi žáky či kolegy na škole. Také je pro učitele snadnější obrátit se s řadou situací, s kterými si neví rady, na školního psychologa, který sídlí na škole, než své trable přenášet do pedagogicko-psychologických poraden, které jsou často přetížené. Mohou tak řešit situaci tady a teď, než čekat na poradnu a tím protahovat řešení problému. Činnost školního psychologa je definována ve vyhlášce O poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních MŠMT č. 116/2011.

3.1.3 Třídní učitelé

Učitelé mohou sehrávat důležitou roli v socializaci dětí. Ježek (2012) uvádí, že role učitelů v životě dospívajících výrazně vzrostla a to díky stálému prodlužování školní docházky, a to jak v počtu let, tak v době, kterou adolescenti každodenně ve škole tráví. Avšak Lempers a Clark-Lempers (in Macek, Lacinová, 2012) zjistili ve svém výzkumu, že adolescenti nevnímají své učitele jako pro sebe důležité. Křivohlavý a Mareš (1995) dokládají, že vztah mezi učitelem a žákem je většinou vztahem neosobním, vztahem mezi rolemi a k tomu, aby mohl přerůst ve vztah osobní, je třeba pro něj vytvořit více prostoru.

Učitelé mají moc a odpovědnost a mohou ovlivňovat postoje a chování celé skupiny. Tento vliv bude mít dlouhodobé účinky na žáky nejen ve třídě, ale především mimo jeho prostředí a to také mimo domov žáků. Vztahy mezi učitelem a žáky mají potenciální vliv na psychologickou pohodu, motivaci a rozvoj kompetencí. Učitelé tedy fungují jako socializační činitelé a díky tomu mohou ovlivňovat kvalitu sociálních a intelektuálních zkušeností žáků, snahou naučit hodnoty vzdělání. Učitelé motivují žáky k učení se, k tomu jim vytváří správné klima ve třídě, pomáhá při formování sociální identity a poskytováním opory pro vývoj emočních, behaviorálních a akademických dovedností.

Třídní učitelé často působí také jako výchovní poradci pro svou kmenovou třídu. Znájí své žáky nejlépe a často sami vypořádávají, že se s danými žáky něco děje. Také vidí nastolenou třídní atmosféru a vztahy mezi jednotlivými spolužáky. Třídní učitelé organizují a řídí profesně orientační činnost v rámci své třídy. Často poskytují nejen žákům, ale také jejich rodičům individuální konzultace. Třídní učitelé spolupracují velmi úzce s dalšími poradci na škole, jelikož mohou poskytnout užitečné informace o daném žákovi ze svého pohledu a z pohledu působení daného žáka ve třídě. Podle Wilda, Enzla a Hawkinsna (in Macek, Lacinová, 2012) hodnotí osoby v roli učitele pozitivněji tehdy, když se domnívají, že jde o dobrovolníka, tedy vnitřně motivovaného, a nikoli o profesionála.

Podle Mackova (1999) výzkumu na konci devadesátých let minulého století se pro české dospívající jedince škola stala zdrojem nejčastějších problémů a starostí. Tomu však může předejít, pokud budou mít dospívající žáci dobrý vztah s učitelem a tím se budou do školy víc těšit. Především dlouhodobé pozitivní vztahy s učiteli jsou zaručeným zdrojem následného vývoje socializace. Také vztah s učitelem může někdy kompenzovat nedostatečné

funkční vztahy v rámci rodiny. Dospívající tak pocítují podporu ze strany dospělého a cítí jakousi ochranu, kterou nenacházejí v rodinném kruhu. Učitel dokáže takové jedince o to víc zaujmout a nabídnout o to víc porozumění a možnost seberealizace.

4 PŘEDČASNÉ ODCHODY ZE STŘEDOŠKOLSKÉHO STUDIA

*„Výraz předčasné ukončování školní docházky se používá v souvislosti s osobami, které vzdělávání a odbornou přípravu ukončí po dosažení pouze nižšího sekundárního vzdělání či vzdělání ještě nižšího a které se již vzdělávání a odborné přípravy neúčastní.“⁵ Předčasným odchodem je tedy chápána situace, kdy, z jakéhokoli důvodu, žák nedokončí zvolený obor studia na škole a opustí ho, aniž by ho zakončil závěrečnou či maturitní zkouškou. Osoby, které spadají do této skupiny, jsou vymezeny jako osoby, které ve věku 18 až 24 let pouze s nižším sekundárním vzděláním či vzděláním ještě nižším, které se již neúčastní vzdělávání nebo odborné přípravy. „V současnosti ukončuje vzdělávání a odbornou přípravu před dokončením vyššího sekundárního vzdělání každý **sedmý** mladý člověk.“⁶*

Trhlíková (2012) ve své práci uvádí, že dosažení dostatečné úrovně vzdělání má dva důležité aspekty. V prvním případě jde o rovinu individuální. Jde především o to, že získané vzdělání je úzce spojeno se sociálně-ekonomickým statutem a reprezentuje jednu z klíčových proměnných, které určují životní úroveň, možnost získat zaměstnání, sociální začlenění i zdravého způsobu života. Opuštění vzdělání je nepříznivým úkazem především z hlediska vyššího rizika nezaměstnanosti mladistvých osob, které místo zahájení pracovní činnosti, se zapisují na úřad práce a pobírají sociální dávky. Na společenské úrovni je vzdělání spojeno s produktivitou, hospodářským růstem i sociální soudržností. V kontextu nižšího ekonomického růstu a konkurenceschopnost proto předčasné opuštění vzdělávání představuje nevyužití pracovního potenciálu mladých lidí i větší tlak na růst sociálních výdajů (Trhlíková, 2012).

Předčasné odchody ze vzdělávání představují celistvou problematiku z hlediska vzniku. Zahrnují stránky sociální, ekonomickou a také psychologickou. V odchodech nacházíme různé časové fáze a to různé počáteční problémy, odchod ze vzdělání, kdy jsou jedinci mimo vzdělávací systém, až po moment, kdy se octnout v evidenci úřadu práce. Trhlíková (2012) uvádí dva základní přístupy problémů, které jsou podnětem k odchodu ze sekundárního vzdělání. Prvním je přístup multidimenzionální, který odráží skutečnost, že předčasné odchody ze vzdělávání jsou zpravidla blízce svázány, jak s rodinou, případně společností, ve které se jedinec pohybuje, tak na druhé straně se způsobem, jakým je poskytováno

⁵ Úřední věstník Evropské unie, O politikách snížení míry předčasného ukončování školní docházky, (1).

⁶ Úřední věstník Evropské unie, O politikách snížení míry předčasného ukončování školní docházky, (6).

a organizováno vzdělávání. Je zde pět určitých proměnných, které ovlivňují účast ve vzdělávacím procesu a předčasné odchody ve vzdělávání.

Tabulka 1: Proměnné determinující předčasné odchody ze středoškolského studia

Kategorie	proměnné
individuální úroveň	problémy se zvládáním školních požadavků, poruchy chování nebo učení
rodina	násilí v rodině, alkohol, nedůvěra v rodině, úroveň vzdělání rodičů, finanční zdroje, nezaměstnanost rodičů
škola	školní klima, disciplína, zapojení rodičů, účast žáků na školním plánování
společnost (komunita)	dostupnost mimoškolní podpory, zázemí, vesnice či město
další vzdělávání	možnost dalšího vzdělávání a situace na trhu práce, míra nezaměstnanosti, možnosti zaměstnání

Rada Evropské unie se shodla, že je nutné zvyšovat celkovou úroveň dovedností a klást důraz na vzdělávání a odbornou přípravu těch, u nichž existuje riziko hospodářského a sociálního vyloučení, zejména osob s nedokončeným školním vzděláním. Radou také byla vyzdvižena nutnost poskytování poradenství při volbě povolání a plánů individuálního odborného vzdělávání uchazečům o zaměstnání a rozvoje uznávání výsledků učení získaných prostřednictvím formálního, neformálního a informálního učení. Také se Rada shodla, že aby byla prevence předčasného ukončování školní docházky úspěšná, je třeba rozšířit poznatky o skupinách s rizikem předčasného ukončování školní docházky na místní, regionální a celostátní úrovni a vyvinout mechanismy pro včasnou identifikaci jedinců, u nichž toto riziko existuje.⁷ Jelikož si uvědomují, že předčasné ukončování školní docházky je zapříčiněno sociálním znevýhodněním a současně způsobuje, že přetrvává riziko sociálního vyloučení jedince, čemuž chtějí zabránit. Také se snaží o to, aby jedinci, kteří předčasně opustí školní vzdělávání, byli opět co nejrychleji zapojeni do vzdělávání.

4.1 Předčasné odchody v rámci zemí EU

„Na mladých lidech ve velké míře závisí budoucnost Evropy. Evropská unie chce prostřednictvím strategie Evropa 2020 více podporovat mladé lidi, aby mohli plně rozvíjet svůj talent, a to jak v zájmu vlastním, tak v zájmu společnosti a hospodářství. Jedním z hlavních cílů, které schválila Evropská rada, je snížit podíl osob, které předčasně ukončují školní docházku, na méně než 10% a zajistit, aby přinejmenším 40% osob mladší generace

⁷ Úřední věstník Evropské unie, O politikách snížení míry předčasného ukončování školní docházky, (7) a (11).

dosáhlo kvalifikace v rámci terciálního vzdělávání nebo jeho ekvivalentu. “⁸ Snížit počet mladých lidí, kteří předčasně odcházejí ze vzdělání, je jeden z pěti hlavních cílů strategie Evropa 2020 pro oživení hospodářského růstu a tvorbu nových pracovních míst (Trhlíková, 2012).

Předčasné odchody mladistvých ze studia je velmi zatěžující pro státy po finanční stránce. Jeden z odhadů, který proběhl v Evropě, ukázal, že životní příjem pro studenta, který si prodlouží studium o jeden rok, se vyšplhá až na 70 000 € ročně (zvyšující se požadavky na zdravotní systém a nižší sociální soudržnost). Tyto důsledky představují ohromné mrhání potenciálu pro individuální, sociální a ekonomický potenciál.⁹ V této studii dále uvádějí, že mladiství, kteří odpouštějí předčasně studium, jsou mnohem raději nezaměstnaní a žijí v nejistotě a pobírají sociální dávky, než aby se začlenili do pracovní činnosti. Samozřejmě takto postihnutí mladiství narážejí na těžkosti v získání místa a v dalším profesní průpravě.

Podle Evropského průzkumu pracovních sil (2010) v roce 2009 ukončilo přes 6 milionů mladých lidí, tj. 14,4 % všech osob ve věku od 18 do 24 let, školní docházku a odbornou přípravu jen s nižším sekundárním vzděláním nebo nižší kvalifikací. Z čehož v Evropě předčasně opouští studium 16,9 % chlapců a 12,7 % dívek.¹⁰ Bylo také zjištěno, že 17,4 % z nich dokončilo vzdělávání pouze na primárním stupni. Proto členské státy musí navrhnout školské politiky, aby ke snižování odchodů mladistvých ze studia ubývalo. Tyto politiky mají obsahovat opatření pro všechny stupně vzdělávacího cyklu. Tedy mají odstraňovat důvody, které vedou k nedokončení školní docházky, vylučují nové problémy hned v začátku a poskytují druhou šanci mladým lidem, kteří svého rozhodnutí opustit školu později litují. Toto velké snížení počtu mladých lidí, kteří předčasně ukončují školní docházku, v rámci programu Evropa 2020, má představovat klíčovou investici nejen z hlediska jednotlivého mladého jedince, ale i z hlediska budoucího rozkvětu a posílení sociální soudržnosti Evropské unie obecně. Dalším cílem strategie Evropa 2020 je, aby došlo k dosažení cíle 75 % zaměstnanosti u žen a mužů ve věku od 20 do 64 let (Řešení problému předčasného ukončování školní docházky: významný příspěvek k programu Evropa 2020). Tomuto cíli má právě pomoc snížení míry předčasného ukončování školní docházky.

⁸ Řešení problému předčasného ukončování školní docházky: významný příspěvek k programu Evropa 2020, str. 2.

⁹ Early school leaving, Lessons from research for policy makers, European Commission, 2010, str. 5.

¹⁰ Early school leaving, Lessons from research for policy makers, European Commission, 2010.

Politická opatření, která se zabývají předčasnými odchody, by se měla soustředit na prevenci, intervenci a kompenzaci.¹¹ Při **prevenci** jde o to zabránit vzniku podmínek, jež mohou vést k předčasnému ukončování školní docházky. Nejúčinnější prostředek v tomto opatření je, zvýšit kvalitní vzdělání a péči již v raném dětství. **Intervence** řeší potíže, které se objeví v rané fázi a snaží se zabránit tomu, aby vedli k předčasnému ukončování školní docházky. Intervence řeší buď problémy na straně školy, kdy se snaží zlepšit školní klima a vytvářejí motivující výukové prostředí, nebo řeší problémy jednotlivých žáků, kteří patří do skupiny, u nichž hrozí předčasný odchod ze studia. Pro tyto žáky nabízejí různá pedagogická vedení a doučování žáků a individuální výukové přístupy. **Kompenzační opatření** se již týká těch jedinců, kteří školní docházku již předčasně ukončili. Zde jde především o podpoření mladých lidí, aby se znovu zapojili do systému vzdělávání nebo jim jsou nabídnuta různé druhé šance v podobě nově nalezené školy nebo různých rekvalifikačních kurzů. Často se stává, že když žák jednou školu opustí, je větší pravděpodobnost, že když se ke studiu vrátí nebo přejde na jinou školu, budou se problémy opakovat. Toto riziko je větší zejména v případech, kdy si žák mezi studiem začne vydělávat nebo pokud je pauza mezi odchodem ze školy a návratem do vzdělávání delší (Trhlíková, 2012).

Situace v **České republice** byla zmapována projektem Moderní společnost-nerovnosti v šancích na vzdělávání MPSV, který probíhal v letech 2004-2006.¹² Z průzkumu, v jehož rámci bylo dotázáno více než 700 středních škol, vyplynulo, že ve školním roce 2004/2005 ve sledovaném vzorku předčasně ukončilo studium 11 502 českých žáků, tj. **5,8 %** z celkového počtu studujících. Tedy Česká republika splnila závěry Lisabonského procesu, který zavedl snížení předčasných odchodů ze vzdělání v průměru pod 10 %. Na gymnáziích a v maturitních oborech vzdělání středních odborných škol nebyl problém předčasných odchodů žáků nijak významný, kromě toho 42 % odcházejících přestoupilo do jiného, nižšího, typu vzdělávání a bez přerušení pokračovalo ve studiu. Varovné však byly údaje u dvou a tříletých oborů odborných učilišť, určených především pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Podíl těchto žáků, kteří opustili studium v 1. ročníku, dosahoval téměř 31 % (Trhlíková, 2012). Jako **nejčastější uváděné důvody** předčasných odchodů v tomto výzkumu byly uváděny:

¹¹ http://ec.europa.eu/education/school-education/doc/earlycom_cs.pdf

¹² Národní ústav odborného vzdělávání [online] 2008, [cit. 2013-05-02].

<http://www.nuov.cz/rozhodovani-zaku-pri-volbe-vzdelavaci-cesty-a-uspesnost>

- 1) nedostatečný prospěch žáka,
- 2) kázeňské přestupky,
- 3) neomluvená absence.

Poznatky z výzkumu také odhalily značně deficitní zajištění kariérového poradenství ze strany středních škol a zároveň nízké využívání školních i mimoškolních poradenských služeb ze strany žáků. Dalším zjištěním byly **příčiny** předčasných odchodů, ke kterým se především řadily nízká motivace ke studiu, nedostatečné studijní návyky a dovednosti pro učení, nezájem o studovaný obor, nestimulující sociální zázemí.¹³

4.2 Důvody předčasných odchodů

Důvody předčasných odchodů ze vzdělání jsou často vyústěním dlouhodobě nepříznivé a potenciálně rizikové situace. Viditelné příčiny odchodu jsou často jen vyústěním celé řady skrytých důvodů, o kterých školy často nemají tušení, a nedostává se jim dostatek informací. Dale, který dělal výzkum pro NESSE (2011) uvádí jako příčiny předčasných odchodů adolescentů ze studia především vzájemnou provázanost mezi rodinou, sociálním prostředím, školním průběhem a zkušenostmi jedince. Dale (2011) dodává, že problémy nejsou nárazové, ale mají dlouhodobé trvání, tedy to, že mladistvý opustí středoškolské vzdělání je dáno již tím, jak proběhne nástup do prvního vzdělávacího procesu. Pokud se mladistvému dostávalo kvalitního vzdělání již v mateřské škole, nemělo by docházet k budoucím problémům ve vzdělávacích institucích. Pokud je jejich předškolní vzdělání nekvalitní, jsou ve škole vzdělanostně a sociálně nezúčastnění. Také mají větší sklony k absenci ve školním vyučování a k disciplinárním problémům.

Trhlíková (2012) se zabývala ve svém výzkumu opačným pohledem na předčasné odchody studentů. Tedy z pohledu expertů, kteří se dostávají do kontaktu s takto postiženými jedinci. Ve svém výzkumu z rozhovorů objevila dvě skupiny důvodů, které vedou jedince k opuštění studia. Jsou jimi tzv. viditelné důvody a skryté důvody.

¹³ MŠMT, Investice do rozvoje vzdělávání, Výzkum předčasných odchodů žáků ze vzdělávání.

K **viditelným důvodům** připisuje:

- a) Nezájem o školu
- b) Chybná volba oboru nebo školy: to je většinou důvodem k přechodu na jiný obor, případně na školu, nebo také může docházet k předčasnému odchodu do zaměstnání. V této souvislosti se může především jednat o rozpory mezi představami žáků o budoucím povolání a reálnými možnostmi.
- c) Nezájem o vzdělání (hledání snadné cesty)
- d) Častá snaha se osamostatnit: Mnoho žáků zejména ze sociálně znevýhodněného prostředí nebo rodin s problematickými vztahy má snahu se co nejdříve osamostatnit a začnou si přivydělávat nebo bydlet o samotě.
- e) Špatný prospěch žáka: Příčiny špatného prospěchu mohou být velmi různorodé. Může zde hrát roli špatné rodinné zázemí, které není vhodné pro přípravu do školy, osobní problémy žáka, špatný styl učení nebo nižší inteligence.
- f) Absence, neplnění školních povinností: Absence jsou podle Trhlíkové (2012) nejviditelnější důvod odchodu ze vzdělání. Tento důvod je také podmíněn špatným vzorem rodičů, když jsou nezaměstnaní. Jelikož v rodině chybí běžné vzory docházky do zaměstnání a plnění povinností, je pro žáka velmi obtížné dodržovat školní řád a plnit povinnosti, které ze školní docházky vyplývají.
- g) Výchovné problémy, problémy s chováním, agrese
- h) Drogové nebo jiné závislosti
- i) Zdravotní problémy nebo těhotenství: V tomto případě škola často poskytuje jako řešení individuální vzdělávací plán, který žákovi pomůže překonat složité období. Stejně tak je poskytován individuální plán žákyním, které jsou v jiném stavu.

Mezi **skryté důvody** předčasných odchodů ze vzdělání autorka řadí:

- a) Nezájem rodiny, chybí kontrola docházky ze strany rodiny nebo rodiče dítě zanedbávají.
- b) Sociální podmínky, finanční problémy rodiny a náklady na vzdělání.
- c) Psychologické charakteristiky žáka

Závěrem shrňme, že jsme v této části práce uvedli teoretické poznatky, které se týkají problému, jímž se zabývá tato bakalářská práce. Tedy uvedli jsme informace nezbytné pro porovnání se získanými poznatky ve výzkumu. Kapitoly byly zvoleny tak, aby obsahovaly informace, které jsme potřebovali také v empirické části. Teoretická část nabízí informace získané odborníky, které posléze použijeme v empirické části. Cílem této části bylo pomocí teoretických oblastí uvést čtenáře do problematiky předčasných odchodů ze studií, abychom tak připravili půdu pro poznatky získané z výzkumu.

5 EMPIRICKÁ ČÁST

5.1 Metodologie a tvorba dat

5.1.1 Cíle šetření a výzkumné otázky

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit **důvody předčasných odchodů adolescentů ze středoškolského učiva**, co jednotlivé respondenty vedlo k předčasnému ukončení jejich školní docházky. Ve výzkumu byly stanoveny **tři výzkumné otázky**:

- 1) Jaké poradenství se dostávalo respondentům v souvislosti s výběrem střední školy či učiliště?
- 2) Co předcházelo opuštění středoškolského vzdělávání?
- 3) Jaká byla jejich představa o budoucnosti poté, co se rozhodli předčasně opustit studia?

5.1.2 Výzkumný vzorek

K prozkoumání problematiky předčasných odchodů adolescentů ze středoškolského studia bylo osloveno sedm respondentů, z nichž bylo pět dívek a dva chlapci. Šlo o jedince, kteří opustili nebo přerušili studium v období adolescence.

K získání respondentů byla použita **metoda sněhové koule**, kdy čtyři respondenti se přihlásili k výzkumu dobrovolně pomocí odezvy na dotaz, který uváděl základní informace ohledně výzkumu, na sociální síti. Ostatní byli následně dotázáni zúčastněnými respondenty, zda by byli ochotní se do výzkumu také zapojit. Tato metoda je založena na principu kombinaci účelového výběru a prostého náhodného výběru. Základním východiskem metody je získání kontaktu s první vlnou účastníků výzkumu a prostřednictvím tohoto kontaktu získat další kontakty na možné budoucí respondenty (Miovský, 2010).

Respondenti se nyní pohybují ve věku 19-26 let. Ze sedmi zúčastněných tři navštěvovali střední školu, z toho dva všeobecné gymnázium a jedna dívka obor obecná zdravotní sestra. Osoby, které navštěvovaly gymnázium, počítaly s následným pokračováním studia na vysoké škole. Na gymnázium šly s myšlenkou, že je to škola, která je nejlepší odrazový můstek na vysněný obor na vysoké škole. Ostatní si vybrali na konci základní školy různé obory na

učilištích. Dvě dívky si vybraly obor prodavačka, jeden chlapec si zvolil obor automechanik a další dívka obor kadeřnice.

Probandi měli různé podmínky u přijímacího řízení. Dva ze zúčastněných absolvovali scio testy, ostatní přijímací testy, které si přichystala škola sama. Nikdo neměl přijímací zkoušky promínuty. Všichni zúčastnění byli při přijímacích testech úspěšní na první pokus.

Tabulka 2: Přehled respondentů

Jméno	Věk	vysněná profese	SŠ/učili ště	obor	Ročník ukončení	Důvod ukončení
Alice	19	veterinářka	SŠ	gymnázium	1/2 1. ročníku	drogy
Petr	26	veterinář	SŠ	gymnázium	konec 4. ročníku	prospěch
Monika	24	herečka/zpěvačka	učiliště	kadeřnice	2. ročník	záškoláctví
Bára	20	kadeřnice	SŠ	zdravotní sestra	1/2 1. ročníku	špatný výběr školy
Iva	23	sportovkyně	učiliště	prodavačka	konec 3. ročníku	těhotenství
Kamila	20	kadeřnice	učiliště	prodavačka	2. polovina 2. ročníku	zamilovanost
Lukáš	21	automechanik	učiliště	automechanik	třetí ročník	prospěch

5.1.1 Metody sběru dat a zpracování dat

Jelikož problematika předčasných odchodů ze vzdělávání je podmíněna celým komplexem vzájemně provázaných příčin, výzkumná práce byla pojata z hlediska metodologie jako **kvalitativní**. Jako metodu sběru dat byl zvolen **rozhovor**, který byl stylizován jako **polostrukurovaný** s otevřenými otázkami. Vytvořili jsme určité schéma, které bylo závazné. Toto schéma bylo specifikováno určitým okruhem otázek, které byly účastníkům kladeny (Příloha 1). Respondentům byla kladena vždy stejná sada otázek, kterých bylo dohromady dvacet čtyři. Otázky byly pokládány podle toho, jak respondenti odpovídali a jak reagovali na různé okruhy. Pokud došlo na nějaké téma, kde se respondenti více rozpovídali, dále jim byly pokládány doplňující otázky, které rozvíjely téma. Tato metoda byla zvolena především proto, aby odpovědi respondentů mohly být vzájemně porovnávány. Otázky byly kladeny tak, aby respondenti odpovídali na záležitosti, které byly potřebné k výzkumu zjistit, ale také, aby mohli sdělit osobní informace, které souvisejí s danou problematikou a jsou pro jedince důležité. Každý z rozhovorů trval přibližně 30 až 45 minut. Rozhovory byly zaznamenávány jako audionahrávka a poté přepisovány do textové podoby. Polostrukurovaný rozhovor byl sestaven ze sady otázek, které měly zahrnout celkový vývoj

profesní orientace a profesní přípravy respondentů. První sada otázek směřovala na zjištění, zda měli nějakou vysněnou profesi, o které věděli, že by chtěli v budoucnu dělat. Dále jaké hlavní faktory hrály hru v rozhodování dalšího vzdělání po základní škole. Na což navazovala další skupina otázek, které se týkaly rodiny. V rozhovoru byly zahrnuty také otázky na rodinné zázemí, jaké vztahy mezi sebou členové rodiny měli, zda rodiče svým dětem radili a podporovali ve studiu, a jak poté reagovali na jejich rozhodnutí předčasně studia opustit. Další blok otázek se týkal vztahů a přístupu k učivu na vybrané střední škole. Jaké vztahy měli jednotliví respondenti se spolužáky a s učiteli. Také byly kladeny otázky na to, do jaké míry splňovala vybraná škola a učivo, které na ni bylo probíráno, jejich dřívější očekávání. Velmi důležitou otázkou bylo, zdalipak všem respondentům byl k dispozici jakýkoli výchovný poradce. Dále již následovaly otázky na hlavní téma a to důvod opuštění středoškolského vzdělání a co zamýšleli se svým životem po něm.

Po získání veškerých potřebných dat byly rozhovory analyzovány a postupně interpretovány rozebrány pomocí **kvalitativní obsahové analýzy**. Rozbor byl zaměřen na informace, které se opakovaly u většiny respondentů, a z nich byly vytvořeny trsy kategorií. V rámci každé kategorie bylo provedeno zobecnění a přiřazeny klíčové citace. Poté byly identifikovány vztahy a souvislosti mezi zjištěnými informacemi. Díky těmto kategoriím se výzkum postupně dobral k cíli bakalářské práce, čímž bylo zjistit, jaké důvody vedly tehdejší studenty středních škol a odborných učilišť k opuštění zahájeného studia.

5.1.2 Průběh sběru dat

Respondenti byli nejdříve kontaktováni písemnou elektronickou formou. Byli obeznámeni s tématem bakalářské práce a byli dotázáni, zda by byli ochotni poskytnout informace, které se týkaly problematiky, kterou se měla práce zabývat. Respondenti byli informováni, o metodě, která byla k výzkumu použita. Metodou k získání dat byl použit **polostrukturovaný rozhovor**. Zúčastněným jedincům byla metoda vysvětlena a předložena tak, že jim bude kladena sada otázek, kterých bylo dohromady dvacet čtyři. Po jejich souhlasu byla domluvena schůzka na místě, které by bylo ideální pro pořízení rozhovoru. Tedy na klidném místě, kde by se respondenti cítili příjemně. Místo bylo respondentům vždy navrženo, a pokud našli lepší alternativu k setkání, která odpovídala potřebným podmínkám k pořízení rozhovoru, bylo jim vyhověno a rozhovor proběhl na jimi vybraném místě. Rozhovory probíhaly především v odpoledních hodinách, kdy respondenti měli již po pracovní době nebo si našli zrovna volno. Při setkání jim znovu bylo připomněno, na jaký typ

otázek se budu ptát a také jsem se zeptala, zda nebude účastníkům výzkumu dělat problém, když si budu vedený rozhovor nahrávat a poté přepisovat podle jejich znění, aby nedošlo na zkreslení informací. Byli ujištěni o tom, že nahrávky budou sloužit jen pro přesný přepis a po zpracování budou všechny nahrávky smazány. Respondenti souhlasili. Dále byli ubezpečeni, že informace, které v rozhovoru prozradí, nebudou dále nikde šířeny a budou použity pouze jako výzkumný podklad pro bakalářskou práci. Každý z rozhovorů trval přibližně 30 až 45 minut.

5.1.3 Etické konsekvence

Na začátku rozhovoru padla otázka na oslovování při získávání dat. Respondentům bylo nabídnuto buď tykání či vykání a všichni si nakonec zvolili, aby se jedincům tykalo. Zúčastnění byli informováni o jejich právech a etických zásadách, které budou dodrženy během celého výzkumu. Na začátku rozhovoru byl respondentům také předložen k podepsání informovaný souhlas, aby byli ujištěni, že informace, které poskytnou v rozhovoru, nebudou nikde šířeny. Respondenti byli informováni, že nikde nebudou uvedena jejich pravá jména, ale budou vystupovat pod jinými jmény, které jim byla přiřazena. Také zúčastněným bylo sděleno, že pokud si nepřejí zveřejňovat nějaké informace, aby na ně upozornili a nebudou ve výzkumu použity. Všichni byli ujištěni, že všechny nahrávky, které byli pořízeny během rozhovoru, okamžitě poté budou smazány, až budou rozhovory přepsány v textové podobě. Nikomu z nich tento postup nedělal problém. Každému jednotlivci byla nabídnuta možnost poslat přepsaný rozhovor k porovnání a ujištění, že byly zaznamenány jen ty informace, které opravdu poskytly. Tuto nabídku si vyžádali jen dva z respondentů, kdy především chtěli vidět svou profesní dráhu sepsanou takto strukturovaně. Jen u jedné zúčastněné se stalo, že mě znovu kontaktovala po nějaké době, kdy proběhl rozhovor, aby se ujistila, že informace, které jsem získala, nebudou nikde šířeny dál, jelikož na ně není pyšná a stydí se za ně. Byla ujištěna, že informace opravdu budou použity jen do bakalářské práce.

6 PREZENTACE A INTERPRETACE DAT

Z rozhovorů vyvstaly základní kategorie, které byly pokládány za nejdůležitější a nejvíce vypovídající o problematice předčasných odchodů adolescentů ze středoškolského studia. Tyto **kategorie** byly nazvány profesní sen, rada (podpora) rodičů, rada odborníků, vztahy na střední škole, problémy a ukončení střední školy a poslední budoucnost. Díky těmto kategoriím jsem postupně dospěla k cíli bakalářské práce, čímž bylo zjistit, jaké důvody vedly tehdejší studenty středních škol a odborných učilišť k opuštění zahájeného studia.

6.1 Profesní sen

První sada otázek byla zaměřena především na to, jak si svůj profesní život představovali, když byli mladší. Zda měli představu, jakou práci budou vykonávat po dokončení studia, čím chtěli být a jestli si za svým vysněným povoláním šli natolik, aby si podle ní zvolili budoucí vzdělání. Z rozhovorů vyplývalo, že každý měl určitou představu, co by chtěli dělat nebo aspoň jakým směrem se ubírat. Ve vzorku respondentů si nakonec vybrali tři respondenti středoškolské vzdělání zakončené maturitou, ostatní čtyři si vybralo učňovské vzdělání. Na prvním stupni se jejich představa o vzdělání hodně střídala, což je běžný úkaz u většiny žáků nižšího stupně. Šlo především o povolání typu zpěvačka, herečka, prodavačka, učitelka, ale také právníčka, doktorka. Velmi výstižně toto střídání a neujasnění povolání zhodnotila v rozhovoru Iva: *„Chtěla jsem být kadeřnice, kosmetička, prodavačka, kuchařka, poštačka... asi podle toho, na co jsem si zrovna hrála.“* Monika výběr povolání na nižším stupni jen potvrzuje: *„Na prvním stupni jsem chtěla být herečkou a zpěvačkou, jako asi každá holka v tom věku.“* Budoucí kariérní směřování také hodně ovlivnilo vzhlížení k někomu, tedy určitý vzor a ten se nejčastěji objevoval v úzkém okolí, tedy rodině. Zajímavé také je, že vzor jako rozhodující prvek ve volbě povolání uvedli především chlapci. Petr řekl: *„Asi jako každý malý kluk jsem chtěl být policajtem nebo hasičem. Navíc jsme měli dva policisty v rodině, takže jsem v nich viděl vzory.“* Podobnou odpověď uvedl Lukáš: *„Chtěl jsem být vždycky automechanikem. Strýc opravoval taky auta u nás na zahradě různým známým, tak jsem to u něj viděl a věděl jsem, že by mě tohle mohlo bavit.“* Dalším rozhodujícím faktorem v profesním snu byl koníček nebo určitý zájem, který naplňoval volný čas. Alice uvedla: *„Já odjakživa zbožňovala zvířata. Měli jsme kousek od domu stáje s koňmi, kde jsem chodila jim pomáhat a mohla jsem na nich jezdit, takže pro mě byla jasná volba paní doktorka pro*

zvířata. Takže veterina.“ Stejné rozhodnutí udělal Petr.: „Potom, když jsem byl o něco starší, měl jsem velmi dobrý vztah ke zvířatům. Vyrůstal jsem na venkově a kolem měli známí farmy a mě nechávali, abych se jim tam o některá zvířata staral. Takže mým posledním vyvoleným zaměstnáním byl veterinář a za tím jsem si tak nějak i šel v budoucnosti.“ Iva svůj dětský sen propojila s koníčkem, avšak brala jej zase trochu jinak. „Nejvíc jsem na základce chtěla být profesionální sportovkyně, protože tělocvik byl jediný, co mi tak nějak šel, a který jsem přijímala jako předmět.“ Zároveň však hned dodává: „Tělocvik mě taky štal, protože jsme měly učitelku, která strašně prudila a jak viděla, že jsem dobrá skoro ve všem v atletice, tak mě hnala pořád na nějaké závody. To jsem měla ráda, protože jsem se ulila ze školy a mohla jsem někam vyjet a poznat nové lidi. A kolik kluků tam bylo. Já už v té době za nimi lítala.“

Po dotazu na vysněný profesní sen mě zajímalo, zda si za svým snem šli a stáli si za svým rozhodnutím. Tři odpověděli kladně, tedy svůj sen si snažili splnit volbou učiliště či střední školy, která by je na budoucí zvolené povolání připravila. Mezi ty, kteří kladně odpověděli, patří oba zúčastnění chlapci. Zbylé čtyři dívky se vzdaly svého profesního snu z různých důvodů. Jedním z důvodů bylo poslechnutí rodičů, kteří měli jinou představu o vzdělání svého dítěte. To je také příkladem Báry: *„Nešla, protože moje mamka vždycky chtěla, abychom s bráchou měli vystudovanou střední s maturitou a po mě chtěla, abych šla studovat na zdravku, která byla ve vedlejší městi. Tak jsem na ni prostě musela jít.“* Podobnou situaci zažila i Kamila: *„Bohužel ne. Mamka měla pravdu asi no.“* Dalším odrazením od následování svého snu, byla malá informovanost o existujících oborech a typech škol, které by mohli probandi propojit se svými zájmy. Především šlo o sportovní gymnázium, avšak dívky neměly dostačující studijní výsledky, aby se na školu dostaly. Iva: *„Jasně, že nešla, teda pokud беру ten můj sen někým být, tu sportovkyni. Existovalo samozřejmě jen sportovní gymnázium a tam jsem možná sportovními výkony na to měla, ale studentskými vůbec.“* U Moniky studijní výsledky byly lepší, ale u ní zase navíc hrála nerozhodnost. *„Neměla jsem vytoužené povolání jako ostatní spolužáci. Věděla jsem, co mě baví, ale nevěděla jsem, jak to spojit se školou.“* Tři respondenti, kteří odpověděli kladně, se shodují v tom, že si za svým cílem šli, i když se občas objevil nějaký zádrhel. Také se u všech objevuje přemýšlení a plánování do budoucna. Své rozhodnutí chtěli opravdu zrealizovat jako svou profesi. *„Myslím si, že jsem se vcelku fakt snažil si za ním jít. Chodil jsem na ty farmy ke známým, kde se dalo, tam jsem se o nějaké zvíře staral, četl jsem o nich samé encyklopedie. Později jsem chodil také do kroužku, který se na zvířata zaměřoval. Fakt mě to hodně bavilo.“*

Podle čeho si nakonec typ střední školy nebo učiliště respondenti vybírali, se dost shodovalo. Tři zúčastnění prozradili, že si školu vybíralo podle **prospěchu na základní škole a také, že raději volili jednodušší typ studia, aby se na škole zbytečně netrápili a nemuseli nijak zvlášť hodně učit.** „...jaký jsem měl průměr známek. Což nebyl nejlepší, proto jsem věděl, že na jinou školu jako na učňák se nedostanu a ani jsem k tomu neměl ambice, abych se hlásil na střední s maturou.“ „No hlavně podle jednoduchosti, a že obor byl na tři roky.“ „No hlavně podle toho, co mi přišlo jednoduché na studium a nezatěžovalo mě to natolik, abych se nemohla věnovat svým koníčkům.“ Dva z dotazovaných měli vyšší cíle se svým profesionálním životem. Dokonce pomýšleli na budoucím pokračování na vysoké škole. „Mě bylo jedno, jestli budu dělat přímo doktora nebo jen chovatele, hlavně abych se dostal ke zvířatům. Ale poslechl jsem naše a nakonec se vydal na ten gympl s domněním, že poté budu pokračovat na výšku.“ Se stejným zájmem a stejným myšlením přistupovala k volbě školy Alice. „No podle našich, protože to chtěli. A taky jsem v ten moment asi měla nějaké osvětlení mysli a nechtěla jsem se zařadit mezi ty děcka, co šla na učňák.“ Dvě z respondentů volily školu převážně proto, že to chtěli rodiče, i když ony věděly přesně, že tohle studovat a zabývat se tím v budoucnu nechtějí. „Podle rady mámy, racionálního usouzení, že na tom něco bude, že s prodavačkou se asi uchytím lépe.“ „No podle toho, co mi řekla mamka. Nijak jsem se nesnažila ji to vymluvit, protože jsem věděla, že to nemá cenu a než, aby bylo doma peklo, šla jsem teda na tu školu, kterou mi vybrala mamka.“ I přesto, že někteří si zvolili školu, která nebyla dle jejich představ, všichni účastníci výzkumu se úspěšně dostali na školu na první pokus.

Tabulka 3: Profesní sen

Jméno	vysněná profese	následování snu	koníček	zásah rodičů	Podle čeho si školu vybrali
Alice	veterinářka	ano	zvířata	menší	koníček
Petr	veterinář	ano	zvířata	menší	koníček
Monika	herečka	ne	sport	žádný	jednoduchost
Bára	kadeřnice	ne	neuveden	rozhodující	rodiče
Iva	sportovkyně	ne	sport	žádný	jednoduchost
Kamila	kadeřnice	ne	neuveden	rozhodující	rodiče
Lukáš	automechanik	ano	auta	žádný	prospěch

Je zajímavé, že většina z respondentů měli vcelku reálné vysněné povolání. Avšak jen tři svůj sen následovali, ostatní se nechali buď ovlivnit svými rodiči, nebo zvážili jiné možnosti. Dvě respondentky podle uvedených odpovědí se nemohly rozhodnout samy podle sebe, ale musely následovat rozhodnutí rodičů, což není pozitivní pro budoucí studium.

Jelikož musely zvolit školu, kterou studovat nechtěly, motivace do učení a docházení do školy byla určitě silně ovlivněna. Zvolily rodiči vybraný obor možná proto, že věřily, že rodiče pro ně chtějí to nejlepší, a proto si také myslely, že jimi vybraná škola bude pro ně nejlepší. Naopak kdyby si vybraly školu samy a neuspěly nebo na ní měly problémy, věděly by, že samy udělaly chybu ve vlastním výběru školy.

Velmi silným rozhodujícím motivem pro volbu povolání byl **koníček** respondenta. Dvě respondentky chtěly propojit koníček se studovaným oborem, ale bránil jim v tom špatný prospěch, aby zvolily školu, kde by mohly propojit koníček se studiem. Proto raději volily snadnější obor studia, kde není kladen takový nárok na vyučovanou látku. Respondentky se tak vzdaly možnosti školy, která by je mohla bavit, jen díky špatnému prospěchu na základní škole, i když přístup ke škole, která byla jejich vysněná, se mohl změnit díky tomu, že by studovaly obor, který by jim byl blízký.

V čem se také respondenti shodovali, byly důvody volby školy. Jak už jsem uvedla, dvě uváděly důvod rozhodnutí rodičů, kdy s nimi nediskutovali, zda se jim výběr školy, kterou pro ně rodiče vybrali, líbí. Tři ze zúčastněných zvolili lehčí variantu studia a šlo jim především o to, aby měli nějakou školu, na které se nebudou muset tolik učit a nebudou na ní muset strávit mnoho let. Tento laxní přístup k volbě dalšího vzdělání mohl být ovlivněn špatnou zkušeností s učivem na základní škole. Jelikož jim nešlo učení tam, mysleli si, že budou mít problémy na další škole. Nejspíš si neuvědomovali, že pokud zvolí školu, o kterou budou mít zájem, přístup k ní bude úplně jiný, než pokud si zvolí školu, která jim nebude blízká a nebude je tím pádem motivovat k dalšímu vzdělávání. Stejně tak tomu bylo u jedinců, kteří si další vzdělávání vybírali podle horšího prospěchu ze základní školy, který jim předesílal působení na učilišti.

Dva respondenti si volili školu podle zájmu a podle toho, že měli již jistou vidinu, jak bude jejich profesní dráha v budoucnu vypadat, proto si za ní šli a podle toho volili typ školy. Tito jedinci měli nejlepší vidinu úspěš v dalším studiu. Jelikož si volili obor, který opravdu dělat chtěli a měli hnací motor k učení v tom, aby si splnili svůj sen.

6.2 Rada (podpora) rodičů

Vybrat si střední školu či učiliště není lehká volba pro žádného žáka základní školy. Toto téma mezi sebou probírají spolužáci již v dřívějších ročnících a někteří z nich se

dokonce již dříve připravují, aby byli úspěšní a dostali se opravdu na školu, kterou chtějí, která je jejich vysněná. Názor vrstevníků je pro dospívající důležitý. Navíc pokud mají stejné zájmy a představy o budoucí perspektivě, může se stát, že se spolu domluví a budou pokračovat na vybranou školu společně. I když vrstevníky berou jako rovné partnery a v této době na nich hodně záleží, stále tu největší pomoc a radu hledají u rodičů. Je to právě jejich názor, který hodně rozhoduje a utvrzuje v rozhodnutí dospívajícího. Podobně to bylo i u respondentů, kteří byli osloveni. Všichni uvedli, že se s rodiči o vybraných školách a jejich představách o budoucí perspektivě bavili, ale jen někteří byli podpořeni nebo utvrzeni o správné volbě. Například Alice uvádí, že rozhodující slovo měli rodiče, i když poté dodává, že by si stejně zvolila školu stejnou, jako jí vybrali rodiče, protože chtěla dál studovat a k tomu gymnázium, kam ji rodiče poslali, byl nejlepší odrazový můstek. Sama uvedla, že v této době, kdy se měla rozhodovat o tak závažném kroku v životě, byla velmi vzpurná a s rodiči mnohdy bojovala a snažila prosazovat své, ale ve volbě školy s nimi tiše souhlasila. *„No podle našich, protože to chtěli. A taky jsem v ten moment asi měla nějaké osvětlení mysli a nechtěla jsem se zařadit mezi ty děcka, co šla na učňák. Já měla na gympl, měla jsem určitě i na výšku. Kdybych nezačala blbnout no.“* Někteří respondenti se setkali s nezájmem ze strany rodičů. Takovým příkladem je Lukáš: *„Vůbec. Máma ta měla plné starosti s mladšími bráchy a táta je kdoví kde, ten se o nás nestará. A náhradní táta ten mi jen řekl, ať se vyučím a jdu dělat. Takže jsem věděl, že prostě půjdu na automechanika a ty tři roky to nějak doklepu a potom budu moc jít dělat a mít velké prachy.“* Dvě dívky musely přistoupit na volbu školy, kterou jim vybrali rodiče bez toho, aby si vyslechli názor a přání svých dětí. *„...mamka mi školu vybrala a já na ni šla. Když jsem řekla, že chci na kadeřnici, to nepřipadalo v úvahu. Nijak jsem se nesnažila ji to vymluvit, protože jsem věděla, že to nemá cenu a než, aby bylo doma peklo, šla jsem teda na tu školu, kterou mi vybrala mamka.“* Zvláštním případem je Kamila a Iva, které jsou sestry. U Ivy rodiče nechali rozhodnutí především na ní, ale u Kamily se již do rozhodnutí o škole zapojila i matka. Iva uvedla: *„No spíš jsem mámě řekla, že prostě si mám podávat přihlášku, tak se mě zeptala, jestli vím, kam chci nebo jestli chci nějak poradit. Když jsem jí řekla, že chci na tu prodavačku, odkývla mi to, že stejně mi nic jiného nezbude, když jsem na školu celou dobu kašlala a na lepší školu výsledky nemám.“* U Kamily to bylo jiné. *„Právě, že radili a já teď vcelku lituji, že jsem je poslechla. Teda spíš mámu. Tátovi to bylo vcelku fuk, ten má základní vzdělání, takže kdybych řekla, že pokračovat nechci, asi by se mi ani nedivil. Ale já chtěla a máma mě do toho táhla, ať aspoň se vyučím. No sice mě dohnala do oboru, který mi až tak nevyhovoval, ale zase mi úplně nevadil.“*

Podpora rodičů je v tento důležitý rozhodující krok velmi podstatná. Měli by především brát v úvahu názor vlastních dětí, jelikož jednou budou právě oni vykonávat zaměstnání, které si zvolí a na které by se měli v tomto okamžiku začít připravovat prostřednictvím volby správného oboru, který je na určitou práci připraví. Proto rozhodně není dobré žáky základních škol nutit do školy, která je vyloženě proti jejich původní volbě. Škola je nebude bavit a nebudou mít zájem do ní chodit a dostudovat ji. To potvrzuje svými slovy Kamila: „*Radila jsem se s mámou a ta mi poradila tak, jak mi poradila. Podruhé už bych si do toho kecat nenechala, protože tahle bych nejspíš tu školu dokončila, protože bych studovala něco, co mě baví a za čím jsem viděla budoucnost. Takhle jsem se nutila do školy chodit, když se mi nechtělo, tak jsem tam prostě nešla, protože jsem za tím neviděla žádné cíle a tak.*“ Tohle je jedním z nejčastějších důvodů odchodů studentů ze středoškolského studia, kdy žáci odcházejí kvůli **nespokojenosti s oborem**. Mohou buď přestoupit na nižší a méně náročnou školu, což se stalo v případě Bány, která přešla nakonec na školu, kterou si chtěla sama zvolit, nebo to vede právě k úplnému opuštění vzdělávání.

Naprostý nezájem o studia dítěte také není nejlepším krokem ze strany rodičů. Dítě může tápat ve svých možnostech a následného rozhodnutí a malá rada by ho mohla ujistit ve zvoleném oboru. Nejlepším řešením je, být tady pro dítě. Pokud potřebuje poradit, řekne si o radu sám a uvidí, že jeho volba je pro něj to nejlepší. Je na místě popovídat si s dítětem o tom, co zamýšlí studovat a porovnat všechny možnosti, které se mu nabízejí a spolu vybrat tu nejlepší pro daného jedince.

6.3 Rada odborníků

Na každé škole je žákům a studentům k dispozici výchovný poradce, což je vždy jeden z příslušníků učitelského sboru. Někteří žáci a studenti vyhledávají více informací a rad ohledně zvolení budoucího studijního oboru, proto pro některé rada odborníků může patřit právě k těm rozhodujícím. Výchovní poradci mají k dispozici mnoho informací o školách a mohou tak žákům poskytnout rozšiřující instrukce například v podobě různých brožur, které školy často poskytují. Proto byly do otázek polostrukturovaného rozhovoru také zařazeny některé otázky na téma kariérové poradenství. Z rozhovorů vycházely velmi znepokojující výsledky, co se týče poradenství o následném vzdělání po základní škole.

Vývoj pohledu na kariérní poradenství jsou rozděleny na rady odborníků na základní škole a rady odborníků na středních školách a učilištích.

Rady odborníků na základní škole:

Jen jedna z respondentů uvedla, že o možnosti rady na základní škole, nevěděla. Ostatní věděli o přítomnosti výchovného poradce na škole, ale v podstatě jeho pomoc nevyhledali, protože nepovažovali za nutné radit se s někým jiným, jak s rodiči a s vrstevníky. Iva uvedla na tuto otázku odpověď: *„Jinak nám dělala poradkyni ve škole právě ta učitelka na tělocvik, takže k ní jsem šla vždycky jen, když jsem musela a když si mě zavolala, že prostě musím. A tam jsem jen poslouchala a říkala, že je mi to jedno, že nevím a tak. Ji to strašně provokovalo a já byla spokojená. Co je komu do toho, co já půjdu studovat. Já měla jasno a bylo mi jedno, co si myslí nějaká učitelka. Stejně tomu nerozuměla víc, jak já, takže.“* Kamila, což je sestra od Ivy, měla stejnou zkušenost, jelikož se jednalo o stejnou učitelku. *„...a taky znám tu učitelku, co nám dělá jakoby školního poradce, takže jsem tam šla s tím, že ji stejně nebudu poslouchat. A udělala jsem dobře. Když se dozvěděla, na jakou školu chci jít, jen mi řekla, že je to moje věc a ať hlavně nedopadnu jak ségra.“* Petr také navštívil specialistku, avšak z rady, kterou od ní dostal, byl ještě zmatenější, než k ní přicházel. Také on nešel do poradny s vidinou, že by mohl získat nějaké užitečné rady v rozhodování, kam se posléze vydat. *„No my jsme v té době nějak šli k nějaké specialistce, která byla myslím z úřadu práce, která se specializuje na absolventy a která jim radí, kam se vydat. Mě její názor moc nezajímal, protože jsem si říkal, co asi cizí ženská může vědět o tom, k čemu já jsem dobrý nebo nejsem. Ale tak ty testy jsem jí tam vyplnil podle toho, jak jsem si co myslel a řekla mi, že jsem spíš technický typ, že neví, zda ta veterina přímo je dobrá volba, ale že to mám zkusit. No kdo by byl z takové rady moudrý? Tak jsem si říkal, že jsem měl pravdu a moc si tu radu nebral k srdci.“* Alice o možnosti poradit se s výchovným poradcem věděla a také tak udělala. *„Jo, toho jsme měli k dispozici na základce. Mě ta paní řekla, že na gympl rozhodně mám, protože já měla dobré známky i bez toho, abych seděla nad učením.“* Byla vcelku spokojená s touto radou, a tedy se poradkyni víc otevřela a prozradila jí, jaké má plány do budoucna spojené s pokračováním na vysokou školu. *„No a potom mi začala moralizovat, že bych se měla trochu víc zamyslet nad tím, co dělám, a to už se mi nelíbilo, tak jsem ji už nevnímala a potom odešla.“* Lukáš zase raději hledal radu u starších kamarádů, než poslouchat, co mu radí poradce. *„No nám učitelka vždycky přinesla nějaké brožury k různým školám, ale o to se spíš zabývaly holky a řešily, kam půjdou. Já jsem měl jasno, tak jsem se ani moc nezajímal o ty informace navíc. Spíše jsem se ptal starších kámošů, jaké to tam je*

a co se tam tak dělá a jestli je to škola v poho a dá se zvládat. Jinak nějací učitelé mi byli někde. Víš jak, oni nevědí nic. Když jsem byl za tou naší, protože jsme to měli povinné, každý za ní jednou musel jít, tak mi řekla, že to by byla dobrá škola ta, o které uvažuju, že tam se nebudu muset až tak moc učit a že jsem zručně zdatný, tak to pude. A to bylo celé, to jsem tam nemusel ani chodit a věděl jsem to taky.“ Jediná Bára o možnosti poradit se s nějakým odborníkem na škole nevěděla. „*Ne, vůbec. Teda já ani nevím, jestli taková možnost byla. V té době bych tam asi stejně ani nešla, já jsem nebyla taková a ani teď nejsem, že bych si nechala radit od někoho cizího.*“

Tabulka 4: přehled odborníků na základní škole

Jméno	učitel	výchovný poradce	školní psycholog	jiná rada	přijetí rady
Alice	ano	ano	ne	ne	ano
Petr	ano	ano	ne	úřad práce	ne
Monika	ano	ano	ne	úřad práce	ne
Bára	ne	ne	ne	ne	ne
Iva	ano	ano	ne	úřad práce	ne
Kamila	ano	ano	ne	úřad práce	ne
Lukáš	ano	ano	ne	kamarádi	ano

Pokud se žákům rada odborníka dostala, ani jeden z nich ji nebral vážně. K výchovným poradcům chodili především proto, že museli, dobrovolně neuváděl návštěvu u výchovných poradců ani jeden z respondentů. Zvláštností je, že čtyři z respondentů nenavštívili jen poradce, který jim byl přístupný k dispozici na škole, ale také další poradce, kteří spolupracují s úřadem práce. Z toho můžeme vyčíst, že přece jen jim rady odborníků ohledně školy nebyly tak lhostejné, jak většina z nich uváděla a chtěli se dozvědět o svých dalších možnostech z další strany. Respondenti také prozradili, že informace o škole si raději sháněli sami buď na internetu, nebo se ptali starších kamarádů či sourozenců, kteří na školu již chodili. Tyto informace jim přišly přívětivější, než se je dozvědět od poradců. Respondenti nevyhledávali radu ani u třídních učitelů, ke kterým většinou cítí větší náklonnost jak k výchovným poradcům. Pokud výchovní poradci informace respondentům poskytl, byly většinou neucelené a respondenti si z nich mnoho nevzali. Proto toto poradenství můžeme považovat za nedostačující.

Tabulka 5: Rady odborníků na střední škole:

Jméno	učitel	výchovný poradce	školní psycholog	důvod
Alice	ne	ano	ano	přerušení
Petr	ne	ano	ano	příhlášky na VŠ
Monika	ano	ne	ne	individuální plán
Bára	ne	ne	ano	x
Iva	ano	ano	ne	rozhodnutí opustění
Kamila	ne	ano	ne	individuální plán
Lukáš	ne	ne	ne	x

Pozn.: x-respondent neudal žádný důvod návštěvy odborníka

Na střední škole a učilišti již výchovný poradce a třídní učitel u oslovených respondentů hraje důležitější roli. Především u dívek třídní učitelka sloužila jako „vrba“, které se mohly svěřit s problémy nejen třídními. *„Třídní byla fajn, byla to i mistrová, tak jsme s ní pokecaly.“* *„My se všechny třídy vždycky svěrovaly třídním. A ta naše byla super, takže když byl fakt nějaký problém, tak jsme šly za ní a ona všechno vždycky férově vyřešila a bylo to.“* Výchovný poradce na středních školách se stará o následné pokračování studentů na vysokou školu. Jak uvádí Petr, do té doby ani nevěděl, že nějakého výchovného poradce na škole mají. *„Jo, to jsme měli, ale to já zjistil až ve čtvrtáku, kdy nám řekli, že si k němu máme chodit pro rady na výběr výšky.“* Výchovný poradce byl důležitý především tehdy, kdy se studenti rozhodli školu opustit. Ať už aby jim umožnil možnost sestavení individuálního plánu, nebo aby s nimi probral jinou možnost studia a to přestup na jinou školu. Individuální plán byl nabídnut dvěma respondentům. *„Ty jo, ani nevím, ale myslím, že asi jo, protože jsem s někým takovým potom řešila svůj individuální plán, který jsem požádala. Musela jsem jí vysvětlit, proč ho chci a že jej vážně potřebuji a tak.“* Jedné respondentce škola nabídla přerušení studia. To následovalo až na druhé škole, kterou si vybrala po neúspěchu na předešlé. Respondenti uváděli, že mnoho učitelů jim vyšlo vstříc a nabídlo jinou možnou alternativu, aby hned neopouštěli studium. Snažili se jim nabídnout doučování, odklad zkoušek nebo již zmíněný individuální plán. Avšak studentům nepřišlo nic vhod a jako jediné nejlepší řešení se jim zdálo školu úplně opustit. *„Třídní mi navrhovala, abych požádala o individuální plán, jenže to taky úplně tak nešlo skloubit, protože jsem musela mít odchozenou praxi a ta se kryla s hodinami cvičení. Takže prostě já neustoupila a raději odešla ze školy.“* *„Třídní navrhla mamce právě toho psychologa, ale za to jsem ji neměla ráda o to víc.“*

Je možné, že kdyby žáci a studenti věděli o svých možnostech a tím pádem si mohli říct si o radu od profesionálů, využili by ji a nemuselo by dojít k tak radikálnímu řešení, jako je opustění školní docházky. Je jisté, že tito studenti, kteří byli postihnuti předčasným odchodem

ze středoškolského studia, vykazovali již dříve určité známky toho, že studium pro ně není snadné a mají problémy nejen s učivem, ale také s docházkou. Kdyby jim byla poskytnuta pravidelná péče odborníků, je možné, že by se našlo jiné řešení, jak tuhle situaci řešit a nemusela by dojít k takovému konci. Respondenti svou situaci nechali zajít příliš daleko a i přes nabízenou pomoc, jedinci rezignovali a nereagovali na podanou pomocnou ruku a raději volili razantní a poslední možnou volbu, tedy odchod ze studia.

Pokud celkově zhodnotíme nabízenou odbornou pomoc respondentům, na základních školách podle vyplívajících informací z rozhovorů s bývalými žáky je nedostačující, jelikož nikomu nebyla poskytnutá dostačující informovanost a péče o budoucího studenta střední školy. Zato na středních školách je již na lepší úrovni, kdy se žákům poradci věnovali poté, co nastali problémy v jejich studiu. Nejedná se však o přístup jen z jedné strany, jelikož bývalí studenti neprojevili zájem o pomoc a sami ji při svých problémech nevyhledali a poté, co jim byla nabídnuta, ji v podstatě nevyužili. I přesto, že respondentům v sekundárním vzdělání byla pomoc nabídnuta dostatečně kvalitně, oni nereagovali a nesnažili se spolupracovat, aby předešli své budoucí situaci.

6.4 Vztahy na SŠ

Vztahy na střední škole a učilišti jsou velmi důležité proto, aby se nový student cítil ve třídě a celkově škole dobře. Studenti jsou ovlivněni svými vrstevníky, často se nechají přemluvit spolužáky k dřívějším odchodům z vyučování nebo vyhnutí se testu tím, že půjdou společně za školu, kdy tráví čas například posedáváním v parku, či v nějakém baru. Tím mohou vznikat problémy s docházkou a záškoláctvím nebo problémy s doháněním učební látky, tedy následnými problémy s nevyhovujícími učebními výsledky. Také problémy s vyučujícími občas mohou ohrozit docházení do školy. Špatný vztah s vyučujícím žáka odrazuje k pravidelnému docházení na jeho vyučovací hodiny a opět může nastat problém s prospěchem a docházkou, které mohou vést k nepříjemným komplikacím ve studiu nebo dokonce k nucenému předčasnému opuštění školy. Proto další sada otázek patřila vztahům na středních školách a učilištích. Otázky byly kladeny nejen na vztahy ve třídě, ale také jaký měli učitelský sbor.

6.4.1 Vztahy mezi vrstevníky

Po nástupu na střední školu a učiliště se vytváří nový kolektiv a jedinec má tak možnost začít znovu a vytvořit si nová přátelství. Otázky byly kladeny především na kolektiv žáků. V odpovědích se objevily dva typy kolektivů. To bylo dáno především tím, že odborné učiliště, které navštěvovali respondenti, byla často především zaměřena na více dívčí a chlapecký. „*No tak jelikož jsem byla třída plná ženských, byly jsme rozkupinkované a ty skupinky se věčně měnily podle toho, jak se kdo s kým zrovna pohádal a kdo byl zrovna oblíbený a v kurzu, protože měl něco nového na sobě nebo nového kluka a podobně. Ale jinak si myslím, že celkově ten kolektiv nebyl špatný.*“ Podobně to bylo u Lukáše, který navštěvoval obor, kde neměli jedinou holku ve třídě. „*Super, na ten si nemůžu stěžovat. Jako jasně, jednou za čas se někdo porval, ale tak to je normální a prostě se stane. Ale jinak ve třídě byla vždycky sranda a fakt jsme si to ve škole většinu času užívali.*“ U děvčat, které chodily do třídy jen s ostatními dívkami, se objevovala věta typu: „*Já jsem taková, že se umím prosadit a nebojím se s někým začít bavit, tak s tím jsem neměla problémy.*“ Často se v rozhovorech nacházela odpověď: „*Když byl nějaký problém, vždycky jsme držely při sobě.*“ Na střední škole, kde jsou kolektivy především smíšené, respondenti uváděli hlavně pozitivní vztahy mezi spolužáky. „*Tak kolektiv byl až moc dobrý, mi přišlo. Všichni jsme řešili, jak nás rozdělovali, protože zrovna v naší třídě se fakt trefili úplně do černého, abychom byli spolu lidi, kteří mají stejné zájmy a stejně smýšlí. Prostě jsme si strašně dobře padli. Našla jsem si tam nejlepší kámošky, které mě podporovaly a držely nad vodou i v těch mých špatných obdobích a bylo to fakt pecka s nimi. A kluci byli taky na pohodu. Prostě jedním slovem super.*“ „*Joo, tak ten byl hodně fajn. Měli jsme dobrou partu, myslím, že fakt do ní byli zapojeni všichni. Nikdo tak nějak nevyčníval, ani nebyl šedá myš. Jako jasně, byli tam výraznější typy, ale vždycky, když se mělo něco dít, šli do toho všichni.*“

Jak už jsem zmínila, vztahy mezi vrstevníky jsou velmi důležité pro jedince v období adolescence. Vrstevníci a spolužáci jsou si navzájem oporou a ve starším věku, tedy na střední škole, jsou vztahy mnohem hlubšího rázu než na základní škole. V tomto věku vznikají opravdová kamarádství, která mají delší trvání a mohou vydržet na celý život. Na gymnáziích se setkáváme se smíšenými třídami, zato na oborových většinou převažuje jedno pohlaví, tedy alespoň na oborech, které zmiňují respondenti v tomto výzkumu. Například u oboru kadeřnice bývá počet chlapců opravdu malý, pokud se nějaký vyskytuje. Tím je poté dáno i klima ve třídě. Dívčí kolektiv je často rozdělen do více menších skupinek, které se často mezi sebou mísí podle toho, kdo se s kým momentálně baví. „*No tak jelikož jsem byla*

třída plná ženských, byly jsme rozkupinkované a ty skupinky se věčně měnily podle toho, jak se kdo s kým zrovna pohádal a kdo byl zrovna oblíbený a v kurzu, protože měl něco nového na sobě nebo nového kluka a podobně.“ Kolektiv je také často skupinový, ale přítomnost chlapců dokáže uvolnit atmosféru mezi členy. „No jelikož je to hlavně dívčí obor, tak jsme byly ve třídě hlavně holky. Měly jsme tam dva kluky a ti byli fakt divní. Takže nějaké rozbroje ve třídě proběhly, ale tak jako u holek že jo. Jsme se pomluvíly, chvíli jsme se spolu nebavily a potom jsme si na cigárku nebo u vína pokecaly, řekly si svoje a bylo to v pohodě zase.“

6.4.2 Vztahy s učiteli

Vycházet s učiteli patří taky k jednomu ze základů úspěchu na škole. Pokud má student problémy s učitelem, může se to odrazit v absenci na hodinách, které učitel vede, bojkotování přípravy a dělání úkolů. Může se však také stát, že naopak učitel bude vzorem pro studenta a učitel bude pro něj inspirací. U respondentů se s inspirací u učitele nesetkáváme. Všichni hodnotí učitelský sbor spíše negativně. Vždy uvádějí alespoň jednu vyučující, která jim dělala problémy ve studiu. Buď je přímo vyučovala nebo se s nimi setkávala jen občas při suplování. *„Tady se fakt pár blbů našlo, ale tak co s tím naděláš, že jo. To je asi fakt všude. Ale naštěstí ti blbci nás neučili, jen na pár suplů nás třeba měli a potom to byl skandál. To jsem si snad pokaždé vykoledoval nějakou tu důtku. Protože nás většinou suplovala jedna paní, která si nějak na mě zasedla nebo co, takže jsem byl rád, že ji máme takhle málo. Jinak bych z té školy asi fakt musel odejít. Úplně mě nenáviděla a já nikdy nezjistil, čím jsem si takovou náklonnost z její strany zasloužil.“* Na učilišti tomu bylo podobně: *„No ten byl hrozný, neměla jsem tam snad nikoho nijak moc ráda. Byly to samé staré baby před důchodem, které po tobě tak akorát pořád řvaly a měly blbé připomínky.“* Jen jeden z respondentů byl spokojený s přístupem, který měli vyučujícími k žákům. *„Prostě jsi udělal průser, oni ti dali důtku, nebo prostě když to byl mistr, tě seřval jak malé děcko, poslal tě někam, nadal ti sprostě, ale bylo vyřešeno. V pohodě, mě se to líbilo takový přístup.“*

Je zajímavé, že i když většina respondentů uvedla negativní vztah s učiteli, prozradili také, že se jim učitelé snažili pomoci při jejich rozhodnutí předčasně opustit studium. Dávali jim návrhy na jiné řešení, jako bylo například doučování, sestavení individuálního plánu a celkově v nich v těžkých chvílích měli oporu, i když si to nejdříve nemysleli. *„Učitelé se vážně snažili. Třídní mi navrhovala, abych požádala o individuální plán, jenže to taky úplně tak nešlo skloubit, protože jsem musela mít odchozenou praxi a ta se kryla s hodinami cvičení.“* *„Mistrová a třídní v jednom mi řekla, že mě chápe, ale že bych se o to měla pokusit,*

nebo aspoň nezahazovat tu možnost úplně. Že vzdělání je potřeba a ze základkou děcko neuživím. Ale hrála na city.“ Jeden respondent, který navštěvoval učiliště, uvádí jinou zkušenost s pomocí ze strany učitelů. *„Tyhle věci byli učitelům na naší škole vcelku jedno. Nebyl jsem jediný, který takhle dopadl, takže ti učitelé si z toho hlavu nedělali. Prostě jsem byl jeden z mnoha a je to můj problém, že jsem debil a nedal jsem si pokoj a nevydržel to.“* Jediný případ problému s učitelem, který se musel dokonce řešit přezkoušením u jiného vyučujícího, uvádí Monika: *„Ten byl taky, dá se říct, v pohodě. Až na jednu paní mistrovou, která si na mě zasedla a to jakože vážně bezdůvodně. Prý si takhle vybere vždycky jednu oběť ve třídě a tu drtí. Ale já se nenechala. Jako jasně, vždycky mi zhoršila o stupeň známku, ale já měla v jejím předmětu vždycky dobré známky, takže ten stupeň mi nedělal problémy a jí to o to víc rozčilovalo. Ale když to v jednom pololetí vyvrcholilo natolik, že jsem málem propadla, i když mi měla vycházet dvojka, musela mě přezkoušet jiná učitelka a tam už to dopadlo dobře.“*

Dobré vztahy mezi učiteli a studenty jsou velmi důležité k dobrému studiu. Pokud student cítí útok ze strany učitele na jeho osobu během vyučování, začne se mu vyhýbat a poté se to odráží na jeho známkách a absenci v hodinách. U respondentů, které jsem oslovila, nastal jen jeden vážnější problém s vyučujícím, jinak většina uváděla horší vztahy s učiteli, ale zase ne natolik, aby se nedaly řešit nebo aby vedly k předčasnému opuštění školního vzdělávání.

6.5 Důvody předčasného odchodu ze studia

Tabulka 6: Důvody předčasných odchodů

Jméno	prospěch	záškoláctví	zamilovanost	práce	rodinné problémy	osobní zvláštnost
Monika		x	x	x		
Bára		x	x			špatný obor
Petr	x			x	nemoc otce	selhání u maturity
Kamila	x	x	x	x	stěhování od rodičů	
Iva						těhotenství
Lukáš	x	x			nezájem rodiny	špatná parta+drogy
Alice		x	x		hádky s rodiči	špatná parta+drogy

Pozn. 1: x-důvody, které se objevily u jednotlivých respondentů

Pozn. 2: volné místo – respondenti nezmínili informace

Hlavním tématem bakalářské práce bylo zjistit, z jakých důvodů se rozhodli respondenti opustit studium. Byla sestavena tabulka důvodů, které uváděli bývalí studenti středních škol a učilišť. Vždy se nejednalo jen o jednu příčinu, která způsobila to, že studenti začali o odchodu uvažovat, především šlo o více faktorů, které hrály roli. Co je ale viditelné, často se stejné důvody opakovaly více respondentů a jsou navzájem mezi sebou propojené. Můžeme vidět například spojitost mezi **záškoláctvím** a **prospěchem**. Tedy pokud jedinec školu zanedbával tím, že do ní nedocházel, odrazilo se to na jeho prospěchu. „*Mě na konci vyhodili, protože jsem měl špatný prospěch, hodně zameškaných hodin a prostě celkově se to nějak nakupilo a jim se to už nechtělo tolerovat. Mě se ke konci už moc nechtělo učit.*“ Vliv na záškoláctví měla také **parta**, s kterou se jedinci stýkali. Časté poflakování po nocích venku s partou bylo přednější před přípravou do školy. Byli strženi davem a viděli, že jiným záškoláctví a neplnění školních povinností prochází, proto tak činili také. „*Chodili jsme s děckama pořád ven a na učení nezbýval čas. Večer internet, hry a telka a prostě se nechtělo.*“

Stejně tak je to u **zamilovanosti**, která se objevovala jako důvod záškoláctví a následnému odchodu ze vzdělání především u dívek. Pokud dívky uvedly jako příčinu zamilovanost, většina dodávala, že chtěla s přítelem trávit co nejvíce času, tedy začaly chodit za školu. To se poté odrazilo na jejich známkách, jelikož neznalost látky se odrazila na špatných výsledcích z testů. „*No a taky jsem tehdy byla poprvé zamilovaná, navíc do staršího kluka, tak to jsem věčně chodila za školu kvůli němu a prostě jsem raději byla s ním než ve*

škole, protože to byli takové ty zamilované začátky a nechtěla jsem si nechat ujít něco pěkného s ním kvůli škole.“

U respondentů se také objevovala jako důvod **práce** a možnost **vydělání si vlastních peněz**. Tento důvod byl pochopitelně spojen také s mizivou docházkou, jelikož respondenti dávali přednost chození do práce před návštěvou školy. „Fitko se otevřelo a já v něm byla od rána do večera. Nejen na spinningu, ale udělala jsem si i kurz na fitness trenéra a nezbýval mi tím pádem čas chodit do školy. Nějak mi to nevadilo a neřešila jsem to. Vydělávala jsem si slušné peníze za to, co mě fakt baví a co jsem chtěla vždycky dělat.“

U dvou respondentů se také objevily problémy s **drogami**. Jeden z respondentů měl potíže s lehkými drogami typu alkohol a kouření marihuany. „Navíc jsem se potom nějak rozpil a rozhulil a už to se mnou jelo. Ve škole jsem věčně spal a tak.“ Avšak jedna z respondentek uvedla potíže s užíváním tvrdých drog, které vedly k tomu, že byla přemístěna do psychiatrické léčebny. „Začala jsem chodit s jedním klukem, který byl u nás ve městě vyhlášený feťák. Byla jsem zamilovaná a samozřejmě jsem dělala to samé co on. Taký jsem začala brát. První šňupání, potom jsem si i píchala. Vpichy jsem nějak zamaskovala, píchala jsem si to na místa, o kterých máma neměla tuha.“

Jedna dívka ze zúčastněných ve výzkumu opustila předčasně studium tři měsíce před jejími závěrečnými zkouškami, protože se dozvěděla, že je **těhotná**. I když jí učitelé nabízeli individuální plán a zkoušky by stihla ještě dlouho před termínem porodu, bylo pro ni jednodušší opustit školu okamžitě. „Školu jsem opustila ve třetím ročníku na konci, kdy mi chyběly asi tři měsíce do konce a já se měla právě připravovat na učňovské zkoušky. Já v té době otěhotněla a prostě jsem nechtěla pokračovat a vykašlala jsem se na to. Všichni mi říkali, ať neblbnu, že nebudu mít ani břicho na ty závěrečné nebo pokud jo, bude to malý pupík, protože jak jsem se to dozvěděla, byla jsem v druhém měsíci, plus tři měsíce do konce, takže bych asi v pátém dělala zkoušky. Ale nějak se mi nechtělo stresovat zkouškami, tak jsem toho nechala.“

Tabulka 7: Důvody předčasných odchodů ze středoškolského studia

Jméno	Věk	obor	Ročník ukončení	Důvod	rozhodnutí
Alice	19	gymnázium	1/2 1. ročníku	drogy	vyloučení
Petr	26	gymnázium	konec 4. ročníku	prospěch	vlastní rozhodnutí
Monika	24	kadeřnice	2. ročník	zamilovanost	vyloučení
Bára	20	zdravotní sestra	1/2 1. ročníku	špatný výběr školy	vyloučení
Iva	23	prodavačka	konec 3. ročníku	těhotenství	vlastní rozhodnutí
Kamila	20	prodavačka	2.polovina 2. ročníku	zamilovanost	přerušlení
Lukáš	21	automechanik	třetí ročník	prospěch	vyloučení

I když všichni respondenti měli ke škole špatný přístup a nedocházeli do ní nebo neplnili své povinnosti, většina si myslela, že to nebude takový velký problém. Čtyři z respondentů dostali rozhodnutí od školy, která je informovala o vyloučení ze školy. Nechali to zajít až takto daleko, místo toho, aby se snažili problém řešit dřív, než došlo k obdržení dopisu. Například kdyby došlo k včasné intervenci problému a následného individuálního přístupu k žákům a spolupráce školy s rodinou žáka, mohli předejít předčasnému odchodu. Například sestavením individuálního plánu a po domluvě s vedoucími učiteli předmětu, jak podmínky ke splnění docílit. Při problému pochopení látky, bylo možné zajistit studentům například další hodiny navíc v podobě doučování ať od vyučujícího předmětu či jiného učitele. Dva z respondentů se rozhodli ukončit sami, z čehož Petr studium sice ukončil, ale nesložil úspěšně maturitní zkoušku. Jediná Kamila má přerušené studium, tedy může se do školy vrátit. Podobně to má také Alice, která má přerušené studium na druhé škole, na kterou nastoupila po vyloučení z gymnázia. Přerušeni jí nabídli poté, co pobývala v psychiatrické léčebně, díky které její absence opět rychle stoupla. Také Bára přestoupila po vyloučení na jinou školu, dokonce na její vysněnou kadeřnici. Ale ani zde nevydržela dlouho a obor také opustila. *„Potom jsem nastoupila nakonec na tu kadeřnici, jenže to jsem začala chodit zase s dalším klukem (otec dcery) a prostě zase to začalo tak, že jsem s ním chtěla být a to by bylo tak, že bych byla týden doma a chodila do školy a týden u něj a do školy nechodila. A to jsem si říkala, že by to dopadlo stejně, jako u té první školy, tak jsem se na ní taky hnedka vykašlala, než abych měla zase problémy, protože jsem nechtěla s Petrem o nic přijít.“*

Po odchodu ze školy dvě respondentky zkusily štěstí na jiné škole, avšak ani jedna zde nezůstala dlouho. Pět respondentů uvedlo, že začali pracovat. *„No v podstatě se nic nezměnilo od předešlého půl roku, kdy jsem do školy stejně nechodila a chodila jen cvičit.“* *„Týden jsem se povaloval a potom jsem nastoupil do firmy k tatovi, kde mi našel flek.“*

Nejčastějšími důvody předčasných odchodů ze školy u respondentů výzkumu je **absence docházky a špatný prospěch jedince**. Tyto dva důvody se vyskytovaly nejčastěji a převážně souviseli se všemi odchody.

6.6 Budoucnost

Tabulka 8: Představa budoucnosti po opuštění školy:

Jméno	Co následovalo po škole	lítost rozhodnutí	dodělat si školu	budoucnost
Alice	léčebna	neví	ano	pokračování na VŠ
Petr	práce	ne	zatím ne	svatba+dítě
Monika	práce	ne	ne	práce v zahraničí
Bára	další škola	ano	ano	práce+možná škola
Iva	stěhování	ne	ne	práce+výchova dětí
Kamila	stěhování+ práce	ne	ano	dítě-práce
Lukáš	práce	ne	ne	práce v zahraničí

Poslední sada otázek se zaměřovala na představu budoucnosti po předčasném opuštění školy. Otázky směřovaly především na to, jak si respondenti představovali svou budoucnost poté, co opustili vzdělání a budou mít jen ukončené základní vzdělání. Jestli si uvědomovali, jaké příležitosti budou mít na pracovním trhu a zda vůbec uvažovali do budoucna, co budou dělat po odchodu ze vzdělávání. V tabulce č. 7 můžeme vidět, že jen jedna respondentka uvedla, že svého rozhodnutí lituje. *„Jako té zdravotky ani ne. To mi nevadí, že jsem nedostudovala. Že nemám žádnou školu, to jo. Kdyby aspoň ten učňák jsem měla. Hnedka by se asi hledala práce lépe.“* Tato respondentka totiž zažila, že se základním vzděláním mnoho možností práce není. *„Práci jsem nenašla, že. Kdo by zaměstnal šestnáctiletou holku.“* Ostatní jsou se svou pozicí spokojeni. *„Udělal jsem si další dva kurzy a přidala si hodiny, takže jsem potom cvičila snad celé dny v kuse. Naskytla se mi nabídka jet do Ameriky a tam pracovat ve fitness centru, tak jsem nabídku přijala a tím se mi otevírá nový začátek s novými zkušenostmi a zážitky. Moc se na to těším.“* Většina z respondentů také uvedla, že po škole jejich kroky vedly do zaměstnání. S tím také nejspíš souvisí jejich nepřemýšlení o návratu do školy, jelikož cítí jistotu v zaměstnání a možnost pravidelného příjmu peněz je pro ně lákavější, než být ve škole. Pro mnohé z nich, jak uváděli v rozhovoru, představa dlouhodobosti vzdělávání odrazuje od nového nástupu do školy. *„Další kdoví jak dlouho na škole, když jsem poznal, co to je mít peníze, to by bylo asi velmi velké rozhodování.“* Jelikož respondenti si našli práci, buď již jak byli na škole, nebo těsně po opuštění školy, nezjistili, jaké to je, být nezaměstnaný a pobírat sociální dávky. Nedostali se do sociální izolace, proto nepřemýšleli o tom, jaké následky bude mít jejich odchod ze studia v budoucnosti, až

například o práci přijdou a nebudou schopni si najít novou práci. Jelikož mladí lidé, kteří nedosáhli vyššího vzdělání než základního, nemají odbornou kvalifikaci ani jakékoli pracovní zkušenosti a tito jedinci bývají právě nejvíce ohroženi dlouhodobou nezaměstnaností a často se u nich objevují sociálně-patologické jevy jako například alkoholismus, gamblerství, vandalismus. Problém dlouhodobé nezaměstnanosti by se mohl dotknout především respondentek, které uváděly, že brzy po jejich odchodu ze středoškolského studia otěhotněly, jelikož nezískaly žádnou pracovní praxi, která by mohla být prospěšná pro jejich následné hledání budoucího zaměstnání. Pouze jedna ze zúčastněných uvedla, že by opravdu chtěla pokračovat ve studiu na střední škole. Dokonce na dotaz, co by chtěla dělat v budoucnu, uvedla: *„Hlavně mít tu střední a potom, kdo ví? Třeba přijde i ta výška a ta veterina.“* Tato respondentka dříve prozradila, že její rodiče s ní měli velké plány do budoucna, co se týkalo jejího vzdělání. Tady můžeme vidět, že podpora ze strany rodičů a jejich důvěra v respondentku, posiluje motivaci v dalším studiu, i když jednou již selhala. Neztrácí naději a nezhazuje svou šanci být úspěšná v tom, co opravdu chce a chce si splnit svůj dětský sen, čímž byl stát se veterinářkou. U ostatních respondentů tomu tak nebylo. Jejich rodiče předpokládali, že se po dokončení studií již postaví na vlastní nohy a budou se živit sami. I když opustili studium dřív, byla to jejich volba. Skloubit studium a práci dohromady je velmi náročné, proto také respondenti nejspíš volili možnost pracovat než se pouštět do dalšího studia, jelikož chtěli dokázat rodičům, že se umí postarat sami o sebe, i když to bude na úkor jejich vzdělání a seberochoje. *„Byla jsem spokojená a taky jsem si našetřila na to, abych si mohla pronajmout vlastní byt a tím i ukázat našim, že jsem samostatná a ukončení školy nebyl krok vedle.“*

To se také odráží v jejich dalších plánech do budoucna, které byly hodně podobné. Nejvíce se objevovaly plány založit rodinu a zabezpečit ji po finanční stránce. A k tomu je potřeba mít stálou práci, kterou nikdo z respondentů nechtěl ohrozit docházením do školy. Pro adolescenty je přibližně stejně důležité založení vlastní rodiny a trvalý partnerský vztah jako stálý vztah s rodinou původní.

Největším přáním do budoucna u respondentů tedy bylo, aby byli zajištěni po finanční stránce, osamostatnili se od rodičů a založili si vlastní rodinu, kterou dokážou zabezpečit i přesto, že mají jen základní vzdělání. Co se týče pokračování ve školním vzdělání, je jejich budoucnost především otevřená. Někteří tuto možnost nezavrhují a možná v budoucnosti se do studií vrátí, jiní zase o tuto možnost nejeví žádný zájem. Respondenti se nyní nacházejí v rozdílných situacích. V současné době jsou dvě dívky na mateřské dovolené a plánují se

zanedlouho zapojit do pracovního procesu. Dvě z respondentek se vrátily do školy, kterou měly přerušenu a nyní si dokončují studium. Také jedna z těchto respondentek je v jiném stavu, ale hodlá školu dokončit. Muži, kteří se zapojili do výzkumu, pokračují v zaměstnání, do kterých nastoupili po předčasném odchodu ze studií, a jedna účastnice odjela pracovat do ciziny, kde chce nasbírat další zkušenosti a dále se rozvíjet ve své profesi. Všichni respondenti uvedli, že jsou s jejich momentální životní situací spokojeni a co bude v budoucnu, to se uvidí.

6.7 Závěry výzkumu

Cílem tohoto výzkumu bylo, zjistit důvody předčasných odchodů adolescentů ze středoškolského studia. Ukázalo se, že hlavními důvody odchodů je především nadměrná absence, která současně souvisí se špatným prospěchem jedinců. Tyto dva jevy se objevily u všech respondentů. Dále se ukázalo, že respondenti ze školy neodešli z vlastního rozhodnutí, ale hlavní popud přišel ze strany školy, která respondentům s problémy zaslala rozhodnutí o vyloučení.

Z výzkumu také vyplývá, že se respondentům dostávaly ne zcela kvalitní rady, které se týkaly kariérního poradenství na základních a následně středních školách. Pro respondenty je tato podpora velmi důležitá, jelikož nabízená pomoc, kterou mají poskytovat kvalifikovaní odborníci, mohla být jedním z pomocných prvků, který by předcházel předčasným odchodům.

Co předcházelo před opuštěním školy, se u respondentů lišilo. Šlo o první testování lehkých i tvrdých drog, první zamilovanost, která u některých vyvrcholila až neplánovaným těhotenstvím. Nebo také šlo o špatně zvolenou školu, která respondenty nebavila a tím je nemotivovala k pravidelnému docházení do výuky. Avšak všechny tyto problémy respondenti řešili stejně a to nepravidelným docházením do hodin, které poté také souviselo se špatným prospěchem respondentů, což jsou dva hlavní důvody, které vedly k předčasnému opuštění studia.

Budoucnost respondentů poté, co byli vyloučeni ze studia, byla u většiny podobná. Nastoupili do pracovního poměru anebo dívky, které byly v jiném stavu, zůstaly na mateřské. Současný stav respondentů je takový, že pokračují v práci, do které nastoupili po odchodu ze školy, dvě respondentky se snaží dostudovat školu, kterou měly přerušenu a dívky po mateřské se snaží začlenit do pracovního poměru, tedy jsou zatím nezaměstnané.

7 DISKUZE A ZÁVĚR

Předčasné odchody adolescentů ze středoškolského studia, je závažným problémem nejen pro jednotlivce, ale také pro společnost. Tímto tématem se u nás zabývala Tvrdlíková (2012), která poukázala na některé poznatky, které se objevily také ve výzkumu provedeném pro tuto práci. Jde o shodu především v samotných důvodech, které vedly k opuštění studia. Jedná se o špatný prospěch žáka a vysokou absenci jedince ve školním vyučování. Tvrdlíková (2012) také poukázala na problémy s drogami a také zmiňuje těhotenství u dívek. I tyto důvody se vyskytly v provedeném výzkumu. Tyto důvody se také objevují ve výzkumu Vacka a spol. (2008), kde uvádí jako nejčastějším důvodem odchodu vysokou absenci (záškoláctví) a také neprospěch, který však vysvětluje jako chybějící studijní předpoklady.

Co se dále objevilo ve výzkumu pro bakalářskou práci a ve výzkumu Tvrdlíkové také, je nevhodná volba středních škol. S čímž souvisí špatná poradenská činnost na základních školách, kdy se rozhoduje o volbě povolání, která byla zjištěna nejen v bakalářské práci, ale také na ni upozorňuje Tvrdlíková stejně jako Hlad'o (2012).

Tato práce poukazuje na nedostatečnou spolupráci odborných pracovníků v oblasti kariérního poradenství a studentů. Situace poradenství na školách je nevyhovující a studenti nevědí o svých možnostech, které jim má kariérní poradenství poskytovat. Tento jev by se měl v budoucnu změnit, jelikož včasný zásah při problémech jedince, může předcházet předčasných odchodům ze studia a tím pomoc adolescentům, aby získali kvalitní vzdělání a přípravu na následnou pracovní dráhu, kterou si posléze zvolí.

Zajímavým tématem pro práci by mohlo být, porovnat vzdělávání rodičů s respondenty, kteří opustili vzdělávání předčasně. Jelikož děti jsou ovlivňovány názory a postoji rodičů, nejspíš budou děti přistupovat stejně jako rodiče také ke vzdělání. Tedy pokud rodiče mají jen základní vzdělání a přesto jsou zaměstnaní, děti neuvidí problém v získání práce se základním vzděláním, proto nebudou mít ani žádnou potřebu dál se vzdělávat. V jednom z rozhovorů se tahle informace objevila a respondentka zmínila, že otec má jen základní vzdělání a uživí sebe i rodinu. Je tedy pro respondentku příkladem toho, že k získání obстойné práce nepotřebuje vzdělání a tímto názorem se také obraňovala v tom, že školu si dodělávat nepotřebuje. Tato informace ohledně vzdělání rodičů se dále neobjevila v rozhovorech, jelikož na ni nepadla otázka, tudíž nemohlo být výzkumně porovnáno, zda tento jev má na jedince v jeho rozhodnutí vliv.

Dalším zajímavým momentem by mohlo být porovnat vzdělání mezi sourozenci, kdy jeden z nich je právě jedincem, který školu opustil předčasně.

Bakalářská práce se zabývala předčasnými odchody ze středoškolského studia a to nejen jejími důvody, ale také co jedince ovlivňuje během jeho života na studiích. Záměrem práce bylo zjistit důvody předčasných odchodů ze středoškolského vzdělávání, což se podařilo v empirické části. Hlavními důvody odchodů u zúčastněných respondentů výzkumu byly záškoláctví a na to navazující špatný prospěch. Tyto dva problémy se vyskytují u všech zúčastněných respondentů. Toto téma je velmi vážným problémem, jelikož vzdělání je v současné době důležité nejen k získání budoucí práce, ale také pro dobré postavení ve společnosti a spokojenosti v životě. Proto je třeba, aby jedinci v tomto věku si uvědomili, že navštěvovat školu je potřeba a jde o důležitou věc, která vede k lepší životní situaci. Je třeba klást důraz na vzdělání a nebrat ho na lehkou váhu.

Tato práce může sloužit jako základní kámen pro další výzkum týkající se odchodů ze vzdělání, který by se mohl například zaměřit na specifitější skupinu respondentů, kteří studium opustili z jednoho stejného důvodu. Práce by se mohla například zaměřit jen na adolescentní dívky, které v průběhu střední školy otěhotněly, a proto školu opustily. V bakalářské práci byl zjištěn špatný stav poskytování informací, které se týkají kariérního poradenství. Toto zjištění je alarmující a problém by se měl co nejdříve změnit, jelikož je mnoho žáků a studentů, kteří potřebují poradit ve svém dalším vzdělávacím postupu. Tento jev by se mohl také dále zkoumat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

1. Čáp J., *Psychologie výchovy a vyučování*, Praha: Karolinum, 1997 ISBN 80-7066-534-3.
2. Walterová E, Greger D. a kol., *Přechod žáků ze základní na střední školu pohledy z výzkumů*, Brno: Paido, 2009. ISBN 978-80-7315-179-9.
3. Trhlíková J., Úlovcová H., Vojtěch J., *Sociální aspekty dlouhodobé nezaměstnanosti mladých lidí s nízkou úrovní vzdělání*, Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2006. ISBN-80-85118-98-X.
4. Miovský M., *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*, Praha: Grada, 2010. ISBN 80-247-1731-4.
5. Ferjenčík J., *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*, Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-367-6.
6. Vendel Š., *Kariérní poradenství*, Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1731-9.
7. Pavelková I., *Motivace žáků kučení Perspektivní orientace žáků a časový faktor v žákovské motivaci*, Praha: Univerzita Karlova v Praze-Pedagogická fakulta, 2002. ISBN 80-7290-092-7.
8. Jedlička R., Klíma P., Kořa J., Němec J., Pilař J., *Děti a mládež v obtížných životních situacích*, Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.
9. Macek P., *Adolescence*, Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-348-X.
10. Krejčová L., *Psychologické aspekty vzdělávání dospívajících*, Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3474-3.
11. Macek P., Lacinová L., *Vztahy v dospívání*, Brno: Barrister & Principal, 2012, ISBN 978-80-87474-46-4.
12. Čačka O., *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*, Brno: Doplněk, 2000. ISBN 1081-171-2000.
13. Langmeier J., Krejčířová D., *Vývojová psychologie*, Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.
14. Vágnerová M., *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*, Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.
15. Pešová I., Šamalik M., *Poradenská psychologie pro děti a mládež*, Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1216-4.
16. Hlad'o P., *Profesní orientace adolescentů Poznátky z teorií a výzkumů*, Brno: Konvoj, 2012. ISBN 978-80-7302-164-1.

17. **Trhlíková J.**, *Předčasné odchody ze vzdělávání na středních školách*, Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012.
18. **Úlovcová, H., Bubíková, M., Viceníková, T., Hyťha, P.**, *Předčasné odchody mladých lidí ze středního vzdělávání*, Praha: NÚOV, 2006.
19. **Vacek, J., Pacnerová, H., Menclová, M.**, *Příčiny předčasných odchodů ze středního školního vzdělávání u žáků ze sociokulturně znevýhodněného prostředí*, Praha: Centrum adiktologie a IPPP, 2008.
20. **Trhlíková, J., Úlovcová, H., Vojtěch, J.**, *Rozhodování žáků při volbě vzdělávací cesty a úspěšnost vstupu na trh práce*, Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2008.
21. Úřední věstník Evropské unie, *O politikách snížení míry předčasného ukončování školní docházky*
22. MŠMT, *Sbírka zákonů* [online]. 2011, [cit. 2013-04-09]. Dostupný z WWW: <http://www.msmt.cz/file/19446>
23. **Gati I., Krausz M., Osipow S. H.**, *A taxonomy of difficulties in carem decision making*, Journal of
24. **Weiss, P., Zvěřina, J.**, *Sexuální chování v ČR-situace a trendy*, Praha: Portál, 2001, ISBN 80-7178-558-X
25. MŠMT, *Investice do rozvoje vzdělávání, Výzkum předčasných odchodů žáků ze vzdělávání.*
26. ec. Europa.eu., [Online] 31. 1. 2011, [Citace: 3. 4.2013.] *Řešení problému předčasného ukončování školní docházky: Významný příspěvek k programu Evropa 2020*, http://ec.europa.eu/education/school-education/doc/earlycom_cs.pdf.
27. Národní ústav odborného vzdělávání [online] 2008, [cit. 2013-05-02]. *Rozhodování žáků při volbě vzdělávací cesty a úspěšnost vstupu na trh práce*, <http://www.nuov.cz/rozhodovani-zaku-pri-volbe-vzdelavaci-cesty-a-uspesnost>.
28. **Dale, R.**, *Early school leaving, Lessons from research for policy makers*, European Commission, [Online] 2010, [Citace: 5. 4.2013.] <http://www.spd.dcu.ie/site/edc/documents/nesse2010early-school-leaving-report.pdf>.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Proměnné determinující předčasné odchody ze středoškolského studia.....	33
Tabulka 2: Přehled respondentů.....	40
Tabulka 3: Profesní sen	45
Tabulka 4: přehled odborníků na základní škole	50
Tabulka 5: Rady odborníků na střední škole:	51
Tabulka 6: Důvody předčasných odchodů.....	56
Tabulka 7: Důvody předčasných odchodů ze středoškolského studia	57
Tabulka 8: Představa budoucnosti po opuštění školy:	59

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA 1:

Otázky k rozhovoru:

- 1) Čím jsi chtěla být, když jsi byl/a na základní škole v nižším ročníku?
- 2) Šel/ šla sis za tímto snem?
- 3) Podle čeho sis nakonec vybíral/a SŠ?
- 4) Radili ti rodiče, jakou cestou se vydat po ZŠ?
- 5) Navštívil/a jsi školního psychologa či jiného poradce, aby ti poradil, jakým směrem se ve studiu dát?
- 6) Přípravoval/a ses nějakým způsobem na scia/přijímací zkoušky?
- 7) Byl/a jsi hned na poprvé úspěšný/á při přijímacích zkouškách?
- 8) Kdybys měl/a možnost, nechal/a by sis poradit při výběru školy?
- 9) Přemýšlel/a jsi nad tím, jaké budeš mít po dokončení školy uplatnění, pokud nebudeš pokračovat na VŠ?
- 10) Po nástupu na obor, který sis vybral/a, splňoval tvé představy a očekávání?
- 11) Jaký jste měli kolektiv?
- 12) Jak na tebe působil učitelský sbor?
- 13) Měli jste k dispozici školního poradce či školního psychologa, na kterého jste se mohli obrátit, pokud jste měli problémy při studiu?
- 14) Měl/a jsi ambice pokračovat po SŠ dále ve studiu?
- 15) Co tě vedlo k rozhodnutí opustit školu?
- 16) V kterém ročníku jsi přerušil/a, opustil/a školu?
- 17) Jak se k tvému rozhodnutí vyjádřili učitelé? Snažili se ti pomoc či ti rozhodnutí vymluvit?
- 18) Jak reagovali rodiče?
- 19) Co následovalo potom, co jsi školu opustil/a?
- 20) Měl/a jsi nějaké plány již před rozhodnutím školu opustit, co budeš dělat dál?
- 21) Lituješ teď svého rozhodnutí?
- 22) Chtěl/a by sis v budoucnu dodělat školu nebo začít jinou?
- 23) Co ti nabídli na úřadu práce, který jsi navštívil/a?
- 24) Co chceš dělat v budoucnu? Jak si představuješ dál svůj profesní život?

PŘÍLOHA 2:

ROZHOVOR 1:

1) Čím jsi chtěla být, když jsi byl/a na základní škole v nižším ročníku?

Já odjakživa zbožňovala zvířata. Měli jsme kousek od domu stáje s koňmi, kde jsem chodila jim pomáhat a mohla jsem na nich jezdit, takže pro mě byla jasná volba paní doktorka pro zvířata. Takže veterina. Chtěla jsem to dělat fakt snad celou základku. Potom v osmičce a devítce, to jsem měla takové to období vzdoru, kdy jsem nechtěla dělat vůbec nic, a všechno mi bylo jedno. I když jsem zvířata měla ráda pořád, nemohla jsem dát najevo, že se o něco zajímám, to bylo v naší partě divné. Ale stejně jsem se hlásila na gympl a dělala, jakože mi to je jedno a že to chtějí hlavně naši. Ale nechávala jsem si otevřené vrátka právě tím gymplem, protože jsem tak nějak tušila, že tohle období přejde.

2) Šel/ šla sis za tímto snem?

No trochu jo. I když potom se to hodně zvirtlo. Ale myslela jsem si, že pokud teda gympl, na který jsem šla, protože to chtěli hlavně naši a já stejně nevěděla, co jiného dělat, tak jsem potom chtěla pokračovat v té veterině. V podstatě bych si ten gympl asi vybrala i sama, protože jsem nechtěla na nějakou ekonomku nebo zemědělkou, kam šly ostatní holky. V tom jsem budoucnost neviděla. Sice samotný gympl taky budoucnost nemá, ale je to nejlepší odrazový můstek pro výšku, co si budeme namlouvat, že jo. Ať už bych se potom rozhodla pro jakoukoli výšku. I když na konci základky, myšlenka, že budu tak dlouho ještě ve škole, byla tak strašně strašidelná. Chtěla jsem cestovat a ne se celý život učit.

3) Podle čeho sis nakonec vybíral/a SŠ?

No podle našich, protože to chtěli. A taky jsem v ten moment asi měla nějaké osvětlení mysli a nechtěla jsem se zařadit mezi ty děcka, co šla na učňák. Já měla na gympl, měla jsem určitě i na výšku. Kdybych nezačala blbnout no.

4) Radili ti rodiče, jakou cestou se vydat po ZŠ?

No jo, naši měli se mnou velké cíle a sny. Jenže to já nesměla být tak vzpurná a naši kdyby se naši tolik nehádali a táta si nenašel novou ženskou, tak bych byla možná i poslušná. Hodně jsem dělala věci ze vzdoru a odrazilo se to i na škole. Já už v té době začala dělat ten modeling. Mamka mě dostala na nějakou soutěž a já ze srandy jsem si to chtěla vyzkoušet. A byla jsem úspěšná. Takže mamka myslela, že gympl bude i

z tohoto hlediska nejlepší, protože tam jsou hodně vstřícní, když je někdo v něčem dobrý.

5) Navštívil/a jsi školního psychologa či jiného poradce, aby ti poradil, jakým směrem se ve studiu dát?

Jo, toho jsme měli k dispozici na základce. Mě ta paní řekla, že na gympl rozhodně mám, protože já měla dobré známky i bez toho, abych seděla nad učením. Učení mi nedělalo problémy. A nevím ani proč, ale téhle paní jsem nějak tak věřila, že tohle nebude roztrubovat dál, tak jsem se jí svěřila, že bych třeba chtěla potom dělat veterinu, ale že jako to je daleko a tak. Tak mi řekla, ať si rozhodně dám přihlášku na gympl. No a potom mi začala moralizovat, že bych se měla trochu víc zamyslet nad tím, co dělám, a to už se mi nelíbilo, tak jsem ji už nevnímala a potom odešla.

6) Přípravoval/a ses nějakým způsobem na scia/přijímací zkoušky?

No my jsme je dělali nějak hromadně ve škole. Tím se nějak testovalo, jak na tom která třída je, a potom nám dávali i individuální výsledky. Takže jsem věděla princip těch testů a nepřišli mi nějak zvlášť těžké, takže jsem se ani nepřipravovala.

7) Byl/a jsi hned na poprvé úspěšný/á při přijímacích zkouškách?

Jo, byla. Protože na ten gympl, kde jsem se hlásila, brali 150 lidí a myslím se tam hlásilo 170. Takže to bych musela být asi fakt úplně blbá nebo ty testy hodně pokazit. Náš ročník byl slabý, takže tam brali fakt skoro každého. Taky potom, co se tam sešlo za složení lidí, to bylo vtipné vcelku. Někteří na gympl fakt nepatřili. Ale mě to bylo jedno, já vycházela se všema dobře.

8) Kdybys měl/a možnost, nechal/a by sis poradit při výběru školy?

No já si nechávala myslím radit až moc. Takže další radu bych už nesnesla. Já jsem si sice radit nechala, ale kdybych měla dvě rozdílné rady a já ani s jednou nesouhlasila, rozhodně bych se rozhodla pro svůj názor. Dokážu přijímat rady, ale zase do určitých mezí a tak, aby vyhovovalo rozhodující řešení i mě.

9) Přemýšlel/a jsi nad tím, jaké budeš mít po dokončení školy uplatnění, pokud nebudeš pokračovat na VŠ?

Jo, právě ta veterina kdyžtak no.

10) Po nástupu na obor, který sis vybral/a, splňoval tvé představy a očekávání?

No tak jako na gymplu toho není ani moc co čekat. To je prostě rozšířená, o něco těžší základka. Takže moje předpoklady byly takové, že se budu učit to, co už vím, jen ve větší rozsáhlosti. A taky jsem si říkala, že to bude tím pádem v pohodě, protože když se mi nebude chtít učit, budu čerpat z toho, co už vím a nějak na nějakou solidní

známku to zvládnou vždycky. Protože já si toho dost hodně pamatuju i bez toho, abych se učila. Mě stačí poslouchat a potom to v té hlavě mám.

11) Jaký jste měli kolektiv?

Tak kolektiv byl až moc dobrý, mi přišlo. Všichni jsme řešili, jak nás rozdělovali, protože zrovna v naší třídě se fakt trefili úplně do černého, abychom byli spolu lidi, kteří mají stejné zájmy a stejně smýšlí. Prostě jsme si strašně dobře padli. Našla jsem si tam nejlepší kámošky, které mě podporovaly a držely nad vodou i v těch mých špatných obdobích a bylo to fakt pecka s nimi. A kluci byli taky na pohodu. Prostě jedním slovem super.

12) Jak na tebe působil učitelský sbor?

No tak to už bylo o něco horší, ale dalo se to překousnout. Vždycky se najde nějaký blbec ve škole, který ti zkazí to ideální studium. Ale tak já to až tak neřešila. Bylo mi to v podstatě jedno.

13) Měli jste k dispozici školního poradce či školního psychologa, na kterého jste se mohli obrátit, pokud jste měli problémy při studiu?

Jo, ten byl strašně vtipný. On učil i chemii a fyziku myslím a my si z něj pořád dělali srandu. K němu bych pro radu asi nešla. Ale co jsem se bavila s lidma, říkali, že je v pohodě a dokáže poradit. Takže nevím no, já jeho pomoc nikdy nevyhledala. Měli jsme dokonce jak poradce, tak psycholožku, ale s tou už jsem se já nesetkala. Ještě jsme tam měli profesora, který učil ZSV a ten byl nějaký psycholog, jakože to dělal potom mimo školu, a k němu hodně lidí chodilo si s ním jen popovídat. Ten byl fajn, ale mě přišlo, že se baví jen s různými typy lidí a mě si taky vyhlédl, ale já se s ním moc bavit nechtěla.

14) Měl/a jsi ambice pokračovat po SŠ dále ve studiu?

Ale jo, nejspíš jsem počítala s tím, že tam nakonec dojdu a půjdu na výšku. Pokud ne na tu veterinu, tak určitě nějaký jiný obor by se snad našel, co by mě bavil.

15) Co tě vedlo k rozhodnutí opustit školu?

No to se budeš teprve divit, co ti teď všechno řeknu. Začala jsem tedy chodit na ten gympl. Měla jsem rozjetou tu modelku. Teda rozjetou. Dělala jsem pár fotek pro různé firmy s kosmetikou a oblečením. Byla jsem i v nějakém známém ženském časopise, to ani nevím přesně, kde ale mamka se tím strašně chlubila. Mě to bylo jedno, bylo z toho pár peněz, které byly pro mě a vcelku mě to bavilo, jak se o mě tam starali a líčili a tak. Říkali, že jsem přirozený typ a to má hodně lidí ráno. Byla jsem obsypaná pihami a ke všemu zrzka s vlnitými vlasy, takže takový ten typ Geisnerová. Takový

netypický a líbivý. Navíc mě nemuseli moc malovat, protože chtěli právě nechat vyniknout tu přirozenost. No sranda. Dokonce jsem jednou jela fotit do Itálie a Paříže. Super zážitek. Potom jsem měla jet dokonce do Japonska, ale to už jsem se začala řídit jiným, asi tím špatným směrem. No začala jsem prostě se tahat se špatnou partou. Teda pro mě to byla super parta, ale naši mi ji neschvalovali. Začala jsem chodit s jedním klukem, který byl u nás ve městě vyhlášený feťák. Jak se to naši dozvěděli, málem vyletěli z kůže. Takže mi doma začal vcelku teror. Máma mě kontrolovala, v jakém jsem stavu, jestli jsem smrděla kouřem nebo mi prohledávala věci a tak. No to se dalo vždycky nějak zamaskovat že, ale potom mámě volali ze školy, že tam jako nechodím, i když mě každé ráno vozila na bus. Málem to s ní seklo. Ale tak taky se to nějak vyřešilo, slíbila jsem jí první poslední že. Hlavně ať je klid. No jenže potom už to takhle dál nešlo, škola to nechtěla tolerovat, buď jsem tam nebyla, nebo jsem tam věčně spala, všude jsem byla na propadnutí. Tak mě vyhodili prostě. Kariéra modelky byla taky v nedohlednu, ale na tom mi předtím nezáleželo. Byla jsem zamilovaná a samozřejmě jsem dělala to samé co on. Taky jsem začala brát. První šňupání, potom jsem si i píchala. Vpichy jsem nějak zamaskovala, píchala jsem si to na místa, o kterých máma neměla tuha. Takže první zkontrolovala paže a potom už dál nepátrala. I když jsem se jí usmívala do obličeje a byla úplně mimo. No tak mě teda vyhodili z gymplu a máma řekla, ať si nemyslím, že nebudu nic dělat. Nechtěla mě nechat samotnou doma, protože musela chodit do práce a neměla mě pod kontrolou. Takhle si myslela, že když budu ve škole, tak to půjde. Tak mě přihlásila na střední do města kousek od nás. Ta škola mě vůbec nebavila, ale bylo mi to jedno, stejně jsem neměla v úmyslu tam chodit. Jenže problém byl v tom, že máma řekla učitelům co a jak, a že musím být ve škole, pokud nedorazím, mají volat. Máma mě vozila a vyzvedávala ze školy jako malou holku fakt. Ale já si to uměla vždycky nějak zařídit, abych si nějakou dávku obstarala. Taky jsem se dál scházela s přítelem. No potom se máma fakt naštvála a zavřela mě do léčebny. A když jsem se vrátila, doma byla naprostá změna. Naši byli od sebe a měli požádáno o rozvod. A já si tak nějak uvědomila díky tomuto a léčebně, že jsem magor a že jsem si mohla takhle zničit život. Takže jsem se začala dávat nějak dohromady, odtrhla jsem se od přítele a party a žila s mámou a s tátou chvíli nemluvila, ale potom jsem ho vzala na milost a už máme o něco lepší vztah.

16) V kterém ročníku jsi přerušil/a, opustil/a školu?

No gympl po prvním pololetí, v té druhé jsem vydržela dva měsíce. Tam mám teď přerušení a chtěla bych se tam nejspíš vrátit.

17) Jak se k tvému rozhodnutí vyjádřili učitelé? Snažili se ti pomoc či ti rozhodnutí vymluvit?

No na gymplu tam to se mnou už potom neřešili. Snažili se mi hodně pomoc a já je několikrát zklamala, takže se na mě už potom vykašlali a vůbec se jim nedivím. Co jsem prováděla, to bylo hrozný fakt. Na té druhé mi poskytl tu možnost přerušit a pochopili i to, že jsem byla zavřená v léčebně a potom jsem byla ještě pod nějakýma práškama a trochu mimo, takže mi dali čas na zotavení.

18) Jak reagovali rodiče?

No to si asi dokážeš představit. Strašně vyšilovali, ale asi si taky něco uvědomili, když začali řešit ten jejich vztah. Takže špatné, bylo k něčemu dobré, i když to zní v tomto případě asi hrozný, že to takhle беру. Teď už je to lepší a naši pevně věří, že si tuhle druhou školu dodělám a já je nechci zase zklamat, takže se budu snažit.

19) Co následovalo potom, co jsi školu opustil/a?

No léčebna, uvědomění si, že jsem magořila, že takhle nechci žít a že musím všechno napravit.

20) Měl/a jsi nějaké plány již před rozhodnutím školu opustit, co budeš dělat dál?

Já to neplánovala, ono to přišlo samo to, že jsem školu opustila. Takže jsem neplánovala a teď mám v plánu se vrátit.

21) Lituješ teď svého rozhodnutí?

Těžko říct. Z jedné strany lituju toho, že se tohle všechno stalo, že jsem vystavila rodinu ostudy a podobně. Ale zase to byla fakt velká zkušenost a taková rána pro můj život, že si uvědomuju teď plno věcí.

22) Chtěl/a by sis v budoucnu dodělat školu nebo začít jinou?

Určitě, chci dodělat tu, co mám přerušenu.

23) Co ti nabídli na úřadu práce, který jsi navštívil/a?

Tam jsem nebyla, neměla jsem tam proč jít. Tím, že jsem šla ze školy hned na další a potom do léčebny, jsem prostě tohle neřešila.

24) Co chceš dělat v budoucnu? Jak si představuješ dál svůj profesní život?

Hlavně mít tu střední a potom, kdo ví? Třeba přijde i ta výška a ta veterina.

ROZHOVOR 2:

1) Čím jsi chtěla být, když jsi byl/a na základní škole v nižším ročníku?

Chtěl jsem být vždycky automechanikem. Strýc opravoval taky auta u nás na zahradě různým známým, tak jsem to u něj viděl a věděl jsem, že by mě tohle mohlo bavit.

2) Šel/ šla sis za tímto snem?

No vcelku jo. Sice se občas ten sen proměnil v neskutečnosti jako hasič nebo policajt. Proč neskutečnosti? Protože jak to posuzuji teď, na té škole bych to nedal, s mým vedením života, prostě tam mají záhul v kondičních cvičeních a podobně a já jsem rád, že udýchám, když mám dobíhat autobus. Kouření je hnus. Jinak jsem se nijak zvlášť dobře neučil celou základku, takže stejně jiné školy ani nepřípadaly v úvahu.

3) Podle čeho sis nakonec vybíral/a SŠ?

No podle toho zájmu a podle toho, jaký jsem měl průměr známek. Což nebyl nejlepší, proto jsem věděl, že na jinou školu jako na učňák se nedostanu a ani jsem k tomu neměl ambice, abych se hlásil na střední s maturou. Já nejsem žádný studentský typ. Dělo mi problémy se naučit i ty věci na učilišti a to byly hodně věci z praxe. Ne, že bych byl blbý, ale spíš se mi nikdy nechtělo učit.

4) Radili ti rodiče, jakou cestou se vydat po ZŠ?

Vůbec. Máma ta měla plné starosti s mladšími bráchy a táta je kdoví kde, ten se o nás nestará. A náhradní táta ten mi jen řekl, ať se vyučím a jdu dělat. Takže jsem věděl, že prostě půjdu na automechanika a ty tři roky to nějak doklepu a potom budu moc jít dělat a mít velké prachy.

5) Navštívil/a jsi školního psychologa či jiného poradce, aby ti poradil, jakým směrem se ve studiu dát?

No nám učitelka vždycky přinesla nějaké brožury k různým školám, ale o to se spíš zabývaly holky a řešily, kam půjdou. Já jsem měl jasno, tak jsem se ani moc nezajímal o ty informace navíc. Spíše jsem se ptal starších kámošů, jaké to tam je a co se tam tak dělá a jestli je to škola v poho a dá se zvládat. Jinak nějakí učitelé mi byli někde. Víš jak, oni nevědí nic. Když jsem byl za tou naší, protože jsme to měli povinné, každý za ní jednou musel jít, tak mi řekla, že to by byla dobrá škola ta, o které uvažuju, že tam se nebudu muset až tak moc učit a že jsem zručně zdatný, tak to pude. A to bylo celé, to jsem tam nemusel ani chodit a věděl jsem to taky.

6) Přípravoval/a ses nějakým způsobem na scia/přijímací zkoušky?

Vůbec, jsem tam přišel, napsal, odešel, dostal jsem se, oslavil to a bylo to.

7) Byl/a jsi hned na poprvé úspěšný/á při přijímacích zkouškách?

Jo, byl, o tom jsem ani nepochyboval.

8) Kdybys měl/a možnost, nechal/a by sis poradit při výběru školy?

Ty asi ne. Já byl vcelku tam spokojený. A celkem sem se tam i těšil. Od nás tam jezdilo hodně kluků, jak z vesnice, jakože starších, tak ze třídy. Takže já byl spokojený a ti kluci ve třídě taky byli v poho. Hlavně vůbec nevím, co jiného bych si vybral, abych nevylítl hnedka v prváku.

9) Přemýšlel/a jsi nad tím, jaké budeš mít po dokončení školy uplatnění, pokud nebudeš pokračovat na VŠ?

Jasně, věděl jsem, že automechanici jsou v dnešní době vcelku žádaní. Známy má servis, takže bylo tak nějak naplánované, že bych šel po vyučení k němu. A pokud by nevyšlo přímo dělat v oboru, šel bych dělat s nevlastním tatou a tam je vždycky lidí nedostatek a tata mi tam zařídil fleka už teď. Takže já jsem strach z tohohle neměl.

10) Po nástupu na obor, který sis vybral/a, splňoval tvé představy a očekávání?

Hej úplně. Protože prostě tam byli kluci, které jsem znal buď ze školy nebo z vedlejších vesnic nebo z akcí nebo jsem je prostě poznal. A byli jsme super parta, takže prostě bez problémů. Učitelé občas prudili, ale mistři byli většinou v pohodě a dalo se s nimi nějak domluvit. Nejhorší byla češtinářka a matikářka. Ty nám dávaly záhul. Češtinářka chtěla, abychom četli knížky, chápeš to? Jako my s kluky nechápali, jestli to myslí vážně nebo si dělá srandu. Tak jsme se na to všichni celý tok vykašlali a potom ona najednou, že budeme prezentovat každý tu knížku, kterou jsme si vybrali. A my co? Jakou? Tak každý narychlo sháněl od lidí z gymplu, jestli nemají o těch knížkách zápisky, abychom nedostali všichni koule.

11) Jaký jste měli kolektiv?

Super, na ten si nemůžu stěžovat. Jako jasně, jednou za čas se někdo porval, ale tak to je normální a prostě se stane. Ale jinak ve třídě byla vždycky sranda a fakt jsme si to ve škole většinu času užívali.

12) Jak na tebe působil učitelský sbor?

Jak jsem říkal, kromě těch dvou se to dalo v pohodě. Prostě jsi udělal průser, oni ti dali důtku, nebo prostě když to byl mistr, tě seřval jak malé děcko, poslal tě někam, nadal ti sprostě, ale bylo vyřešeno. V pohodě, mě se to líbilo takový přístup.

13) Měli jste k dispozici školního poradce či školního psychologa, na kterého jste se mohli obrátit, pokud jste měli problémy při studiu?

Jestli jsme ho měli, tak o tom nevím. Já ho nikdy nevyhledal a nikdo mě k němu ani neposlal.

14) Měl/a jsi ambice pokračovat po SŠ dále ve studiu?

Vůbec! To není nic pro mě, já jsem chtěl jít makat už po základce, ale tak zase jsem si řekl, že aspoň ten učňák dodělám.

15) Co tě vedlo k rozhodnutí opustit školu?

No ono to ani nebylo moje rozhodnutí že. Mě na konci vyhodili, protože jsem měl špatný prospěch, hodně zameškaných hodin a prostě celkově se to nějak nakupilo a jim se to už nechtělo tolerovat. Mě se ke konci už moc nechtělo učit. Nejhorší to bylo v létě. Nebo jako v druhé půlce v druháku. Chodili jsme s děckama pořád ven a na učení nezbyval čas. Večer internet, hry a telka a prostě se nechtělo. No a tak jsem to nedával a učitelé už to nechtěli tolerovat. Navíc jsem se potom nějak rozpil a rozhučil a už to se mnou jelo. Ve škole jsem věčně spal a tak. No nebylo to asi moc hezké, ale tak dělala to celá parta, jen oni to dělali vždy jen v pátek nebo v sobotu, já to provozoval i přes týden.

16) V kterém ročníku jsi přerušil/a, opustil/a školu?

V posledním, takže ve třetáku. Kdyby mě nevyhodili v prvním pololetí, tak mě stejně nepustí asi na závěrečné zkoušky. Protože bych beztak rupl zase z plno předmětů.

17) Jak se k tvému rozhodnutí vyjádřili učitelé? Snažili se ti pomoc či ti rozhodnutí vymluvit?

Tyhle věci byli učitelům na naší škole vcelku jedno. Nebyl jsem jediný, který takhle dopadl, takže ti učitelé si z toho hlavu nedělali. Prostě jsem byl jeden z mnoha a je to můj problém, že jsem debil a nedal jsem si pokoj a nevydržel to.

18) Jak reagovali rodiče?

Tak máma mi vynadala, to je jasné. Jestli jsem si to nemohl dodělat, jestli jsem nemohl vydržet. Hodně těžce to nesla babina, která s námi bydlí. No ale tak co, nevlastní tata mi řekl, že prostě půjdu dělat s ním, že doma na prdeli sedět nebudu, že mě nikdo živit nebude. Prý když jsem si vybral tohle, tak mám prostě smůlu a budu makat celý život jak magor za pár šupů, protože nemám ani výuční list. Ale to si nemyslím, protože učených je v dnešní době hodně a stejně nemají práci. A já během týdne práci dostal, takže na co mi je škola.

19) Co následovalo potom, co jsi školu opustil/a?

Týden jsem se povaloval a potom jsem nastoupil do firmy k tatovi, kde mi našel flek.

20) Měl/a jsi nějaké plány již před rozhodnutím školu opustit, co budeš dělat dál?

Jo, jak jsem zmínil, buď bych šel dělat k tomu známému do servisu, ten by mě vzal i bez školy. Nebo k tatovi. Mě víc lákala ta druhá nabídka.

21) Lituješ teď svého rozhodnutí?

NE, teď mám peníze a konečně vidím, že to, co dělám, je k něčemu. Škola byla pro mě ztráta času a prostě jsem teď takhle spokojený.

22) Chtěl/a by sis v budoucnu dodělat školu nebo začít jinou?

Myslím, že k tomu nedojde.

23) Co ti nabídli na úřadu práce, který jsi navštívil/a?

Tam jsem ani nešel. Byl jsem pořád studentem a potom jsem hned nastoupil do práce. Takže jsem se hezky tomuhle vyhnul.

24) Co chceš dělat v budoucnu? Jak si představuješ dál svůj profesní život?

No teď se chytám jet makat s tatou do Irska. Jezdí se tam vždycky na nějakou dobu a potom zase nechvíli domů. Takže to bude paráda. Dostanu za to plno peněz, navíc se dostanu do ciziny. Paráda. Prostě tohle se mi líbí a na to jsem čekal celou dobu na učňáku a konečně to přišlo a dokonce o něco dřív.

PŘÍLOHA 4:

ROZHOVOR 3:

1) Čím jsi chtěla být, když jsi byl/a na základní škole v nižším ročníku?

Já ti už ani nevím. Bylo to takové ze všeho něco a pokaždé něco jiného. Hodně se to u mě střídalo. Chtěla jsem být kadeřnice, kosmetička, prodavačka, kuchařka, pošťáčka... asi podle toho, na co jsem si zrovna hrála. Nejvíc jsem na základce chtěla být profesionální sportovkyně, protože tělocvik byl jediný, co mi tak nějak šel, a který jsem přijímala jako předmět. Byla jsem vzdorovitě dítě vcelku, nic mě pořádně nebavilo a bylo mi jedno, co z těch předmětů mám a co ne. Tělocvik mě taky štvál, protože jsme měly učitelku, která strašně prudila a jak viděla, že jsem dobrá skoro ve všem v atletice, tak mě hnala pořád na nějaké závody. To jsem měla ráda, protože jsem se ulila ze školy a mohla jsem někam vyjet a poznat nové lidi. A kolik kluků tam bylo. Já už v té době za nimi lítala. Ale to byla tak osmička, to už jsme látaly za nimi všechny.

2) Šel/ šla sis za tímto snem?

Jasně, že nešla, teda pokud беру ten můj sen někým být, tu sportovkyni. Existovalo samozřejmě jen sportovní gymnázium a tam jsem možná sportovními výkony na to měla, ale studentskými vůbec. Což ani nevím, jestli mě štválo, mě bylo fakt jedno, co ze mě bude. Jsem měla bouřlivou, vzdorovitou pubertu, tak jsem šla spíš tam, kde to bylo nejjednodušší a nejrychlejší školu dodělat, abych měla pokoj od učení. Nechápu ty lidi, kteří studují kdoví jak dlouho a říkají, že pracovat budou celý život. Já hlavně chtěla vypadnout z baráku, doufala jsem, že si prostě někoho najdu a nastěhuju se k němu a budu konečně svobodná a žít si vlastní život.

3) Podle čeho sis nakonec vybíral/a SŠ?

No hlavně podle jednoduchosti, a že obor byl na tři roky. Vybrala jsem si prodavačku, takže jsem ji měla vystudovat za tři roky a potom jsem doufala, že prostě někde zapadnu do hypermarketu a budu vydělávat tak nějak slušné peníze a budu se mít líp než doteď.

4) Radili ti rodiče, jakou cestou se vydat po ZŠ?

No spíš jsem mámě řekla, že prostě si mám podávat přihlášku, tak se mě zeptala, jestli vím, kam chci nebo jestli chci nějak poradit. Když jsem jí řekla, že chci na tu

prodavačku, odkývla mi to, že stejně mi nic jiného nezbude, když jsem na školu celou dobu kašlala a na lepší školu výsledky nemám. Jí se to mluví, když sama má prodavačku vystudovanou a dělá v řeznictví. Doufám, že tam ještě chvíli vydrží, abych tam mohla jít kdyžtak taky. Tátovi to bylo jedno, ten hlavně, abych se něčím vyučila a šla z baráku. On má jen základku, takže u nás nějaké ambice na výšku nebo tak, nikdy nebyli požadavkem pro děcka.

5) Navštívil/a jsi školního psychologa či jiného poradce, aby ti poradil, jakým směrem se ve studiu dát?

Psychologa ne, ale vím, že jsme byli jednou se třídou na úřadu práce, kde se starají právě o absolventy nebo o koho a ukazovali nám, jaké mají různé profese uplatnění a k tomu nějaké povídání bylo ještě. Už si to přesně nepamatuju, ale bylo to vcelku zajímavé. Jinak nám dělala poradkyni ve škole právě ta učitelka na tělocvik, takže k ní jsem šla vždycky jen, když jsem musela a když si mě zavolala, že prostě musím. A tam jsem jen poslouchala a říkala, že je mi to jedno, že nevím a tak. Ji to strašně provokovalo a já byla spokojená. Co je komu do toho, co já půjdu studovat. Já měla jasno a bylo mi jedno, co si myslí nějaká učitelka. Stejně tomu nerozuměla víc, jak já, takže.

6) Přípravoval/a ses nějakým způsobem na scia/přijímací zkoušky?

Blázníš? Já se neučila ani do školy, natož na nějaké přijímačky. Co jsem uměla, to jsem tam napsala a co jsem nevěděla, to jsem nedoplnila nebo tipla. Já byla ten první ročník, kdy byli scio testy a to měli jen na střední s maturitou myslím. No prostě my je neměli, my jsme je měli nějaké od té školy, že ty sice se teprve rozjížděli. Víím ale, že děcka u nás, které šly na střední s maturitou, je hrozně řešily, protože ty testy byli vcelku fakt těžké a že měly možnost si zaplatit nějaké kurzy a procvičovat si je na počítači. Naši by mi stejně na to nedali, tak jsem se o to moc nezajímala. Ale mě to vyšlo s tím mým přístupem a já se na tu školu dostala.

7) Byl/a jsi hned na poprvé úspěšný/á při přijímacích zkouškách?

Jo, byla jsem úspěšná a dostala jsem se hned napoprvé. A potom už byla pohodička.

8) Kdybys měl/a možnost, nechal/a by sis poradit při výběru školy?

Vůbec, si nenechám do takových věcí prostě kecat. Já věděla, co chci a za tím jsem si šla. A hlavně je to můj život, takže záleží na mě, jak si ho zařídím. Takže cizímu je po tom houbý.

9) Přemýšlel/a jsi nad tím, jaké budeš mít po dokončení školy uplatnění, pokud nebudeš pokračovat na VŠ?

Tak jako u mě výška nepřípadala v úvahu a věděla jsem, že pokud nebudu dělat prodavačku, jako uklízečka nebo nějaká taková práce, je vždycky potřeba. Nějak jsem o budoucnost neměla strach a hlavně v tom věku jsem vůbec nepřemýšlela nad tím, jestli budu mít práci nebo ne. V té době jsem žila tím, abych se bavila životem, abych chodila na akce a aby mě nevyhodili ze školy. Žila jsem dneškem, ne budoucností.

10) Po nástupu na obor, který sis vybral/a, splňoval tvé představy a očekávání?

To víš, že jo. Tělocvik mě přestal bavit, začala jsem víc kořit, přibrala jsem a byla jsem spokojená. Škola se dala tak nějak zvládat a prostě to byla další pohoda v životě. Věděla jsem, že budeme mít praxe, na které jsem se fakt těšila, už ani nevím proč, asi proto, že nebudeme sedět ve škole, ale budeme něco dělat. Můžeme si u toho pokecat nebo se zašít ve skladu. Já si začala konečně školu užívat.

11) Jaký jste měli kolektiv?

No jelikož je to hlavně dívčí obor, tak jsme byly ve třídě hlavně holky. Měly jsme tam dva kluky a ti byli fakt divní. Takže nějaké rozbroje ve třídě proběhly, ale tak jako u holek že jo. Jsme se pomluvily, chvíli jsme se spolu nebavily a potom jsme si na cigárku nebo u vína pokecally, řekly si svoje a bylo to v pohodě zase. Myslím, že kolektiv byl vcelku fajn. Byly jsme tam všechny z jedné vrstvy jakoby, už to nebylo jako na základce, kdy tam je někdo chytřejší o hodně a tak. Prostě jsme byly všechny na stejné úrovni a měly i dost podobné zájmy (chodit ven za rukama ☺), takže to bylo fajn.

12) Jak na tebe působil učitelský sbor?

Některé tam byly můry jako blázen. Prudily co to šlo, ale my jsme je s holkami vždycky vypekly. Třídní byla fajn, byla to i mistrová, tak jsme s ní pokecally.

13) Měli jste k dispozici školního poradce či školního psychologa, na kterého jste se mohli obrátit, pokud jste měli problémy při studiu?

Jo měli, já za ním dokonce musela po tom, co jsem se rozhodla, že odejdu ze školy, protože jsem měla těsně před ukončením a zbývaly mi fakt jen ty závěrečné zkoušky. Ale jak už jsem říkala, se mnou nikdo nehnul a když jsem se rozhodla, tak to bylo konečné.

14) Měl/a jsi ambice pokračovat po SŠ dále ve studiu?

V žádném případě. Mě škola nebavila zas natolik, abych tam trávila čas navíc.

15) Co tě vedlo k rozhodnutí opustit školu?

No jak jsem psala, školu jsem opustila ve třetím ročníku na konci, kdy mi chyběli asi tři měsíce do konce a já se měla právě připravovat na učňovské zkoušky. Já v té době

otěhotněla a prostě jsem nechtěla pokračovat a vykašlala jsem se na to. Všichni mi říkali, ať neblbnu, že nebudu mít ani břicho na ty závěrečné nebo pokud jo, bude to malý pupík, protože jak jsem se to dozvěděla, byla jsem v druhém měsíci, plus tři měsíce do konce, takže bych asi v pátém dělala zkoušky. Ale nějak se mi nechtělo stresovat zkouškami, tak jsem toho nechala.

16) V kterém ročníku jsi přerušil/a, opustil/a školu?

Ve třetím na konci no. Jako všichni mi říkali, že si klidně ty zkoušky můžu dodělat potom, ale to byl ještě blbější nápad podle mě. Jako komu by se chtělo po večerech učit, když se celý den staráš o prcka a večer jsi ráda, že si na chvíli můžeš odpočinout? To jsem věděla předem, že to nepůjde, a proto jsem se do toho ani nepouštěla.

17) Jak se k tvému rozhodnutí vyjádřili učitelé? Snažili se ti pomoc či ti rozhodnutí vymluvit?

No mysleli si povětšinou, že se chci tomu jen vyhnout. Že mám strach, když si to nechci dodělat, i když můžu. Ale tak mě bylo jedno, co si myslí. Mistrová a třídní v jednom mi řekla, že mě chápe, ale že bych se o to měla pokusit, nebo aspoň nezahazovat tu možnost úplně. Že vzdělání je potřeba a ze základkou děcko neuživím. Ale hrála na city. Nebyla jsem v tom sama, měla jsem přítele, který pracoval a ten mi slíbil, že se o nás postará a já mu věřila. Byla jsem zamilovaná a jeho slova byla důležitější, než od nějaké učitelky nebo rodičů.

18) Jak reagovali rodiče?

No vyšílovali trochu. Navíc našim se narodil brácha, který měl sice v té době už tři roky, ale i tak, že to bude malý strejda. To nám přišlo směšné trochu. Ale když zjistili, že se budu stěhovat k příteli a nebudou mě mít na krku s děckem, tak byli spokojení, že jsem už dospělá a že prostě se o sebe už postarám.

19) Co následovalo potom, co jsi školu opustil/a?

No nastěhovala jsem se k příteli a nahlásila se na pracák. Pracovala jsem asi tři měsíce právě jako prodavačka a potom jsem měla rizikové těhotenství, tak už jsem nemohla. Tak jsem byla doma a ležela a něco podělala doma vždycky.

20) Měl/a jsi nějaké plány již před rozhodnutím školu opustit, co budeš dělat dál?

Tak já původně neplánovala otěhotnět, přišlo to nečekaně. A když už to přišlo, tak jsem se tomu nebránila. Počítala jsem s tím, že budu tak tři roky na mateřské a potom se uvidí. Jenže potom se mi narodilo další mimčo a mateřská se nějak prodloužila. Ale přítel to zvládal všechno dobře. Podporovali nás hodně i jeho rodiče, naši taky trochu, ale ne tolik, jako jeho rodiče no.

21) Lituješ teď svého rozhodnutí?

Ne, miluju svoje děti a nevyměnila bych je za nějakou školu.

22) Chtěl/a by sis v budoucnu dodělat školu nebo začít jinou?

Nad tím jsem nikdy nepřemýšlela, spíš bych chtěla jít pracovat a vydělávat peníze pro rodinu.

23) Co ti nabídli na úřadu práce, který jsi navštívil/a?

No tu prodavačku, ale po třech měsících jsem musela toho nechat, potom jsem tam nebyla.

24) Co chceš dělat v budoucnu? Jak si představuješ dál svůj profesní život?

No chci, abych slušně vychovala svoje děti, potom si najít práci, abych je mohla živit a je mi jedno, jakou práci budu dělat, hlavně abych vydělávala.

PŘÍLOHA 4

ROZHOVOR 3:

Otázky k rozhovoru:

1) Čím jsi chtěla být, když jsi byl/a na základní škole v nižším ročníku?

Já chtěla být vždycky kosmetičkou nebo kadeřnicí. Prostě někým takovým, kdo si bude moc otevřít vlastní salon a tam být svou paní a mít lidi na objednávku a každý den plný lidí. Aby byl o mou práci zájem a já musela lidi až odmítat, jaký by byl o mě zájem. To byl můj zájem od šesté třídy a přetrval až do devítky. Jenže nakonec jsem se šla vyučit stejně jako ségra na prodavačku. Mamka mi říkala, že stejně si nikdy salon neotevřu, protože na to nikdy nebudu mít peníze a ať nepočítám s tím, že mi budou moc finančně pomoci, protože sami nemají peníze. Prodavačka mi sice nevadila, ale nebyl to můj sen teda ani z daleka.

2) Šel/šla sis za tímto snem?

Bohužel ne. Mamka měla asi pravdu no. V našem kraji je kadeřnic plno a kadeřnictví málo a já nejsem zase taková, která se sebere a jede do světa. Protože to bych taky chtěla. Někam vyjet a být vážně dobrá a dál se vzdělávat a učit se nové střihy od těch největších profesionálů. Je strašné, jak je tady kadeřnice podřadná práce. Je to jen blbý učňák a přitom si nikdo neuvědomuje, že bez té kadeřnice by každý vypadal jak šašek.

Třeba ve Francii je to rozhodně cennější post. Tady je to pro ty, kdo se špatně učí. A přitom vem si, jaké některé kreace a výrobky ti dokážou na hlavě vykouzlit ti, co se tím opravdu zajímají.

3) Podle čeho sis nakonec vybíral/a SŠ?

Podle rady mámy, racionálního usouzení, že na tom něco bude, že s prodavačkou se asi uchytím lépe. Říkala jsem si, že když mi ta kadeřnice nevyšla teď, udělám si třeba časem nějaký kurz, buď kosmetický nebo na umělé nehty nebo něco podobného. Prostě jsem se tomuhle chtěla věnovat a nechtěla jsem se úplně vzdát té představy, že nebudu moc zkrášlovat lidi.

4) Radili ti rodiče, jakou cestou se vydat po ZŠ?

Právě že radili a já teď vcelku lituji, že jsem je poslechla. Teda spíš mámu. Tátovi to bylo vcelku fuk, ten má základní vzdělání a vždycky se nějak užívil. Tedy jak sebe, tak nás. On na vzdělání moc nedal, takže kdybych řekla, že pokračovat nechci, asi by se mi ani nedivil. Ale já chtěla a máma mě do toho táhla, ať aspoň se vyučím. No sice mě dohnala do oboru, který mi až tak nevyhovoval, ale zase mi úplně nevadil. Já mám ráda hlavně společnost lidí a i v obchodě se s lidmi setkáváte. Takže jsem si říkala, že to až tak hrozné nebude. Navíc tu stejnou školu dělala ségra, do té doby, než otěhotněla a odešla z ní před závěrečnými zkouškami, takže jsem měla od ní informace, že ta škola není těžká, dá se zvládat a na praxi je sranda.

5) Navštívil/a jsi školního psychologa či jiného poradce, aby ti poradil, jakým směrem se ve studiu dát?

No tím, že jsme chodily se ségrou na stejnou základku a jsme od sebe jen o tři roky, věděla jsem, co mě čeká a taky znám tu učitelku, co nám děla jakoby školního poradce, takže jsem tam šla s tím, že ji stejně nebudu poslouchat. A udělala jsem dobře. Když se dozvěděla na jakou školu chci jít, jen mi řekla, že je to moje věc a ať hlavně nedopadnu jak ségra. Dozvěděla se samozřejmě o tom, že ségra školu přerušila, jsme malá vesnice, tam se roznese všechno. Tak jsem jí řekla svoje, že po tom jí je houby. Bylo mi to jedno, končila jsem a věděla jsem, že mi nic neudělá.

6) Přípravoval/a ses nějakým způsobem na scia/přijímací zkoušky?

Ani ne. Prostě to, co jsme brali ve škole, jsem použila potom na přijímačkách. Když jsem něco nevěděla, nevyplňovala jsem to. Brala jsem to buď se dostanu, nebo prostě půjdu makat.

7) Byl/a jsi hned na poprvé úspěšný/á při přijímacích zkouškách?

Jo byla. Já zase nejsem úplně blbá, i když dělám učňák.

8) Kdybys měl/a možnost, nechal/a by sis poradit při výběru školy?

Radila jsem se s mámou a ta mi poradila, tak jak mi poradila. Podruhé už bych si do toho kecat nenechala, protože takhle bych nejspíš tu školu dokončila, protože bych studovala něco, co mě baví a za čím jsem viděla budoucnost. Takhle jsem se nutila do školy chodit, když se mi nechtělo, tak jsem tam prostě nešla, protože jsem za tím neviděla žádné cíle a tak. Prostě bych k tomu měla asi celkově jiný přístup. Ale teď už s tím moc toho nenadělám.

9) Přemýšlel/a jsi nad tím, jaké budeš mít po dokončení školy uplatnění, pokud nebudeš pokračovat na VŠ?

Na výšku? Ses zbláznila? Tam bych nikdy nešla, takové ambice jsem neměla nikdy. S tím salonem jsem ti už vykládala, ale jelikož jsem si vybrala jiný obor, tak jsem nad tím až tak neuvažovala. Doufala jsem, že zapadnu někde v obchodě a tam budu pracovat. Nikdy jsem nechtěla skončit někde u pásu. To by mě fakt ubíjelo asi. Tak jsem se viděla někde za kasou s myšlenkou si vydělat na nějaký ten kurz, který bych si udělala a postupně bych se zlepšovala a dál se potom třeba školila v jiných okruzích. To by se mi líbilo.

10) Po nástupu na obor, který sis vybral/a, splňoval tvé představy a očekávání?

No jelikož jsem měla informace z první ruky od ségry, věděla jsem, co čekat a nečekat. Takže jsem šla do známého a nic mě až tak nepřekvapilo. V den, kdy jsme dostali rozvrh a vyučující, zeptala jsem se na všechno segry a ta mi řekla, jak a kdy tam chodit a kde se jak chovat a bylo to v pohodě.

11) Jaký jste měli kolektiv?

V celku v pohodě. Jsem celkem společenský typ a nedělá mi problémy se někým začlenit a bavit se s někým, takže já většinou vycházím se všema dobře a pokud ne, řeknu mu svoje a je klid. Prostě si umím vybudovat respekt, ale taky kamarády na celý život.

12) Jak na tebe působil učitelský sbor?

No v tomhle jsem to měla trochu složitější díky segry. Ona je celkem průšvihář a občas měla s některýma problémy, já jsem naopak klidnější typ jak ona. Takže když si nás někteří spojili, měli mě první za stejně problémovou jako je ona. Ale potom jsem se ukázala jako pravý opak a oni změnili názor a chovali se ke mně jinak. Já s učiteli problémy neměla. Nechtěla jsem je mít, tak jsem je nevyvolávala. Takže si myslím, že po prvním půl roce, než mě poznali, se to vrátilo na začátek a oni mě začali poznávat.

13) Měli jste k dispozici školního poradce či školního psychologa, na kterého jste se mohli obrátit, pokud jste měli problémy při studiu?

Ty jo, to ani nevím, ale myslím, že asi jo, protože jsem s někým takovým potom řešila svůj individuální plán, o který jsem požádala. Musela jsem jí vysvětlit, proč ho chci a že jej vážně potřebuji a tak. Potom se stejnou ženskou jsem řešila právě přerušení, takže asi někdo takový na škole byl, ale nevěděla jsem, že je to nějaký poradce. Myslela jsem, že normálně učí a jen se zabývá těmito věcmi.

14) Měl/a jsi ambice pokračovat po SŠ dále ve studiu?

Jak už jsem zmínila výš, neměla.

15) Co tě vedlo k rozhodnutí opustit školu?

No poznala jsem jednoho kluka, který bydlel od nás dál. Chtěla jsem s ním trávit co nejvíce času a bydlet s ním. On na to přistoupil, měl byt a my se vážně milovali. Tak jsem si v jeho městě našla práci, a že budu pracovat a ve škole si nechám napsat ten individuální plán. Škola na to přistoupila, takže proč toho nevyužít? No jenže když jsem pracovala a potom jsem se chtěla starat o něj a mít taky občas čas pros sebe, škola šla na vedlejší kolej a já už potom nestíhala plnit povinnosti. Učitelé mě začali uhánět se zkouškami a já je pořád prosila, aby mi počkali a posunuli termín. Chvilí měli trpělivost, věděli, jakou mám situaci doma a že bydlím u přítele a tak. Ale zase nemohli trpět úplně všechno, protože to by potom mohl dělat každý. Tak jsem se rozhodla, že školu přeruším a jak se to zklidní, vrátím se do ní. Jenže potom jsem se s přítelem rozešla a musela jsem se vrátit k našim. Tam to bylo k nevydržení, navíc se naši až tehdy dozvěděli, že jsem školu přerušila, tak se mě hnedka ptali, jestli jsem taky zbouchnutá jako ségra, že jsem toho nechala. No já samozřejmě těhotná nebyla, takže ještě navíc poslouchat blbé kecy našich, že to jsem teda ještě blbější než ségra, že jsem té školy nechala, i když mi chyběl rok, že si mysleli, že zrovna já mám na víc. No tak jsem se sebrala a šla pracovat do většího města, kde jsme společně se sestřenicí bydlely v bytě ještě s dvěma holkami. Ale tam jsem taky moc dlouho nevydržela, protože jsem si našla přítele u nás. Takže jsem často jezdila za ním a prostě se mi to přestalo vyplácet. Takže jsem zůstala u něj a snažila se najít práci. Jenže to jsem přišla do jiného stavu a tím pádem jsem práci neměla na moc dlouho. Navíc jsme po čase zjistili, že malá má srdeční vadu, takže já potom lítala po doktorech a v práci s tím měli problémy a stejně jsem nemohla pracovat, protože jsem měla rizikové těhotenství. Takže jsem nechala i té a soustředila jsem se na malou, aby byla v pořádku. Viděla jsem úplně budoucnost, jak se malá narodí, že si dodělám tu školu,

aby na mě časem mohla být pyšná a tak. Jenže s malou to bylo hodně špatné a čtrnáct dní po porodu mi umřela. Řeknu ti, že to bylo nejhorší období, které jsem zažila. Doktoři mě na to upozorňovali, ale ty pořád doufáš, a když jsem ji viděla, že zvládla ten porod a tak, tak jsem si říkala, to bude dobré. No dlouho jsem se z toho vzpamatovala. Teď jsem zase nastoupila do práce, dělám u pásu, kde jsem nikdy skončit nechtěla, dělám tři směny, ale aspoň přijdu na jiné myšlenky.

16) V kterém ročníku jsi přerušil/a, opustil/a školu?

V druhém ročníku na začátku druhého pololetí.

17) Jak se k tvému rozhodnutí vyjádřili učitelé? Snažili se ti pomoc či ti rozhodnutí vymluvit?

No ani se nedivili, byla jsem následovnice ségry. A oni věděli, že mě ten obor až tak nebaví, jak by měl. Takže mě ani moc nepřemlouvali. Navíc mi chyběl ještě rok a půl a měla jsem přerušení, takže se do té školy v podstatě můžu ještě vrátit, ale asi moc nedoufali.

18) Jak reagovali rodiče?

To už jsem ti řekla a myslím, že naši taky doufají, že bych se tam mohla vrátit. Přece jen jsem si úplně nezavřela vrátka, mám jen přerušení, ne ukončení.

19) Co následovalo potom, co jsi školu opustil/a?

Stěhování, zamilovanost, krásné období, které netrvalo až tak dlouho, jak jsem původně myslela. Nová práce, noví lidi, skvělá skoro tchýně. Mohlo to být hezké, kdyby si nenašel jinou.

20) Měl/a jsi nějaké plány již před rozhodnutím školu opustit, co budeš dělat dál?

Jasně, měla jsem to hezky vysněné. Jenže bohužel to byli jen sny a realita byla v podstatě jiná. Ale tak co, to je život.

21) Lituješ teď svého rozhodnutí?

Ani ne, pořád mě drží ta myšlenka, že se tam můžu vrátit a ten rok a půl si nějak dodělat, třeba dálkově nebo individuálně zase. Prostě já se budoucnosti nebojím ani bez vzdělání. Myslím, že si umím poradit ve všech situacích. Teď mám zase podporu od přítele, kterého miluji a tak to je nejlepší.

22) Chtěl/a by sis v budoucnu dodělat školu nebo začít jinou?

Dodělat snad a hlavně mě pořád drží ta myšlenka dělat si kurzy. Začala jsem zkoušet dělat ty umělé nehty pro sebe nebo pro známé a vcelku mi to jde. Tak si udělám certifikát, abych to měla potvrzené, že jsem odbornice a budu mít další možnost výdělku.

23) Co ti nabídli na úřadu práce, který jsi navštívil/a?

Jelikož jsem si našla hnedka práci, tak nic.

24) Co chceš dělat v budoucnu? Jak si představuješ dál svůj profesní život?

Až se otřepu z té tragédie, co se stalo mojí malé, doufám, že budu znovu těhotná. Víím, že mi je teprve 20 a mám čas, ale prostě toužím po dítěti. No a jinak chci zatím vydělat nějaké peníze, ať má prcek potom zázemí a taky se vzdělávat v těch certifikátech a třeba dokončím i tu školu.

PŘÍLOHA 5:

ROZHOVOR 4:

Otázky k rozhovoru:

1) Čím jsi chtěla být, když jsi byl/a na základní škole v nižším ročníku?

Asi jako každý malý kluk jsem chtěl být policajtem nebo hasičem. Navíc jsme měli dva policisty v rodině, takže jsem v nich viděl vzory. Naším to bylo vcelku jedno, čím chci být. Beztak si říkali, že jsem malý a ještě z toho vyrostu, že sním, jako každé malé dítě. Potom, když jsem byl o něco starší, měl jsem velmi dobrý vztah ke zvířatům. Vyrůstal jsem na venkově a kolem měli známí farmy a mě nechávali, abych se jim tam o některá zvířata staral. Takže mým posledním vyvoleným zaměstnáním byl veterinář a za tím jsem si tak nějak i šel v budoucnosti.

2) Šel/ šla sis za tímto snem?

Myslím si, že jsem se vcelku fakt snažil si za ním jít. Chodil jsem na ty farmy ke známým, kde se dalo, tam jsem se o nějaké zvíře staral, četl jsem o nich samé encyklopedie. Později jsem chodil také do kroužku, který se na zvířata zaměřoval. Fakt mě to hodně bavilo.

3) Podle čeho sis nakonec vybíral/a SŠ?

No chtěl jsem jít původně na obor chovatelství, ale naši mi říkali, ať jdu raději na obecný gympl, kde mi dají větší základy na to, abych se na veterinu dostal. Mě bylo jedno, jestli budu dělat přímo doktora nebo jen chovatele, hlavně abych se dostal ke zvířatům. Ale poslechl jsem naše a nakonec se vydal na ten gympl s domněním, že poté budu pokračovat na výšku.

4) Radili ti rodiče, jakou cestou se vydat po ZŠ?

Radili, se nedá ani říct. Jako, že by mi striktně řekli tam ne, půjdeš tam...to ne, takhle to u nás nebylo. Naši chtěli, abychom se rozhodovali sami a když jsem přišel s tím, co chci dělat, řekli dobrá, ale ten gympl je přece jen lepší odrazový můstek. Potom jsem na to koukal na internetu a statistika hovořila jasně, že z gymplu se dostanu lépe na jakoukoli školu. A co kdybych si náhodou rozmyslel tu veterinu a já chtěl dělat něco jiného. Uvažoval jsem tak, že gympl je prostě prodloužená základka, víc času na rozmyšlení, co budu dál v budoucnosti dělat a zda tedy se vydám na veterinu nebo někam jinam. Takže asi tak mi naši radili.

5) Navštívil/a jsi školního psychologa či jiného poradce, aby ti poradil, jakým směrem se ve studiu dát?

No my jsme v té době nějak šli k nějaké specialistce, která byla myslím z úřadu práce, která se specializuje na absolventy a která jim radí, kam se vydat. Mě její názor moc nezajímal, protože jsem si říkal, co asi cizí ženská může vědět o tom, k čemu já jsem dobrý nebo nejsem. Ale tak ty testy jsem jí tam vyplnil podle toho, jak jsem si co myslel a řekla mi, že jsem spíš technický typ, že neví, zda ta veterina přímo je dobrá volba, ale že to mám zkusit. No kdo by byl z takové rady moudrý? Tak jsem si říkal, že jsem měl pravdu a moc si tu radu nebral k srdci.

6) Přípravoval/a ses nějakým způsobem na scia/přijímací zkoušky?

Já byl ročník, který scia neměl. Měli jsme klasické přijímačky. A na ty jsem se nijak zvlášť nepřipravoval. Mě škola šla, neměl jsem problémy v žádném předmětu. Možná trochu čeština skřípala, ale vždycky jsem si uměl poradit. Doma jsem se taky nijak zvlášť neučil, na základce jsem byl přirozený talent.

7) Byl/a jsi hned na poprvé úspěšný/á při přijímacích zkouškách?

Jo, přijímačky jsem udělal v pohodě na první pokus. Myslím, že jsem skončil i vcelku na dobrém místě, že jsem dopadl dobře. Tohle jsem neřešil, viděl jsem, že jsem přijatý, tak jsem si užíval poslední dny na základce v poklidu s děckama. Někteří se nedostali, tak ještě s nimi nebyla řeč, než přišlo druhé kolo a ke mně se přidali další tři spolužáci. Dohromady na ten gympl šlo z obou tříd naší základky myslím sedm lidí. Což jsem si říkal, že je fajn, že tam budu mít známé.

8) Kdybys měl/a možnost, nechal/a by sis poradit při výběru školy?

Neměl jsem potřebu. A já si do zásadních záležitostí nenechávám moc kecat, takže bych asi názor ostatních vyslechl, ale že bych se podle něj přímo řídil, to bych neřekl.

9) Přemýšlel/a jsi nad tím, jaké budeš mít po dokončení školy uplatnění, pokud nebudeš pokračovat na VŠ?

No tak o tom jsem vůbec neuvažoval. Šel jsem si prostě za tím, že určitě budu pokračovat a myšlenka, že nepůjdu na výšku a budu mít jen gympl, mě ve snu nenapadla. Protože jsem věděl, že jen s gymplem jsem nic. Takže tohle prostě nepřipadalo v úvahu. To jsem ještě netušil, jak dopadnu že.

10) Po nástupu na obor, který sis vybral/a, splňoval tvé představy a očekávání?

Tak co čekat v prvním ročníku na gymplu? Asi něco podobného jako na základce, jen o nějaké ty stupně těžší. Takže jsem nepředpokládal, že bych se mohl nějak zhoršit, když mi na základce šlo všechno tak nějak samo. Spíš jsem čekal, že konečně tam budeme lidi, kteří mají podobné zájmy, jsou na podobné úrovni a nebude to tak promíchané jako na základce. Protože někteří na základce byli fakt exoti.

11) Jaký jste měli kolektiv?

Joo, tak ten byl hodně fajn. Měli jsme dobrou partu, myslím, že fakt do ní byli zapojeni všichni. Nikdo tak nějak nevyčníval, ani nebyl šedá myš. Jako jasně, byli tam výraznější typy, ale vždycky, když se mělo něco dít, šli do toho všichni. Měli jsme vcelku i vyvážený kolektiv na pohlaví. Jakože holek o tolik nepřebývalo, jak je často na gymplu zvykem. Já byl v té třídě moc spokojený.

12) Jak na tebe působil učitelský sbor?

Tak to bylo o něčem trochu jiném zase. Tady se fakt pár blbů našlo, ale tak co s tím naděláš, že jo. To je asi fakt všude. Ale naštěstí ti blbci nás neučili, jen na pár suplů nás třeba měli a potom to byl skandál. To jsem si snad pokaždé vykoledoval nějakou tu důtku. Protože nás většinou suplovala jedna paní, která si nějak na mě zasedla nebo co, takže jsem byl rád, že ji máme takhle málo. Jinak bych z té školy asi fakt musel odejít. Úplně mě nenáviděla a já nikdy nezjistil, čím jsem si takovou náklonnost z její strany zasloužil.

13) Měli jste k dispozici školního poradce či školního psychologa, na kterého jste se mohli obrátit, pokud jste měli problémy při studiu?

Jo, to jsme měli, ale to já zjistil až ve čtvrtáku, kdy nám řekli, že si k němu máme chodit pro rady na výběr výšky. Nikdy jsem nikoho takového nepotřeboval k životu na gymplu, takže jsem po něm ani dřív nepátral. A v podstatě ani potom jsem snad za ním nebyl, protože přihlášky na VŠ nám dal třídní a potom je zase vybral.

14) Měl/a jsi ambice pokračovat po SŠ dále ve studiu?

Jo, ještě do konce třetíáku to tak taky vypadalo, že budu normálně dál pokračovat. Jen se to nějak potom začalo zvrátat.

15) Co tě vedlo k rozhodnutí opustit školu?

No ve čtvrtáku jsem měl zatmění mozku a začal dělat blbosti. Nějak jsem si říkal, že když už jsem to doklepal takhle v pohodě do čtvrtáku, tak přece už to nějak půjde. Přestal jsem se úplně připravovat na hodiny a myslel si, že můj přirozený um to všechno zvládne. Jenže chyba lávky. V pololetí jsem propadal ze dvou předmětů. No ale tak byla to polovina že jo. Tak jsem to zase moc nehrotil a dále pokračoval. Sice jsem to stáhl na to, abych byl připuštěný k maturitě, ale na maturitu jsem se taky s učením vybodl, takže jsem ji nezvládl. No a potom přišla opravka a tak taky nějak nevyšla. Měl jsem krušné léto a nějak nezbyl zase čas se na to učit. Tak mě měla čekat ještě jedna možnost znovu v červnu za rok. To už jsem fakt chtěl se naučit a všechno. Jenže jsem začal v té době pracovat a měl jsem toho rozjetého moc a nějak myšlenky na učení nebyly to podstatné, co mě obtěžovalo. No ale přece jen jsem měsíc asi před tím, co to mělo znovu vypuknout, sedl k učení a fakt jsem se připravoval. Jenže najednou onemocněl táta a na mě bylo všechno. Abych se staral o mámu se ségrou, která chodila na ten stejný gympl, takže jsem jim musel pomoc finančně. Zase jsem musel chodit do práce a škola šla zase do háje. Takže abych se před těma učiteli neztrapnil do třetice, raději jsem tam vůbec nešel.

16) V kterém ročníku jsi přerušil/a, opustil/a školu?

No vlastně jsem ji ani neopustil, jen jsem neudělal maturu. Jinak mám ukončený i ten čtvrtý ročník no.

17) Jak se k tvému rozhodnutí vyjádřili učitelé? Snažili se ti pomoc či ti rozhodnutí vymluvit?

Učitelé se mi snažili pomoc. Při mém druhém pokusu mi nabídli i doučování, protože věděli, že nejsem lempl, ale jen se mi poslední rok nedařilo. Asi tím posledním pokusem jsem je zklamal, že jsem ani nedorazil a nepokusil se o to. Ale tak co už.

18) Jak reagovali rodiče?

Táta mě za ty dva pokusy seřval jak malého kluka, že jsem neschopný, a co ze mě bude. Když zjistil, že mám ještě jeden pokus, věděl, že to dokážu. Ale potom přišla ta jeho nemoc a asi si trochu teď dává za vinu, co se stalo.

19) Co následovalo potom, co jsi školu opustil/a?

No já měl rozjeté nějaké ty věci, dal jsem se na podnikání a pojišťování, které bylo v té době strašným boomem a všichni do toho šli, a já nesměl přece chybět. Takže jsem si vybudoval kariéru na pojišťování.

20) Měl/a jsi nějaké plány již před rozhodnutím školu opustit, co budeš dělat dál?

Já ji nechtěl opustit, se to nějak jen ten závěr nevyvedl. Ale během toho roku, kdy jsem vlastně čekal na poslední možnost maturity, jsem si to hezky pracovně rozjel a myslím, že

kdybych tu maturitu dodělal, že bych snad ani na tu veterinu nešel. Další kdoví jak dlouho na škole, když jsem poznal, co to je mít peníze, to by bylo asi velmi velké rozhodování.

21) Lituješ teď svého rozhodnutí?

Ani nevím, spíš asi ne. Jako mohl jsem mít aspoň tu maturitu, teď jak budu své děti nutit k tomu, aby se učily, když jejich táta má jen základku.

22) Chtěl/a by sis v budoucnu dodělat školu nebo začít jinou?

Teď nad tím neuvažuji. Mám dobrou práci a zatím vše klape, takže nemám potřebu si ji dodělávat.

23) Co ti nabídli na úřadu práce, který jsi navštívil/a?

Já tam snad ani nešel. Hnedka jsem si našel práci, nějak jsem to tam jen nahlásil a bylo po všem.

24) Co chceš dělat v budoucnu? Jak si představuješ dál svůj profesní život?

Já doufám, že mi to pár let ještě pošlape tak, jak to šlape teď. Vydělávám hezké peníze, mám se dobře, s přítelkyní plánujeme svatbu a potom prcka, takže já jsem spokojený tak, jak si žiju teď. Kdyby mi ale někdo řekl kdysi, že zrovna já založím svou kariéru na tom, že budu dělat pojišťováka, tak se mu vysměju do obličeje. No svět se mění a my s ním.

PŘÍLOHA 6:

ROZHOVOR 5:

Otázky k rozhovoru:

1) Čím jsi chtěla být, když jsi byl/a na základní škole v nižším ročníku?

Na prvním stupni jsem chtěla být herečkou a zpěvačkou, jako asi každá holka v tom věku. Dokonce jsem chodila do dramatického kroužku a do zpěvu. Nakonec jsem zjistila, že zpěv mi moc nejde, tak jsem se držela toho hraní. Ale to mě přestalo bavit po tom, co jsem přestala hrát hlavní role. S narůstajícím věkem se to dost často měnilo. Měla jsem ambice i na právničku a doktorku. Jenže jednou jsem nějak byla u zranění kamaráda a museli mě křísit, protože pohled na krev mi nedělal dobře. Vlastně jsem v devítce ani nevěděla, čím chci v budoucnu být. Nějak jsem to nechala tak. V patnácti se rozhodovat čím budu na celý život, je vcelku těžké.

2) Šel/ šla sis za tímto snem?

Tehdy ani ne. Neměla jsem vytoužené povolání jako ostatní spolužáci. Věděla jsem, co mě baví, ale nevěděla jsem, jak to spojit se školou.

3) Podle čeho sis nakonec vybíral/a SŠ?

No hlavně podle toho, co mi přišlo jednoduché na studium a nezatěžovalo mě to natolik, abych se nemohla věnovat svým koníčkům. V té době jsem hodně sportovala a byla jsem dobrá snad ve všem. Reprezentovala jsem školu snad ve všech atletických disciplínách a v tom jsem chtěla pokračovat. Takže jsem si vybrala učňák, který mi nezabral tolik času na učení a já mohla hnedka ze školy na hřiště nebo do tělocvičny.

4) Radili ti rodiče, jakou cestou se vydat po ZŠ?

Naši věděli, že mám svou hlavu a i když mi radili, abych šla na školu s maturitou, nedělali z toho žádnou vědu, když jsem si vybrala kadeřnici. Říkali si, že takové povolání se vždycky sejde a potom si tu maturitu můžu vždycky dodělat později. Hodně známých holek totiž pokračovalo v nástavbě, která zahrnovala i nějaký obor podnikání. Pořádně nevím, moc jsem se o to v té době nezajímala a teď už mi to je taky jedno.

5) Navštívil/a jsi školního psychologa či jiného poradce, aby ti poradil, jakým směrem se ve studiu dát?

No tohle jsme měli povinné všichni na naší základce. Ale mě poradila, abych šla na sportovní gympl, když jsem tak dobrá ve sportu, protože jí to řekla moje tělocvikářka, ale já věděla, že na tu školu nemám, protože předměty jako byla matika, fyzika nebo chemie mě nebrali a nešli mi. I když na tom sportovním gymplu se tyhle předměty neberou v takové míře, ale i tak jsem z toho měla strach a řekla si, ať mám aspoň ten učňák, když už nic. Navíc, co se sportovním gymplem potom? Takhle budu mít aspoň nějaký obor, který se dá v budoucnu dělat. To jsem si teda myslela v devítce. V té době mě vůbec nenapadlo, že ani tuhle školu nedodělám.

6) Přípravoval/a ses nějakým způsobem na scia/přijímací zkoušky?

No v podstatě ani ne. Koukla jsem na net, jaké byly přibližně otázky v minulých letech a říkala jsem si, že to nějak snad dám, nebyly to těžké otázky. Mě scia ještě nezastihly, ty byly o rok později. Navíc hodně děcek u nás ve třídě nosily různá testová cvičení nebo otázky, s kterými si nevěděli rady a učitelka je potom říkala nahlas a já si některé zapsala, když se mi teda zrovna chtělo, nebo prostě si je zapamatovala.

7) Byl/a jsi hned na poprvé úspěšný/á při přijímacích zkouškách?

Já dokonce dopadla velmi dobře v přímáčkách. Myslím, že jsem byla pátá v mém oboru ten rok. Brala jsem to jako úspěch a první dobrý krok a náznak toho, že by se mi snad na té škole mohlo i líbit.

8) Kdybys měl/a možnost, nechal/a by sis poradit při výběru školy?

Já nevím, mě přijde, že bych stejně nevěděla, jakou si osobně vybrat. Teď bych možná brala ten sportovní gympl, kdybych věděla, že stejně na tom oboru nebudu úspěšná. Ale to je takové to kdyby... prostě jsem udělala blbost a teď toho trochu lituju, ale zase ne úplně.

9) Přemýšlel/a jsi nad tím, jaké budeš mít po dokončení školy uplatnění, pokud nebudeš pokračovat na VŠ?

Tak to víš, že jo. S kamarádkou jsme o prázdninách před tím, než jsme společně nastoupily na ten náš obor, snily o tom, že si jednou spolu otevřeme kadeřnický salon a budeme česat hodně známých lidí a dobře se vypracujeme a budeme mít jméno ve světě a budeme mít spoustu peněz. To byly takové ty dívčí sny.

10) Po nástupu na obor, který sis vybral/a, splňoval tvé představy a očekávání?

Vcelku jo. Neměla jsem problémy s tím, se učit ty věci, které jsme se učily. Nebylo to nijak těžké, hodně jsem znala ze základky a jen se to na to nabalovalo. Předměty, které byly nové, mě bavily, protože byly zajímavé a z oboru. Já v podstatě nejsem úplně hloupá, jen se mi nechce dělat věci navíc a ty, do kterých se musím nutit a nejdou samy od sebe. Takže já vlastně se doma ani neučila a fakt ze školy hned lítala do fitka nebo na hřiště.

11) Jaký jste měli kolektiv?

No tak jelikož jsem byla třída plná ženských, tak si asi dokážeš představit, že jsme byly rozkupinkované a ty skupinky se věčně měnily podle toho, jak se kdo s kým zrovna pohádal a kdo byl zrovna oblíbený a v kurzu, protože měl něco nového na sobě nebo nového kluka a podobně. Ale jinak si myslím, že celkově ten kolektiv nebyl špatný. Když byl nějaký problém, vždycky jsme držely při sobě.

12) Jak na tebe působil učitelský sbor?

Ten byl taky, dá se říct, v pohodě. Až na jednu paní mistrovou, která si na mě zasedla a to jakože vážně bezdůvodně. Prý si takhle vybere vždycky jednu oběť ve třídě a tu drtí. Ale já se nenechala. Jako jasně, vždycky mi zhoršila o stupeň známku, ale já měla v jejím předmětu vždycky dobré známky, takže ten stupeň mi nedělal problémy a jí to o to víc rozčilovalo. Ale když to v jednom pololetí vyvrcholilo natolik, že jsem málem

propadla, i když mi měla vycházet dvojka, musela mě přezkoušet jiná učitelka a tam už to dopadlo dobře.

13) Měli jste k dispozici školního poradce či školního psychologa, na kterého jste se mohli obrátit, pokud jste měli problémy při studiu?

No jako přímo takhle si myslím, že ne. My se všechny třídy vždycky svěřovaly třídním. A ta naše byla super, takže když byl fakt nějaký problém, tak jsme šly za ní a ona všechno vždycky férově vyřešila a bylo to.

14) Měl/a jsi ambice pokračovat po SŠ dále ve studiu?

No jako na výšku to vůbec. Možná jsem uvažovala o té nástavbě. Přece jen, když jsi kadeřnice s maturou, prý máš více peněz. Ale nevím, jestli je to pravda. Já spíš plánovala dělat různé ty kurzy, které tě mají zlepšit a podobně.

15) Co tě vedlo k rozhodnutí opustit školu?

No úplná hloupost. A to kluk. Chodila jsem do toho fitka, jak už jsem se zmínila. A tam chodil jeden takový, který se mi moc líbil. No a on se zrovna v ten čas rozhodl, že si otevře vlastní fitko a mě navrhl, abych si udělala kurz spinningu, že budu moc přecvičovat u něj. Já už spinning dělala, někdy jsem načerno zaskakovala za jednu, co jezdila v tom fitku, které jsem navštěvovala a ženské i chlapi byli spokojení po mých hodinách, tak jsem si řekla, že tohle chci dělat. Že to je to pravé. Tak jsem si udělala ten kurz a už to bylo. Fitko se otevřelo a já v něm byla od rána do večera. Nejen na spinningu, ale udělala jsem si i kurz na fitness trenéra a nezbýval mi tím pádem čas chodit do školy. Nějak mi to nevadilo a neřešila jsem to. Vydělávala jsem si slušné peníze za to, co mě fakt baví a co jsem chtěla vždycky dělat. Až potom jednou domů přišel dopis o vyloučení. To teprve bylo rodeo doma.

16) V kterém ročníku jsi přerušil/a, opustil/a školu?

Bylo to na konci druháku. Takže mě chyběl už jen rok k tomu, abych měla i maturitu. Ale ten vedoucí se prostě nechtěl smířit s tím, že bych chodila do školy a ještě cvičila. Dal mi na výběr a já si vybrala. Samozřejmě cvičení a peníze.

17) Jak se k tvému rozhodnutí vyjádřili učitelé? Snažili se ti pomoc či ti rozhodnutí vymluvit?

Učitelé se vážně snažili. Třídní mi navrhovala, abych požádala o individuální plán, jenže to taky úplně tak nešlo skloubit, protože jsem musela mít odchozenou praxi a ta se kryla s hodinami cvičení. Takže prostě já neustoupila a raději odešla ze školy. Protože jsem si potom tak nějak namluvila, že stejně kadeřnicí nikdy být nechci.

18) Jak reagovali rodiče?

První reakce byla hrozná! Strašně vyšilovali, protože si neuměli představit, co ze mě bude, když budu mít jen základní vzdělání. Já jim ale řekla, že se užívám cvičením a že ať to nechají na mě, že je to můj život.

19) Co následovalo potom, co jsi školu opustil/a?

No v podstatě se nic nezměnilo od předešlého půl roku, kdy jsem do školy stejně nechodila a chodila jen cvičit. Takhle jsem aspoň nebyla věčně ve stresu, že bych do té školy měla zase někdy zajít se ukázat. Udělala jsem si další dva kurzy a přidala si hodiny, takže jsem potom cvičila snad celé dny v kuse. Ale mě to nevadilo, byla jsem spokojená a taky jsem si našetřila na to, abych si mohla pronajmout vlastní byt a tím i ukázat našim, že jsem samostatná a ukončení školy nebyl krok vedle.

20) Měl/a jsi nějaké plány již před rozhodnutím školu opustit, co budeš dělat dál?

Jasně! Cvičit, cvičit, cvičit! ☺

21) Lituješ teď svého rozhodnutí?

No já nevím, jestli lituju, myslím, že ne. Teda aspoň z jedné strany. Chtěla bych mít nějaký papír, kde by stálo, že nejsem jen blbá holka se základním vzděláním, ale že vážně něco umím. Takhle mám aspoň ty různé certifikáty na různé druhy cvičení. Ale když vyplňuju dotazníky, vždycky musím vyplnit u vzdělání: základní. A to je trochu ponižující. Ale zase fakt dělám to, co mě baví.

22) Chtěl/a by sis v budoucnu dodělat školu nebo začít jinou?

Asi ani ne. Protože taková, jakou bych chtěla, neexistuje. Ale možná jí třeba založím a budu vzdělávat podobné lidi, jako jsem já.

23) Co ti nabídli na úřadu práce, který jsi navštívil/a?

Tam jsem ani nešla, protože práci jsem měla a šéf mě tam potom nahlásil jako výdělečně činnou.

24) Co chceš dělat v budoucnu? Jak si představuješ dál svůj profesní život?

No protože cvičit taky nemůžu pořád, chci si to teď nejvíce užít. Naskytla se mi nabídka jet do Ameriky a tam pracovat ve fitness centru, tak jsem nabídku přijala a tím se mi otevírá nový začátek s novými zkušenostmi a zážitky. Moc se na to těším. A co bude v budoucnu? Tak dalece neplánuju. Myslím, že v Americe se dá dělat všechno, takže uvidím, co mi nabídne a já se přizpůsobím.

ROZHOVOR 6:

1) Čím jsi chtěla být, když jsi byl/a na základní škole v nižším ročníku?

Vždycky jsem chtěla být kadeřnicí.

2) Šel/šla sis za tímto snem?

Nešla, protože moje mamka vždycky chtěla, abychom s bráchou měli vystudovanou střední s maturitou a po mě chtěla, abych šla studovat na zdravku, která byla ve vedlejším městě. Tak jsem na ni prostě musela jít.

3) Podle čeho sis nakonec vybíral/a SŠ?

No podle toho, co mi řekla mamka. Nijak jsem se nesnažila ji to vymluvit, protože jsem věděla, že to nemá cenu a než, aby bylo doma peklo, šla jsem teda na tu školu, kterou mi vybrala mamka.

4) Radili ti rodiče, jakou cestou se vydat po ZŠ?

No jak jsem řekla, mamka mi školu vybrala a já na ni šla. Když jsem řekla, že chci na kadeřnici, to nepřipadalo v úvahu.

5) Navštívil/a jsi školního psychologa či jiného poradce, aby ti poradil, jakým směrem se ve studiu dát?

Ne, vůbec. Teda já ani nevím, jestli taková možnost byla. V té době bych tam asi stejně ani nešla, já jsem nebyla taková a ani teď nejsem, že bych si nechala radit od někoho cizího. Od mamky to bylo jiné, ta mě prostě živila a nechtěla jsem, aby doma bylo peklo, tak jsem ji prostě poslechla.

6) Přípravoval/a ses nějakým způsobem na scia/přijímací zkoušky?

Vůbec. Já ani nevím, jak jsem ty přijímačky napsala. Prostě jsem je psala a bylo mi jedno, jestli se na ně dostanu. Měli jsme ty všeobecné scia a ta naše škola byla vyhlášená tím, že tam berou každého blbce, tak jsem to prostě nijak neřešila a dostala jsem se tam hnedka, což jsem věděla už předtím, než jsem ty přijímačky psala. To byla prostě jen taková formalita.

7) Byl/a jsi hned na poprvé úspěšný/á při přijímacích zkouškách?

No jak jsem říkala, prostě jsem se tam dostala ani nevím jak.

8) Kdybys měl/a možnost, nechal/a by sis poradit při výběru školy?

Nenechala. Mě nezajímali názory jiných. Vybrala bych si ale podle sebe. Mamku bych už neposlechla.

9) Přemýšlel/a jsi nad tím, jaké budeš mít po dokončení školy uplatnění, pokud nebudeš pokračovat na VŠ?

Já věděla, že tu školu nejspíš nedostuduju, takže jsem nad tímto neuvažovala. Rozhodně ne teda s tou zdrávkou. To bylo jasné, že na výšku v žádném případě nepůjdu.

10) Po nástupu na obor, který sis vybral/a, splňoval tvé představy a očekávání?

No protože jsem v podstatě na tu školu nechtěla, neměla jsem žádné představy. Ale jako mě ta škola i bavila, já nejsem blbá, já to vím. Jenže prostě tam bylo hodně odborných předmětů a hodně učení a já chtěla spíš hned do té praxe ale to ne. My se museli hodně učit a to mě až tak nebralo v té době.

11) Jaký jste měli kolektiv?

Kolektiv víš jak, to je prostě vždycky, že máš různé partičky v té třídě a bavíš se s něma. Já jsem taková, že se umím prosadit a nebojím se s někým začít bavit, tak s tím jsem neměla problémy. Ale byly tam takové holky, ty fifleny, co se pořád jen baví o nákupech a mejkapech a to mě nebavilo, navíc jak jsem dost výbušná, tak prostě jsem jim vždycky řekla svoje a to potom občas byla hádka no. Ale jako s těma holkama, co jsem se bavila víc, to bylo v pohodě.

12) Jak na tebe působil učitelský sbor?

No ten byl hrozný, neměla jsem tam snad nikoho nijak moc ráda. Byly to samé staré baby před důchodem, které po tobě tak akorát pořád řvaly a měly blbé připomínky.

13) Měli jste k dispozici školního poradce či školního psychologa, na kterého jste se mohli obrátit, pokud jste měli problémy při studiu?

Ty jo, tak o tom vůbec nevím. Jako asi ne, protože já těch problémů potom měla víc, ale k nikomu takovému mě neposlali a myslím, že kdyby tam byl někdo k dispozici takový, tak mě tam hnedka pošlou. Poslali mě teda k psychologovi, ale to někam do nemocnice a to jsem byla na mamku naštvaná, že nejsem žádný blb, abych tam k němu šla a řekla jsem žádné také. Prostě jsem tam nešla, se nebudu někomu svěřovat takhle ne.

14) Měl/a jsi ambice pokračovat po SŠ dále ve studiu?

Ne.

15) V kterém ročníku jsi opustila školu?

No hnedka po prvním pololetí. Já na to celé to jedno pololetí dost kašlala, tak jsem si prostě řekla, než se takhle trápit dál, to nemá cenu. Už na začátku jsem věděla, že tu školu prostě nedodělám. Chodila jsem hodně za školu, měla jsem děla plno komisionálek, měla jsem hodně neklasů a podobně. Dokonce to chození za školu řešila policie no.

16) Co tě vedlo k rozhodnutí opustit školu?

No víš jak, hlavně to, že jsem tu školu nechtěla ani studovat. Chtěla jsem dělat tu kadeřnici, to by mě bavilo. Mě baví spíš taková ta praxe než učení. No a taky jsem tehdy byla poprvé zamilovaná, navíc do staršího kluka, tak to jsem věčně chodila za školu kvůli němu a prostě jsem raději byla s ním než ve škole, protože to byli takové ty zamilované začátky a nechtěla jsem si nechat ujít něco pěkného s ním kvůli škole.

17) Jak se k tvému rozhodnutí vyjádřili učitelé? Snažili se ti pomoc či ti rozhodnutí vymluvit?

No třídní to trochu řešila, snažila se mi to vymluvit, ať to ještě zkusím a podobně. Navrhla mamce právě toho psychologa, ale za to jsem ji neměla ráda o to víc. Ostatním to bylo tak nějak jedno.

18) Jak reagovali rodiče?

Mamka dost vyšílovala. Ze začátku mě nutila, abych tam chodila, dohlížela, jestli chodím do školy, ale stejně mě neuhlídala. Potom pochopila, že to nemá cenu, tak prostě mi řekla, ať dělám, co chci.

19) Co následovalo potom, co jsi školu opustil/a?

No pracák a potom nic, jsem byla doma, protože práci jsem neměla. Potom jsem nastoupila nakonec na tu kadeřnici, jenže to jsem začala chodit zase s dalším klukem (otec dcery) a prostě zase to začalo tak, že jsem s ním chtěla být a to by bylo tak, že bych byla týden doma a chodila do školy a týden u něj a do školy nechodila. A to jsem si říkala, že by to dopadlo stejně, jako u té první školy, tak jsem se na ní taky hnedka vykašlala, než abych měla zase problémy, protože jsem nechtěla s Petrem o nic přijít.

20) Měl/a jsi nějaké plány již před rozhodnutím školu opustit, co budeš dělat dál?

No byla jsem naivní a myslela jsem si, že seženu práci a budu prostě pracovat. Jenže ono to bylo úplně jinak. Práci jsem nenašla, že. Kdo by zaměstnal šestnáctiletou holku.

21) Lituješ teď svého rozhodnutí?

Jako té zdravky ani ne. To mi nevadí, že jsem nedostudovala. Že nemám žádnou školu, to jo. Kdyby aspoň ten učňák jsem měla. Hnedka by se asi hledala práce lépe.

22) Chtěl/a by sis v budoucnu dodělat školu nebo začít jinou?

Asi jo, nějaký ten učňák dálkově. Já nepotřebuju nějaké tituly nebo maturitu. Ale aspoň ten výuční list abych měla, to bych chtěla. Tak ale uvidím ještě. Možná přijde doba, kdy i lidi se základním vzděláním budou mít nějaké vyšší posty. Třeba se vypracuju nebo nevím no. Ale rozhodně bych chtěla pracovat.

23) Co ti nabídli na úřadu práce, který jsi navštívil/a?

No moc si to nepamatuju, ale vím, že mi určitě nenabízeli další studium, abych vyzkoušela. Nabídli mi nějakou práci, ale nic moc teda.

24) Co chceš dělat v budoucnu? Jak si představuješ dál svůj profesní život?

No možná budu pořád na mateřské (smích). Ne, rozhodně bych chtěla nějakou dobrou práci, abych uživila malou a měla se dobře a třeba ten učňák si dodělat no.

PŘÍLOHA 8

ROZHOVOR 7:

Otázky k rozhovoru:

1) Čím jsi chtěla být, když jsi byl/a na základní škole v nižším ročníku?

Já ti už ani nevím. Bylo to takové ze všeho něco a pokaždé něco jiného. Hodně se to u mě střídalo. Chtěla jsem být kadeřnice, kosmetička, prodavačka, kuchařka, pošťačka... asi podle toho, na co jsem si zrovna hrála. Nejvíc jsem na základce chtěla být profesionální sportovkyně, protože tělocvik byl jediný, co mi tak nějak šel, a který jsem přijímala jako předmět. Byla jsem vzdorovitě dítě vcelku, nic mě pořádně nebavilo a bylo mi jedno, co z těch předmětů mám a co ne. Tělocvik mě taky štvál, protože jsme měly učitelku, která strašně prudila a jak viděla, že jsem dobrá skoro ve všem v atletice, tak mě hnala pořád na nějaké závody. To jsem měla ráda, protože jsem se ulila ze školy a mohla jsem někam vyjet a poznat nové lidi. A kolik kluků tam bylo. Já už v té době za nimi lítala. Ale to byla tak osmička, to už jsme látaly za nimi všechny.

2) Šel/ šla sis za tímto snem?

Jasně, že nešla, teda pokud беру ten můj sen někým být, tu sportovkyni. Existovalo samozřejmě jen sportovní gymnázium a tam jsem možná sportovními výkony na to měla, ale studentskými vůbec. Což ani nevím, jestli mě štválo, mě bylo fakt jedno, co ze mě bude. Jsem měla bouřlivou, vzdorovitou pubertu, tak jsem šla spíš tam, kde to bylo nejjednodušší a nejrychlejší školu dodělat, abych měla pokoj od učení. Nechápu ty lidi, kteří studují kdoví jak dlouho a říkají, že pracovat budou celý život. Já hlavně chtěla vypadnout z baráku, doufala jsem, že si prostě někoho najdu a nastěhuju se k němu a budu konečně svobodná a žít si vlastní život.

3) Podle čeho sis nakonec vybíral/a SŠ?

No hlavně podle jednoduchosti, a že obor byl na tři roky. Vybrala jsem si prodavačku, takže jsem ji měla vystudovat za tři roky a potom jsem doufala, že prostě někde zapadnu do hypermarketu a budu vydělávat tak nějak slušné peníze a budu se mít líp než doted'.

4) Radili ti rodiče, jakou cestou se vydat po ZŠ?

No spíš jsem mámě řekla, že prostě si mám podávat přihlášku, tak se mě zeptala, jestli vím, kam chci nebo jestli chci nějak poradit. Když jsem jí řekla, že chci na tu prodavačku, odkývla mi to, že stejně mi nic jiného nezbude, když jsem na školu celou dobu kašlala a na lepší školu výsledky nemám. Jí se to mluví, když sama má prodavačku vystudovanou a dělá v řeznictví. Doufám, že tam ještě chvíli vydrží, abych tam mohla jít kdyžtak taky. Tátovi to bylo jedno, ten hlavně, abych se něčím vyučila a šla z baráku. On má jen základku, takže u nás nějaké ambice na výšku nebo tak, nikdy nebyli požadavkem pro děcka.

5) Navštívil/a jsi školního psychologa či jiného poradce, aby ti poradil, jakým směrem se ve studiu dát?

Psychologa ne, ale vím, že jsme byli jednou se třídou na úřadu práce, kde se starají právě o absolventy nebo o koho a ukazovali nám, jaké mají různé profese uplatnění a k tomu nějaké povídání bylo ještě. Už si to přesně nepamatuju, ale bylo to vcelku zajímavé. Jinak nám dělala poradkyni ve škole právě ta učitelka na tělocvik, takže k ní jsem šla vždycky jen, když jsem musela a když si mě zavolala, že prostě musím. A tam jsem jen poslouchala a říkala, že je mi to jedno, že nevím a tak. Ji to strašně provokovalo a já byla spokojená. Co je komu do toho, co já půjdu studovat. Já měla jasno a bylo mi jedno, co si myslí nějaká učitelka. Stejně tomu nerozuměla víc, jak já, takže.

6) Přípravoval/a ses nějakým způsobem na scia/přijímací zkoušky?

Blázníš? Já se neučila ani do školy, natož na nějaké přijímačky. Co jsem uměla, to jsem tam napsala a co jsem nevěděla, to jsem nedoplnila nebo tipla. Já byla ten první ročník, kdy byli scio testy a to měli jen na střední s maturitou myslím. No prostě my je neměli, my jsme je měli nějaké od té školy, že ty sice se teprve rozjížděli. Vím ale, že děcka u nás, které šly na střední s maturitou, je hrozně řešily, protože ty testy byli vcelku fakt těžké a že měly možnost si zaplatit nějaké kurzy a procvičovat si je na počítači. Naši by mi stejně na to nedali, tak jsem se o to moc nezajímala. Ale mě to vyšlo s tím mým přístupem a já se na tu školu dostala.

7) Byl/a jsi hned na poprvé úspěšný/á při přijímacích zkouškách?

Jo, byla jsem úspěšná a dostala jsem se hned napoprvé. A potom už byla pohodička.

8) Kdybys měl/a možnost, nechal/a by sis poradit při výběru školy?

Vůbec, si nenechám do takových věcí prostě kecat. Já věděla, co chci a za tím jsem si šla. A hlavně je to můj život, takže záleží na mě, jak si ho zařídím. Takže cizímu je po tom houbu.

9) Přemýšlel/a jsi nad tím, jaké budeš mít po dokončení školy uplatnění, pokud nebudeš pokračovat na VŠ?

Tak jako u mě výška nepřípadala v úvahu a věděla jsem, že pokud nebudu dělat prodavačku, jako uklízečka nebo nějaká taková práce, je vždycky potřeba. Nějak jsem o budoucnost neměla strach a hlavně v tom věku jsem vůbec nepřemýšlela nad tím, jestli budu mít práci nebo ne. V té době jsem žila tím, abych se bavila životem, abych chodila na akce a aby mě nevyhodili ze školy. Žila jsem dneškem, ne budoucností.

10) Po nástupu na obor, který sis vybral/a, splňoval tvé představy a očekávání?

To víš, že jo. Tělocvik mě přestal bavit, začala jsem víc kořit, přibrala jsem a byla jsem spokojená. Škola se dala tak nějak zvládat a prostě to byla další pohoda v životě. Věděla jsem, že budeme mít praxe, na které jsem se fakt těšila, už ani nevím proč, asi proto, že nebudeme sedět ve škole, ale budeme něco dělat. Můžeme si u toho pokecat nebo se zašít ve skladu. Já si začala konečně školu užívat.

11) Jaký jste měli kolektiv?

No jelikož je to hlavně dívčí obor, tak jsme byly ve třídě hlavně holky. Měly jsme tam dva kluky a ti byli fakt divní. Takže nějaké rozbroje ve třídě proběhly, ale tak jako u holek že jo. Jsme se pomluvily, chvíli jsme se spolu nebavily a potom jsme si na cigárku nebo u vína pokecally, řekly si svoje a bylo to v pohodě zase. Myslím, že kolektiv byl vcelku fajn. Byly jsme tam všechny z jedné vrstvy jakoby, už to nebylo jako na základce, kdy tam je

někdo chytřejší o hodně a tak. Prostě jsme byly všechny na stejné úrovni a měly i dost podobné zájmy (chodit ven za rukama ☺), takže to bylo fajn.

12) Jak na tebe působil učitelský sbor?

Některé tam byly můry jako blázen. Prudily co to šlo, ale my jsme je s holkami vždycky vypekly. Třídní byla fajn, byla to i mistrová, tak jsme s ní pokecaly.

13) Měli jste k dispozici školního poradce či školního psychologa, na kterého jste se mohli obrátit, pokud jste měli problémy při studiu?

Jo měli, já za ním dokonce musela po tom, co jsem se rozhodla, že odejdu ze školy, protože jsem měla těsně před ukončením a zbývaly mi fakt jen ty závěrečné zkoušky. Ale jak už jsem říkala, se mnou nikdo nehnul a když jsem se rozhodla, tak to bylo konečné.

14) Měl/a jsi ambice pokračovat po SŠ dále ve studiu?

V žádném případě. Mě škola nebavila zas natolik, abych tam trávila čas navíc.

15) Co tě vedlo k rozhodnutí opustit školu?

No jak jsem psala, školu jsem opustila ve třetím ročníku na konci, kdy mi chyběli asi tři měsíce do konce a já se měla právě připravovat na učňovské zkoušky. Já v té době otěhotněla a prostě jsem nechtěla pokračovat a vykašlala jsem se na to. Všichni mi říkali, ať neblbnu, že nebudu mít ani břicho na ty závěrečné nebo pokud jo, bude to malý pupík, protože jak jsem se to dozvěděla, byla jsem v druhém měsíci, plus tři měsíce do konce, takže bych asi v pátém dělala zkoušky. Ale nějak se mi nechtělo stresovat zkouškami, tak jsem toho nechala.

16) V kterém ročníku jsi přerušil/a, opustil/a školu?

Ve třetím na konci no. Jako všichni mi říkali, že si klidně ty zkoušky můžu dodělat potom, ale to byl ještě blbější nápad podle mě. Jako komu by se chtělo po večerech učit, když se celý den staráš o prcka a večer jsi ráda, že si na chvíli můžeš odpočinout? To jsem věděla předem, že to nepůjde, a proto jsem se do toho ani nepouštěla.

17) Jak se k tvému rozhodnutí vyjádřili učitelé? Snažili se ti pomoc či ti rozhodnutí vymluvit?

No mysleli si povětšinou, že se chci tomu jen vyhnout. Že mám strach, když si to nechci dodělat, i když můžu. Ale tak mě bylo jedno, co si myslí. Mistrová a třídní v jednom mi řekla, že mě chápe, ale že bych se o to měla pokusit, nebo aspoň nezahazovat tu možnost úplně. Že vzdělání je potřeba a ze základkou děcko neuživím. Ale hrála na city. Nebyla jsem v tom sama, měla jsem přítele, který pracoval a ten mi

slíbil, že se o nás postará a já mu věřila. Byla jsem zamilovaná a jeho slova byla důležitější, než od nějaké učitelky nebo rodičů.

18) Jak reagovali rodiče?

No vyšilovali trochu. Navíc našim se narodil brácha, který měl sice v té době už tři roky, ale i tak, že to bude malý strejda. To nám přišlo směšné trochu. Ale když zjistili, že se budu stěhovat k příteli a nebudou mě mít na krku s děckem, tak byli spokojení, že jsem už dospělá a že prostě se o sebe už postarám.

19) Co následovalo potom, co jsi školu opustil/a?

No nastěhovala jsem se k příteli a nahlásila se na pracák. Pracovala jsem asi tři měsíce právě jako prodavačka a potom jsem měla rizikové těhotenství, tak už jsem nemohla. Tak jsem byla doma a ležela a něco podělala doma vždycky.

20) Měl/a jsi nějaké plány již před rozhodnutím školu opustit, co budeš dělat dál?

Tak já původně neplánovala otěhotnět, přišlo to nečekaně. A když už to přišlo, tak jsem se tomu nebránila. Počítala jsem s tím, že budu tak tři roky na mateřské a potom se uvidí. Jenže potom se mi narodilo další mimčo a mateřská se nějak prodloužila. Ale přítel to zvládal všechno dobře. Podporovali nás hodně i jeho rodiče, naši taky trochu, ale ne tolik, jako jeho rodiče no.

21) Lituješ teď svého rozhodnutí?

Ne, miluju svoje děti a nevyměnila bych je za nějakou školu.

22) Chtěl/a by sis v budoucnu dodělat školu nebo začít jinou?

Nad tím jsem nikdy nepřemýšlela, spíš bych chtěla jít pracovat a vydělávat peníze pro rodinu.

23) Co ti nabídli na úřadu práce, který jsi navštívil/a?

No tu prodavačku, ale po třech měsících jsem musela toho nechat, potom jsem tam nebyla.

24) Co chceš dělat v budoucnu? Jak si představuješ dál svůj profesní život?

No chci, abych slušně vychovala svoje děti, potom si najít práci, abych je mohla živit a je mi jedno, jakou práci budu dělat, hlavně abych vydělávala.